

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

M.I. ALMARDANOV, SH.I. ILXAMOV,
O.A. YUSUPOV, S.R. SHEROV

BIZNESNI SOLIQQA TORTISH

(Kredit-modul bo‘yicha)

O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi
tomonidan 60410200 –«Soliqlar va soliqqa tortish (faoliyat turlari
bo‘yicha)» bakalavriat ta’lim yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar
uchun darslik sifatida tavsiya etilgan.

TOSHKENT – 2022

UO‘K: 334.722.(575.1)

KBK: 67.402ya73

B 88

Biznesni soliqqa tortish. (Darslik). – T.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2022 – 160 b.

ISBN 978-9943-8913-9-5

«Biznesni soliqqa tortish» nomli darslikda «Biznesni soliqqa tortish» fanining maqsadi, predmeti va vazifalari, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarni davlat budjeti daromadlarini shakllantirish va pul muomalasini mustahkamlashdagi ahamiyati, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarni davlat budjetiga to‘lash tartibi, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlar va boshqa majburiy to‘lovlarning turlari, O‘zbekiston Respublikasi soliqlar va yig‘imlar tizimi, foyda solig‘ini hisoblash va soliq hisobotini taqdim etish tartibi, yakka tartibdagi tadbirkorlarning daromadlariga soliq solishning o‘ziga xos xususiyatlari, aylanmadan olinadigan soliqni hisoblash va to‘lash tartibi, yakka tartibdagi tadbirkorlarning soliq bazasini aniqlashning o‘ziga xos xususiyatlari, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ini hisoblash va to‘lash tartibi, qat’iy belgilangan miqdorda soliq to‘lashning xususiyatlari, ijtimoiy soliqni hisoblash va to‘lash tartibi, qo‘shilgan qiymat solig‘i hisobotini taqdim etish va to‘lash tartibi o‘z aksini topgan.

«Biznesni soliqqa tortish» nomli darslik O‘zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi, O‘zbekiston Respublikasining «Soliq maslahati to‘g‘risida»gi Qonuni, O‘zbekiston Respublikasining «Davlat soliq xizmati to‘g‘risida»gi Qonuni, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 30-dekabrda O‘zbekiston Respublikasining «2022-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat budjeti to‘g‘risida»gi qonuni ijrosini ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risidagi PQ-73-son Qarori, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-sentabrda “Soliq maslahati sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4846-son Qarori va soliqqa oid qonun hujjatlari asosida yoritilgan.

UO‘K: 334.722.(575.1)

KBK: 67.402ya73

Mualliflar:

M.I. ALMARDANOV, SH.I. ILXAMOV, O.A. YUSUPOV, S.R. SHEROV

Taqrizchilar: **Sh.Sh.Saipnazarov** – PhD, dotsent;
K.T. Urazaliyev – PhD, dotsent.

ISBN 978-9943-8913-9-5

© «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2022.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasida zamonaviy xorijiy tajriba asosida soliq siyosati va biznesni soliqqa tortishni takomillashtirish bo‘yicha va soliq to‘lovchilarning soliq organlari bilan o‘zaro munosabatlarida shaffoflikni ta‘minlash uchun kompleks soliq sohasida islohotlar amalga oshirildi.

Soliq maslahati sohasini rivojlantirish va isloh etish, soliq to‘lovchilarning soliq organlari bilan o‘zaro munosabatlarida shaffoflikni ta‘minlash samaradorligini oshirish va rivojlanishi bo‘lgan «raqamli iqtisodiyot»ni shakllantirish, shuningdek, soliq maslahati sohasidagi umume’tirof etilgan xalqaro norma va standartlarni milliy qonunchilikka implementastiya qilishni jadallashtirish lozim.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikka keng yo‘l ochib berilayotgani, ilg‘or axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo‘llagan holda soliq maslahatini hayotimizga izchillik bilan joriy etilayotgani erishilayotgan samarali yutuqlarimizning mustahkam poydevorini tashkil etmoqda. Soliq maslahati sohasida amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar natijasida mamlakatimiz iqtisodiyoti barqaror sur‘atlar bilan rivojlanib, ishbilarmonlik muhitini yanada yaxshilashiga zamin yaratmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi va 2017-2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasini «Ilm, ma‘rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili»da amalga oshirishga oid davlat dasturida belgilangan vazifalar ijrosini va hayot sifatining barqaror yaxshilanishini ta‘minlash hamda tadbirkorlik faoliyatini yuritish va «raqamli iqtisodiyot»ni rivojlantirish uchun qulay muhit yaratish belgilab olindi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasida yaqinda qabul qilingan yangi Soliq kodeksiga muvofiq, bu yildan boshlab ko‘plab yangiliklar amaliyotga joriy etilishi ta’kidlab o‘tildi:

«Yaqinda qabul qilingan yangi Soliq kodeksiga muvofiq, bu yildan boshlab ko‘plab yangiliklar amaliyotga joriy etilmoqda. Jumladan, soliq turlari 13 tadan 9 taga kamaytirildi. Soliqlarni to‘lash muddatini uzaytirish yoki bo‘lib-bo‘lib to‘lashga ruxsat berish bo‘yicha yengillashtirilgan mexanizmlar kiritildi.

Soliq kodeksi normalarini har bir soliq xodimi, tadbirkorlar va soliq to‘lovchilar puxta o‘zlashtirishi, buning uchun ularni muntazam ravishda o‘qitish zarur.

Soliq xizmati xodimlari dunyoqarashini tubdan o‘zgartirish va malakali kadrlarni tayyorlash maqsadida Davlat soliq qo‘mitasi qoshida Fiskal institutini tashkil etishni taklif qilaman. Bu jarayonga katta tajribaga ega bo‘lgan nufuzli xorijiy ekspertlarni jalb etish zarur»¹.

Davlatning samarali soliq sohasidagi islohotlarni amalga oshirishda soliq tizimini rivojlantirish dasturlari ijrosi amaliyotining jahondagi ilg‘or tajribalari hamda bu borada O‘zbekistondagi mavjud imkoniyatlarning tadqiqi asosida biznesni soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirishda mamlakatda va uning hududlarida, iqtisodiyot tarmoqlarida, biznesni soliqqa tortishning samarali vositalarini shakllantirish lozim.

¹2020-yil – «Ilm, ma’rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili» O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi “Xalq so‘zi”, 2020-yil 25-yanvar, № 19 (7521).

I BOB. «BIZNESNI SOLIQQA TORTISH» FANINING MAQSADI, PREDMETI HAMDA VAZIFALARI

1.1. «Biznesni soliqqa tortish» fanining maqsadi hamda vazifasi

«Biznesni soliqqa tortish» fanining maqsadi biznesni soliqqa tortish tartibi, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarni iqtisodiy mohiyati va soliq tizimidagi ahamiyati, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarning turlari, biznesni soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari bilan yaqindan tanishtirib, biznesni soliqqa tortish bo'yicha bilimlarni chuqurlashtirish, fan bo'yicha nazariy va amaliy bilim ko'nikmalarini hosil qilishdan iborat.

Ushbu fan yuridik va jismoniy shaxslarni soliqqa tortish tushunchasi, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarni iqtisodiy mohiyati, biznesni soliqqa tortishning asosiy prinsiplarini o'rgatishda qo'l keladi. Shuningdek, «Biznesni soliqqa tortish» fani mutaxassislik fanlardan biri bo'lib, boshqa iqtisodiy fanlarni chuqur o'rganishda asos bo'lib xizmat qiladi.

Fanning vazifasi biznesni soliqqa tortish tartibi bo'yicha talabalar va davlat soliq xizmati organlari xodimlarini nazariy hamda amaliy tomondan o'rgatish hamda soliq amaliyotida tatbiq etishdir.

Shuningdek, biznesni soliqqa tortishda rivojlangan xorijiy mamlakatlarning soliq amaliyotidagi ilg'or tajribalarini o'rganish asosida qilingan xulosalarni iqtisodiyotimizga mos tomonlarini tatbiq etishdan iboratdir.

«Biznesni soliqqa tortish» fani O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq xizmati organlariga mutaxassis kadrlarni tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

«Biznesni soliqqa tortish» fanining asosiy vazifasi yuqori malakali davlat soliq xizmati organlariga mutaxassis kadrlarni

tayyorlashda ularni ham nazariy, ham ilmiy, ham amaliy jihatidan o'rganishlarini va bilimga ega bo'lishlarini ta'minlashdan iboratdir.

1.2. «Biznesni soliqqa tortish» fanining predmeti va o'rganish usullari

«Biznesni soliqqa tortish» fani barcha iqtisodiy fanlar kabi o'zining predmetiga, ya'ni izlanish obyektiga ega. «Soliq nazariyasi» fanining predmeti bo'lib, soliqlar va soliq munosabatlarini paydo bo'lishi hamda soliqlarning harkati hisoblansa, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlarning harakati, biznesni soliqqa tortish mexanizmini o'rganish, biznesni soliqqa tortish jarayoni «Biznesni soliqqa tortish» fanining predmeti bo'lib hisoblanadi.

«Biznesni soliqqa tortish» fanini o'rganishdagi usullar umumiy va alohida usullarga bo'linadi.

Tabiat, jamiyat va tafakkurning rivojlanish qonunlarini tadqiq qilishning ilmiy uslubi dialektik uslubdir. Shuning uchun ham ushbu ilmiy uslub barcha fanlarning, shu jumladan, «Biznesni soliqqa tortish» fanining nazariy va uslubiy asosini tashkil etadi. Dialektika iqtisodiy jarayonlarning o'zaro bog'liqligi, harakat va rivojlanishida tadqiq qilishni talab etadi. Dialektik uslub shuni tadqiq etadiki, rivojlanish quyidan yuqoriga qarab sodir bo'ladi, bilish esa oddiydan murakkabga tomon rivoj topib boradi. Shuning uchun ushbu tadqiq etishning induksiya va deduksiya usullarini o'z ichiga oladi.

Xususiy, yakka fakt olinib, uning asosida umumiy qoida hosil qilinadigan bo'lsa, induksiya usuli vujudga keladi. Barcha xususiy hollarni o'z ichiga olgan umumiy qoida hosil qilinsa, deduksiya usuli yuzaga keladi.

Hamma iqtisodiy fanlar kabi «Biznesni soliqqa tortish» fanining ham o'ziga xos ilmiy tadqiq etish usullari mavjud, ya'ni ilmiy tadqiq etish usullaridan biri — bu ilmiy abstraksiya usulidir. Ilmiy abstraksiya usulining mohiyati bu tahlil paytida obyektning faqat bir

tomoniga, tadqiq etilayotgan jarayonning asosiy mohiyatiga e'tibor qaratilib, halal berishi mumkin bo'lgan ikkinchi darajali elementlarning ta'siri e'tibordan chetda qoldiriladi.

Tabiat va jamiyatdagi voqea-hodisalar singari iqtisodiy jarayonlarning ham tarkibiy bo'limlarini tadqiq etmay turib, ya'ni tahlil qilmay turib, ularni ilmiy jihatidan o'rganib bo'lmaydi.

«Biznesni soliqqa tortish» fani shuningdek, o'z predmetini o'rganishda tahlil va sintez usulidan ham foydalanadi.

«Tahlil» iborasi grekcha «analiz» so'zidan olingan bo'lib, bu qismlarga bo'lish yoki ajratish, tahlil qilish kabi ma'nolarni bildiradi, ya'ni tahlil murakkab hodisa va predmetlarni tarkibiy bo'laklarga bo'lish, ajratish asosida ko'rsatkichlarni taqqoslash va tadqiq etish demakdir.

Tahlil usuli bo'lib, bu usul vositasida voqea-hodisalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklar tadqiq etiladi.

Sintez usuli tadqiq etilgan bo'limlardan olingan xulosa va natijalarni butun bir yaxlit jarayon deb hisoblab, umumiy xulosa chiqarishdan iborat. Biznesni soliqqa tortish va davlat budjetiga o'tkazish tartibining amaliy masalalari mazkur usul bilan tadqiq etiladi.

To'liq tasavvur paydo bo'lishi uchun predmetning ayrim tarkibiy elementlarining bog'liqligini va mavjud muammolarni aniqlab olish, umumlashtirish, ya'ni sintez qilish lozim. Tahlilsiz sintez ham bo'lmaydi.

Shuningdek, «Biznesni soliqqa tortish» fanini o'rganishda quyidagi usullardan foydalanish mumkin: foiz chiqarish, taqqoslash, koeffitsient, zanjirli bog'lanish, korrelatsiya, matematik usullarni qo'llash, statistik, grafik, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarni davrlar bo'yicha taqqoslash, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlar tushumlarini jadvallar orqali ifodalash, o'zgarishlarni aniqlash, ularga nazariy jihatdan baho berish, biznesni soliqqa

tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarni boshqa iqtisodiy kategoriyalarga ta'sirini grafik usulda tasvirlash va boshqalar.

Yuqorida aytib o'tilgan usullardan foydalanib, biznesni soliqqa tortishni tahlil qilish iqtisodiyotdagi yangi imkoniyatlarni topishda yordam beradi, biznesni soliqqa tortish samaradorligini yanada oshiradi.

Statistik guruhlash usuli — bu ma'lumotlarni ma'lum belgilariga ko'ra guruhlariga ajratish statistik tadqiq etishning muhim usuli hisoblanadi. Statistik usul deb atalishiga sabab shundaki, bunda ko'rsatkichlar bir qancha statistik ma'lumotlarni guruhlariga bo'lish asosida o'rganiladi. Statistik guruhlash usuli orqali iqtisodiy ko'rsatkichlar bir xil bo'lgan guruhlariga ajratiladi va ayrim ko'rsatkichlar o'rtasida bir-biriga bog'liqlik borligini hamda tadqiq etilayotgan voqea-hodisalarning eng zaruri, muhimi aniqlanadi.

1.3. «Biznesni soliqqa tortish» fanining boshqa fanlar bilan bog'liqligi

«Biznesni soliqqa tortish» fani yuridik shaxslardan olinadigan soliqlarning harakatini va yuridik shaxslarni soliqqa tortish mexanizmini chuqur o'rganish asosida xulosa qilib olingan, takrorlanib turadigan munosabatlarni tartibga solib o'rgatadi.

«Biznesni soliqqa tortish» fani «Soliq nazariyasi» fani bilan chambarchas bog'liqdir. Chunki biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlar soliq nazariyasi qonuniyatlari va soliqqa tortish tamoyillaridan chetga chiqib keta olmaydi, ularga asoslanadi.

Bu fan moliya fani bilan ham chambarchas bog'liqdir. Chunki biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlar moliya munosabatlarining tarkibiga kiradi. Shuning uchun moliya ham, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlari ham pul munosabatlarini ifoda-

laydi. Bu ikkala fan uchun yagona asos pul munosabatlarining mavjudligidir. Lekin biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlari keyinchalik o'ziga xos bo'lgan pul munosabatlarini, ya'ni soliq to'lovchilar bilan davlat o'rtasidagi majburiy pul munosabatlarini ifodalaydi.

Shuningdek, «Biznesni soliqqa tortish» fani bakalavriat ta'lim yo'nalishidagi «Bilvosita davlat va bandlik uchun soliqlar», «Soliqqa tortish tamoyillari», «Moliya asoslari», «Buxgalteriya hisobiga kirish», «Soliqqa kirish», «Iqtisodiyot», «Mikroiqtisodiyot», «Makroiqtisodiyot» va boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqdir.

1.4. Biznesni soliqqa tortishning asosiy prinsiplari

Davlat soliq xizmati organlari xodimlari o'zlariga soliq qonunchiligi hujjatlarida yuklangan vazifalarni muvaffaqiyatli bajarishlari uchun faqat nazariy jihatlarini o'rganib qolmasdan, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarni iqtisodiy mohiyati va obyektiv zarurligi, umumiy asosga ega bo'lgan soliq qonunchiligi tamoyillari, soliqlar va majburiy to'lovlar tizimi, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarni turlari va biznesni soliqqa tortish mexanizmini amaldagi holatini puxta egallagan bo'lishi zarur. Buning uchun esa, «Biznesni soliqqa tortish» fanini chuqur o'rganishi kerak.

«Biznesni soliqqa tortish» fani pul munosabatlarini ifodalovchi soliqlarning mohiyati, yuridik va jismoniy shaxslar tushunchasi, ularning soliqlari tarkibi, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarni davlat budjeti daromadlarini shakllantirish va pul muomalasini mustahkamlashdagi ahamiyati, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarni davlat budjetiga to'lash tartibi, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning turlari, O'zbekiston Respublikasi soliqlar va yig'imlar tizimi, foyda solig'ini hisoblash va soliq

hisobotini taqdim etish tartibi, yakka tartibdagi tadbirkorlarning daromadlariga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari, aylanmadan olinadigan soliqni hisoblash va to'lash tartibi, yakka tartibdagi tadbirkorlarning soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblash va to'lash tartibi, qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lashning xususiyatlari, ijtimoiy soliqni hisoblash va to'lash tartibi, qo'shilgan qiymat solig'i hisobotini taqdim etish va to'lash tartibi, davlat soliq xizmati organlari tizimida biznesni soliqqa tortishga oid axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, biznesni soliqqa tortishda yuridik va jismoniy shaxslardan undiriladigan soliqlarni soliq amaliyotiga tatbiq etish uslublari, biznesni soliqqa tortishga oid boshqa harakatlarni o'z ichiga oladi.

Biznesni soliqqa tortish soliq solishning majburiyligi, aniqligi, adolatliligi, soliq tizimining yagonaligi, soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarining oshkoraligi va soliq to'lovchining haqligi prezumpsiyasi prinsiplariga asoslanadi.

Soliq solishning majburiyligi prinsipi — har bir shaxs soliq qonunchiligida belgilangan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lashi shart.

Hech kimning zimmasiga soliq qonunchiligida nazarda tutilmagan yoki uning normalari buzilgan holda belgilangan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni to'lash majburiyati yuklatilishi mumkin emas.

Soliq solishning aniqligi prinsipi — soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar aniq bo'lishi kerak. Soliq to'g'risidagi qonun hujjatlari har bir soliq to'lovchi qaysi soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni, qachon, qancha miqdorda hamda qay tartibda to'lashi kerakligini aniq biladigan tarzda ifodalangan bo'lishi kerak.

Soliq solishning adolatliligi prinsipi — soliq solish umumiydir.

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha imtiyozlarni belgilash ijtimoiy adolat prinsiplariga mos bo'lishi kerak. Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha yakka tartibdagi xususiyatga ega bo'lgan imtiyozlar berilishiga yo'l qo'yilmaydi.

Soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar kamsitish xususiyatiga ega bo'lishi mumkin emas hamda ijtimoiy, irqiy, milliy, diniy va boshqa shu kabi mezonlardan kelib chiqqan holda qo'llanilishi mumkin emas.

Soliq tizimining yagonaligi prinsipi — soliq tizimi O'zbekiston Respublikasining butun hududida barcha soliq to'lovchilarga nisbatan yagonadir.

O'zbekiston Respublikasining bojxona hududi doirasida tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) yoki moliyaviy mablag'larning erkin muomalada bo'lishini bevosita yoki bilvosita cheklab qo'yadigan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar belgilanishiga yo'l qo'yilmaydi.

Soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarining oshkoraligi prinsipi – soliq solish masalalarini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar rasmiy nashrlarda e'lon qilinishi shart. Barchaning e'tibori uchun rasmiy e'lon qilinmagan normativ-huquqiy hujjatlar kuchga kiritilmagan hujjat sifatida huquqiy oqibatlarni keltirib chiqarmaydi va soliq sohasidagi munosabatlarni tartibga solishga, ulardagi ko'rsatmalar bajarilmaganligi uchun biron-bir sanksiyani qo'llashga asos bo'lib xizmat qilishi mumkin emas.

Soliq to'lovchining haqligi prezumpsiyasi prinsipi – soliq to'g'risidagi qonun hujjatlaridagi bartaraf etib bo'lmaydigan barcha qarama-qarshiliklar va noaniqliklar soliq to'lovchining foydasiga talqin qilinadi.

Takrorlash uchun savollar:

1. «Biznesni soliqqa tortish» fanining maqsadi va vazifasi nimalardan iborat?
2. «Biznesni soliqqa tortish» fanining predmeti va o'rganish usullarini tushuntirib bering.
3. «Biznesni soliqqa tortish» fanining boshqa fanlar bilan qanday bog'liqligi mavjud?
4. Soliq tizimida ro'y berayotgan hodisa va jarayonlarni ifodalashda «Biznesni soliqqa tortish» fanining ahamiyati qanday?

II BOB. O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOLIQLAR VA YIG‘IMLAR TIZIMI

2.1. O‘zbekiston Respublikasida soliqlar va yig‘imlar

Soliq deganda soliq qonunchiligida belgilangan, O‘zbekiston Respublikasining Davlat budjetiga yoki davlat maqsadli jamg‘ar-masiga to‘lanadigan majburiy beg‘araz to‘lov tushuniladi.

Yig‘im deganda budjet tizimiga soliq qonunchiligida yoki boshqa qonunchilik hujjatlarida belgilangan majburiy to‘lov tushuniladi, bu yig‘imning to‘lanishi uni to‘lovchi shaxsga nisbatan vakolatli organ yoki uning mansabdor shaxsi tomonidan yuridik ahamiyatga ega harakatlarni amalga oshirish, shu jumladan, unga muayyan huquqlarni yoxud ruxsat etuvchi hujjatlarni berish shartlaridan biri bo‘ladi.

Shaxsning zimmasiga sud tartibida yuklatilgan jarimalar va boshqa to‘lovlar, shuningdek, qonunda belgilangan hollarda mol-mulkni musodara qilish hamda boshqacha tarzda olib qo‘yish soliqlar yoki yig‘imlar jumlasiga kirmaydi.

O‘zbekiston Respublikasi hududida quyidagi soliqlar belgilanadi:

1. Qo‘shilgan qiymat solig‘i.
2. Aksiz solig‘i.
3. Foyda solig‘i.
4. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i.
5. Yer qa’ridan foydalanganlik uchun soliq.
6. Foydali qazilmalarni qazib olganlik uchun maxsus renta solig‘i.
7. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq.
8. Mol-mulk solig‘i.
9. Yer solig‘i.
10. Ijtimoiy soliq.

O‘zbekiston Respublikasi hududida yig‘imlar belgilanishi mumkin. Yig‘imlarni joriy etish, hisoblab chiqarish va to‘lash tartibi soliq qonunchiligida hamda boshqa qonunchilik hujjatlarida belgilanadi.

2.1.1-jadval

**2021-yil uchun O‘zbekiston Respublikasi Davlat budjeti
daromadlari prognozi**

mlrd so‘m

T/r.	Ko‘rsatkichlar	Summa
Jami daromadlar		147 202,3
1.	Bevosita soliqlar	46 845,2
1.1	Foyda solig‘i	27 779,4
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 160,0
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	16 905,8
2.	Bilvosita soliqlar	62 526,7
2.1	Qo‘shilgan qiymat solig‘i	46 955,4
2.2	Aksiz solig‘i	11 820,1
2.3	Bojxona boji	3 751,2
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig‘i	19 426,8
3.1	Mol-mulk solig‘i	2 510,3
3.2	Yer solig‘i	2 941,0
3.3	Yer qa‘ridan foydalanganlik uchun soliq	13 588,2
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	387,3
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo‘lmagan boshqa tushumlar	18 403,6

Manba. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30- dekabrda
PQ-4938-son Qarori.

2.1.2-jadval

**2022-yil uchun O‘zbekiston Respublikasi Davlat budjeti
daromadlari prognozi**

mlrd so‘m

T/r.	Ko‘rsatkichlar	Summa
Jami daromadlar		200 000,0
1.	Bevosita soliqlar	63 330,5
1.1	Foyda solig‘i	38 557,2
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 728,3
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	22 045,0
2.	Bilvosita soliqlar	73 164,9
2.1	Qo‘shilgan qiymat solig‘i	53 300,0

2.2	Aksiz solig'i	15 038,3
2.3	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig'i	22 740,5
3.1	Mol-mulk solig'i	3 173,8
3.2	Yer solig'i	4 253,3
3.3	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	14 403,5
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	910,0
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	40 764,1

Manba. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 30-dekabrda
PQ-73-son Qarori.

2.1.3-jadval

2022-yil uchun O'zbekiston Respublikasining respublika budjeti daromadlari prognozi

mlrd so'm

T/r.	Ko'rsatkichlar	Summa
	O'zbekiston Respublikasining respublika budjeti daromadlari	162 587,0
1.	Bevosita soliqlar	44 342,0
1.1.	Foyda solig'i	35 448,6
	shundan, «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» aksiyadorlik jamiyatlari bo'yicha	22 886,2
1.2.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	8 893,4
2.	Bilvosita soliqlar	69 814,4
2.1.	Qo'shilgan qiymat solig'i	53 300,0
2.2.	Aksiz solig'i	11 687,8
2.3.	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs to'lovlari	13 760,3
3.1.	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	13 760,3
4.	Dividendlar (dividendlar ko'rinishidagi daromadlardan olinadigan foyda solig'ini hisobga olmagan holda)	30 222,3
	shundan, «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» aksiyadorlik jamiyatlari bo'yicha	27 031,9
5.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	4 448,0

Manba. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 30-dekabrda 2022-yil uchun O'zbekiston Respublikasining davlat budjeti to'g'risidagi O'RQ-742-son Qonuni.

Chet davlatlar avtotransport vositalarining O'zbekiston Respublikasi hududiga kirganligi va uning hududi orqali tranziti uchun

yig‘imni hamda alkohol mahsulotlarini realizatsiya qilish huquqi uchun yig‘imlarni hisoblab chiqarish va to‘lash tartibi soliq qonunchiligi bilan tartibga solinadi.

Davlat boji hisoblab chiqarish va undirish tartibi davlat boji to‘g‘risidagi qonunchilikda belgilanadi.

Soliq to‘lovchilarning ayrim toifalari uchun O‘zbekiston Respublikasi hududida quyidagi maxsus soliq rejimlari belgilanadi:

1. Aylanmadan olinadigan soliq.
2. Mahsulot taqsimotiga oid bitimlar ishtirokchilariga soliq solishning alohida tartibi.
3. Maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilariga va ayrim toifadagi soliq to‘lovchilarga soliq solishning alohida tartibi.
4. O‘zbekiston Respublikasining ayrim hududlarida soliq solishning alohida tartibi.

Maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilariga va ayrim toifadagi soliq to‘lovchilarga soliq solishning alohida tartibi qonunchilikda yoki investitsiya bitimlarida nazarda tutilgan investitsiyalarni amalga oshirish hamda boshqa shartlarni bajarish bilan bog‘liq holda muayyan muddat uchun belgilanadi.

Maxsus soliq rejimlari ayrim soliqlarni to‘lashdan ozod etishni, pasaytirilgan soliq stavkalarini va boshqa soliq imtiyozlarini qo‘llashni nazarda tutishi mumkin.

2.2. Soliq to‘lovchilarning huquqlari

Soliq to‘lovchilar, soliq agentlari va vakolatli organlar soliq munosabatlarining subyektlaridir.

Soliq organlari hujjatlarni elektron hujjat tarzida soliq to‘lovchi-ning shaxsiy kabinetiga yuboradi. Yuborilgan hujjatlar soliq to‘lovchi tomonidan o‘qib chiqilganidan keyin, lekin ushbu hujjat jo‘natilgan sanadan e‘tiboran uch kundan kechiktirmay olingan deb hisoblanadi.

Agar soliq to'lovchida soliq to'lovchining shaxsiy kabineti mavjud bo'lmasa, hujjatlar buyurtma xat qilib pochta orqali yuboriladi va ular jo'natilganidan so'ng besh kundan keyin olingan deb hisoblanadi.

Hujjatlar soliq to'lovchiga yoki uning vakiliga shaxsan mazkur hujjatlar olingan sana ko'rsatilgan holda imzo qo'ydirib topshirilishi mumkin.

Soliq to'lovchilar soliq organlariga hujjatlarni yuboradi. Bunda ushbu hujjatlar soliq organlariga soliq to'lovchining shaxsiy kabineti orqali yuborilganda jo'natilgan kun, pochta orqali yuborilganda besh kundan keyin olingan deb hisoblanadi.

Hujjatlarning, elektron hujjat aylanishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan hujjatlarning shakllari, mazkur hujjatlarning shakllarini to'ldirish tartibi, bunday hujjatlarni qog'ozda yoki telekommunikatsiya kanallari orqali elektron shaklda yoxud soliq to'lovchining shaxsiy kabineti orqali yuborish hamda olish tartibi O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan tasdiqlanadi.

Soliq qonunchiligiga muvofiq zimmasiga belgilangan soliqlar hamda yig'implarni to'lash majburiyati yuklatilgan yuridik va jismoniy shaxslar soliq to'lovchilar deb e'tirof etiladi.

Yuridik shaxslarning alohida bo'linmalari mazkur shaxslarning soliqlar va yig'implarni to'lash bo'yicha majburiyatlarini soliq qonunchiligida nazarda tutilgan hollarda va tartibda ushbu alohida bo'linmalar joylashgan yeri bo'yicha bajaradi.

Yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritilgan soliq to'lovchilar alohida bo'linmalarni hisobga olib markazlashgan holda soliq hisobotini taqdim etadi va soliqlarni (yig'implarni) to'laydi.

Soliq qonunchiligida nazarda tutilgan hollarda yuridik shaxs tashkil etmagan holdagi chet el tuzilmalari soliq to'lovchilar deb e'tirof etiladi.

Soliq to'lovchilar quyidagi huquqlarga ega:

– soliq organlaridan va boshqa vakolatli organlardan (ularning vakolatlari doirasida) amaldagi soliqlar to‘g‘risida, soliq to‘g‘risidagi qonunchilikdagi o‘zgarishlar haqida, soliqlarni hisoblab chiqarish va to‘lash tartibi to‘g‘risida axborotni, soliq hisobotining va arizalarning shakllarini, shuningdek, ularni to‘ldirish tartibi haqida tushuntirishlarni bepul olish.

– o‘z soliq majburiyatlarini bajarish yuzasidan soliq organlarida va boshqa vakolatli organlarda mavjud bo‘lgan ma’lumotlarni olish;

– soliq qonunchiligida belgilangan asoslar mavjud bo‘lganda va tartibda soliq imtiyozlaridan foydalanish yoxud ulardan foydalanishni rad etish;

– soliqlar, penyalar va jarimalarning ortiqcha to‘langan yoki ortiqcha undirilgan summalarini o‘z vaqtida hisobga o‘tkazish yoki qaytarish;

– soliq qonunchiligida belgilangan tartibda va shartlarda soliqlarni to‘lashni kechiktirish yoki bo‘lib-bo‘lib to‘lash;

– soliq solish obyektlarini hisobga olishda, soliqlarni hisoblab chiqarish va to‘lashda o‘zlari yo‘l qo‘ygan xatolarni mustaqil ravishda tuzatish;

– soliq qonunchiligiga muvofiq o‘z hududida o‘tkaziladigan sayyor soliq tekshiruvini va soliq auditini o‘tkazish chog‘ida hozir bo‘lish;

– sayyor soliq tekshiruvi va soliq audit materiallari bilan tanishish, shuningdek, ushbu tekshiruvlarning dalolatnomalarini olish;

– soliq tekshiruvini amalga oshiruvchi soliq organlariga soliq to‘g‘risidagi qonunchilikning ijrosiga taalluqli masalalar bo‘yicha tushuntirishlar berish;

– soliq organlari va boshqa vakolatli organlarning hamda ular mansabdor shaxslarining soliq qonunchiligiga va soliq to‘g‘risidagi boshqa qonunchilik hujjatlariga muvofiq bo‘lmagan talablarini bajarmaslik;

- soliq organlari va boshqa vakolatli organlarning normativ tusga ega bo‘lmagan hujjatlari hamda qarorlari, ular mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan belgilangan tartibda shikoyat qilish;

- soliq organlari va boshqa vakolatli organlarning qonunga xilof qarorlari yoki ular mansabdor shaxslarining noqonuniy harakatlari (harakatsizligi) tufayli yetkazilgan zararlarning o‘rni qoplanishini belgilangan tartibda talab qilish;

- Soliq qonunchiligida nazarda tutilgan hollarda, soliq tekshiruvi materiallarini yoki soliq organlarining boshqa hujjatlarini ko‘rib chiqish jarayonida ishtirok etish;

- soliq munosabatlari masalalariga oid o‘z manfaatlarini shaxsan yoxud soliq maslahatchilari tashkiloti yoki boshqa o‘z vakillari orqali ifodalash;

- soliq siriga rioya etish va uni saqlash.

Soliq to‘lovchilar soliq qonunchiligida va soliq to‘g‘risidagi boshqa qonunchilik hujjatlarida belgilangan o‘zga huquqlarga ham ega bo‘lishi mumkin.

Soliq to‘lovchining soliq munosabatlarida shaxsan ishtirok etishi uni vakilga ega bo‘lish huquqidan mahrum etmaydi, xuddi shuningdek, vakilning ishtirok etishi soliq to‘lovchini bunday munosabatlarda shaxsan ishtirok etish huquqidan mahrum etmaydi.

Soliq to‘lovchilarning huquqlari soliq organlari va boshqa vakolatli organlar mansabdor shaxslarining tegishli majburiyatlari bilan ta’minlanadi.

Soliq to‘lovchilarning huquqlarini ta’minlashga oid majburiyatlarni bajarmaganlik yoki lozim darajada bajarmaganlik O‘zbekiston Respublikasining qonunchiligida nazarda tutilgan javobgarlikka sabab bo‘ladi.

2.3. Soliq to'lovchilarning majburiyatlari

Soliq to'lovchilar:

- belgilangan soliqlar va yig'implarni o'z vaqtida hamda to'liq hajmda hisoblab chiqarishi va to'lashi;
- hujjatlarni ko'rib chiqish yoki tushuntirishlar berish zaruriyati to'g'risida chaqiruv xatini olganida soliq organiga kelishi;
- tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishda xaridorga hisob-varaq-fakturalarni, cheklarni yoki ularga tenglashtirilgan boshqa hujjatlarni berishi;
- soliq tekshiruvini o'tkazayotgan soliq organlarining mansabdor shaxslariga soliqlarni hisoblab chiqarish va to'lash uchun asos bo'lib xizmat qiladigan hujjatlar, shuningdek, elektron manbalarda saqlanadigan tegishli axborot bilan tanishish imkoniyatini ta'minlashi;
- soliq organlari va boshqa vakolatli organlarning qonuniy talablarini bajarishi, ko'rsatilgan organlarning va ular mansabdor shaxslarining qonuniy faoliyatiga to'sqinlik qilmasligi;
- soliq hisobotlarining va soliqlarni hisoblab chiqarish hamda to'lash uchun zarur bo'lgan boshqa hujjatlarning tegishli soliqlarni to'lash uchun belgilangan kalendar yildan keyingi besh yil mobaynida but saqlanishini ta'minlashi;
- o'zi soliq bo'yicha hisobga olingan joydagi soliq organlarini O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslaridagi va chet el yuridik shaxslaridagi ishtiroki to'g'risida, agar ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushi 10 foizdan ortiq bo'lsa, xabardor etishi shart.

Yuridik shaxs bo'lgan soliq to'lovchilar soliq qonunchiligida nazarda tutilgan majburiyatlardan tashqari, o'zlari hisobga olingan joydagi soliq organlariga o'zlarining barcha alohida bo'linmalari to'g'risida va alohida bo'linmalarga oid ilgari xabar qilingan ma'lumotlaridagi o'zgarishlar to'g'risida alohida bo'linma tashkil etilgan yoki mazkur ma'lumotlar o'zgartirilgan kundan e'tiboran bir oy ichida xabar qilishi shart.

Soliq qonunchiligi bilan zimmasiga soliq hisobotini elektron shaklda taqdim etish majburiyati yuklatilgan shaxslar soliq organlari tomonidan soliq to'g'risidagi qonunchilik bilan tartibga solinadigan munosabatlardagi o'z vakolatlarini amalga oshirish chog'ida foydalaniladigan hujjatlarning soliq organidan telekommunikatsiya aloqa tarmoqlari orqali elektron shaklda olinishini ta'minlashi kerak.

Soliq qonunchiligiga muvofiq soliq solish obyekti deb e'tirof etiladigan ko'chmas mulkka ega bo'lgan chet el yuridik shaxslari soliq qonunchiligida nazarda tutilgan majburiyatlardan tashqari, ko'chmas mulk obyekti turgan joydagi soliq organiga ushbu chet el yuridik shaxsining ishtirokchilari to'g'risidagi ma'lumotlarni soliq qonunchiligida nazarda tutilgan hollarda va tartibda xabar qilishi shart. Yuridik shaxs tashkil etmagan holdagi chet el tuzilmalari ko'rsatilgan holatlarda o'z muassislari, benefitsarlari va boshqaruvchilari haqidagi ma'lumotlarni xabar qilishi kerak. Chet el yuridik shaxsida bir nechta mol-mulk obyekti mavjud bo'lgan taqdirda, ushbu shaxs tanloviga ko'ra, xabar mol-mulk obyektlarining biri turgan yerdagi soliq organiga taqdim etiladi.

O'zbekiston Respublikasining bojxona chegarasi orqali tovarlar olib o'tilishi munosabati bilan soliqlar to'laydigan soliq to'lovchilar zimmasida O'zbekiston Respublikasining bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan majburiyatlar ham bo'ladi.

Soliq to'lovchilarning zimmasida qonun hujjatlariga muvofiq boshqa majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

2.4. Soliq agentlari va soliq to'lovchining vakillari

Soliq qonunchiligiga muvofiq zimmasiga soliqlarni hisoblab chiqarish, soliq to'lovchidan ushlab qolish va budjet tizimiga o'tkazish majburiyati yuklatilgan shaxslar soliq agentlari deb e'tirof etiladi.

Soliq agentlari soliq to'lovchilar kabi huquqlarga ega bo'ladi.

Soliq agentlari:

- soliqlarni to‘g‘ri va o‘z vaqtida hisoblab chiqarishi, ushlab qolishi hamda budget tizimiga o‘tkazishi;
- soliq organlariga soliqni ushlab qolish imkoniyati yo‘qligi va soliq to‘lovchining soliq qarzi summasi to‘g‘risida bunday holatlar soliq agentiga ma‘lum bo‘lgan kundan e‘tiboran bir oy ichida yozma ravishda yoki elektron shaklda xabar qilishi;
- hisoblangan va to‘langan daromadlarning, hisoblab chiqarilgan, ushlab qolingani va budget tizimiga o‘tkazilgan soliqlarning hisobini har bir soliq to‘lovchi bo‘yicha alohida yuritishi;
- soliqlarning to‘g‘ri hisoblab chiqarilishi, ushlab qolinishi va o‘tkazilishi ustidan nazoratni amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan hujjatlarni soliq organlariga taqdim etishi;
- soliq hisobotlarining hamda soliqlarni hisoblab chiqarish, ushlab qolish va o‘tkazish uchun zarur bo‘lgan boshqa hujjatlarning soliq qonunchiligida nazarda tutilgan da‘vo muddati mobaynida but saqlanishini ta‘minlashi shart.

Soliq agentlarining zimmasida qonunchilikka muvofiq boshqa majburiyatlar ham bo‘lishi mumkin.

Soliq to‘lovchi soliq munosabatlarida qonuniy yoki vakolatli vakil orqali ishtirok etishga haqli.

Vakilning vakolatlari soliq qonunchiligiga va boshqa qonunchilikka muvofiq hujjatlar bilan tasdiqlangan bo‘lishi kerak.

Yuridik shaxs bo‘lgan soliq to‘lovchining qonuniy vakili deb ushbu yuridik shaxsga qonun yoki uning ta‘sis hujjatlari asosida vakillik qilishga vakolatli shaxslar e‘tirof etiladi.

Jismoniy shaxs bo‘lgan soliq to‘lovchining qonuniy vakili deb fuqarolik qonunchilikka muvofiq uning vakillari sifatida faoliyat olib boradigan shaxslar e‘tirof etiladi.

Yuridik shaxs qonuniy vakillarining mazkur yuridik shaxsning soliq munosabatlarida ishtirok etishi munosabati bilan sodir etilgan harakatlari (harakatsizligi) ushbu yuridik shaxsning harakati (harakatsizligi) hisoblanadi.

Soliq to'lovchi tomonidan belgilangan tartibda soliq organlari, bojxona organlari va soliq munosabatlarining boshqa ishtirokchilari bilan munosabatlarda o'z manfaatlarini ifodalash vakolati berilgan soliq maslahatchilari tashkilotlari yoki boshqa shaxslar soliq to'lovchining vakolatli vakillari bo'lishi mumkin.

Yuridik shaxs bo'lgan soliq to'lovchining vakolatli vakili o'z vakolatlarini tuzilgan shartnoma yoki fuqarolik qonunchilikda belgilangan tartibda beriladigan ishonchnoma asosida amalga oshiradi.

Jismoniy shaxs bo'lgan soliq to'lovchining vakolatli vakili o'z vakolatlarini fuqarolik qonunchilikka muvofiq notarial tasdiqlangan ishonchnoma asosida amalga oshiradi.

Soliq, moliya, bojxona va boshqa davlat organlarining mansabdor shaxslari soliq to'lovchining vakolatli vakillari bo'la olmaydi.

Soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining mas'ul ishtirokchisi qonun asosida soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhi barcha ishtirokchilarining vakolatli vakili hisoblanadi.

Soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhini tuzish to'g'risidagi shartnoma qoidalaridan qat'i nazar, ushbu guruhning mas'ul ishtirokchisi quyidagilar bilan bog'liq huquqiy munosabatlarda mazkur konsolidatsiyalashgan guruh ishtirokchilarining manfaatlarini ifodalashga haqli:

- soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhini tuzish to'g'risidagi shartnomani soliq organlarida ro'yxatdan o'tkazish, shuningdek, ushbu shartnomaga o'zgartirish kiritish, shartnomaning amal qilish muddatini uzaytirish to'g'risidagi qaror va uni tugatish bilan bog'liq huquqiy munosabatlarda;

- soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi ishtirokchisidan soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi uchun foyda solig'i bo'yicha qarzlarni majburiy undirish bilan bog'liq huquqiy munosabatlarda;

- soliq organining mansabdor shaxsi tomonidan amalga oshirilgan harakatlar (harakatsizlik) xususiyati bo'yicha ular soliq

to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining ishtirokchisi bo'lgan yuridik shaxsning huquqlariga bevosita ta'sir qilsa.

Amal qilish muddati tugashi bilan soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhini tuzish to'g'risidagi shartnoma muddatidan oldin bekor qilinganda yoki tugatilganda ushbu guruhning mas'ul ishtirokchisi bo'lgan shaxs vakolatlarini saqlab qoladi.

Soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining mas'ul ishtirokchisi bo'lgan shaxslar mazkur guruh ishtirokchilarining manfaatlarini ifodalash bo'yicha soliq qonunchiligi bilan o'zlariga berilgan vakolatlarni qonunchilikda belgilangan tartibda tuzilgan shartnoma yoki berilgan ishonchnoma asosida uchinchi shaxslarga berishga haqlidir.

Takrorlash uchun savollar:

1. Soliq deganda qanday to'lov tushuniladi?
2. Yig'im deganda qanday belgilangan majburiy to'lov tushuniladi?
3. O'zbekiston Respublikasida soliqlar va yig'implarning qanday turlari mavjud?
4. O'zbekiston Respublikasi hududida qanday soliqlar belgilangan?
5. Soliq to'lovchilar bo'lib kimlar hisoblanadi?
6. Soliq to'lovchilarning qanday huquqlari mavjud?
7. Soliq to'lovchilarning qanday majburiyatlari belgilangan?
8. Soliq agentlari bo'lib kimlar hisoblanadi?
9. Soliq to'lovchining vakillari bo'lib kimlar hisoblanadi?

III BOB. FOYDA SOLIG'I

3.1. Foyda solig'ini to'lovchilar va soliq solish obyekti

Quyidagilar foyda solig'ining soliq to'lovchilari deb e'tirof etiladi:

✓ O'zbekiston Respublikasining soliq rezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar;

✓ O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar, shuningdek O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasalar orqali amalga oshiradigan, yuridik shaxs tashkil etmagan holdagi chet el tuzilmalari;

✓ O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan daromadlar oluvchi O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar;

✓ soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining mas'ul ishtirokchilari bo'lgan yuridik shaxslar;

✓ soliq davrida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olgan daromadlari bir milliard so'mdan ortiq bo'lgan yoki o'z ixtiyori bilan foyda solig'ini to'lashga o'tgan yakka tartibdagi tadbirkorlar;

✓ oddiy shirkat shartnomasi (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnoma) doirasida amalga oshiriladigan faoliyat bo'yicha oddiy shirkatning ishonchli shaxsi.

Soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi ishtirokchilari soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi bo'yicha foyda solig'ining mazkur guruh mas'ul ishtirokchisi tomonidan hisoblab chiqarish uchun zarur bo'lgan qismi bo'yicha soliq to'lovchilarning majburiyatlarini bajaradi.

Aylanmadan soliq to'lovchi shaxslar soliq to'lovchilar hisoblanmaydi.

Soliq to'lovchi tomonidan olingan foyda foyda solig'i bo'yicha soliq solish obyekti hisoblanadi.

Quyidagilar foyda deb e'tirof etiladi:

- yuridik shaxs uchun jami daromad va xarajatlar o‘rtasidagi farq;
- faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshiruvchi norezident uchun o‘ziga xos xususiyatlar inobatga olingan holda, doimiy muassasaning faoliyati bilan bog‘liq bo‘lgan jami daromad (shu jumladan, bunday doimiy muassasaning faoliyati bilan bog‘liq bo‘lgan, O‘zbekiston Respublikasidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar) va xarajatlar o‘rtasidagi farq;

- norezident uchun belgilangan xususiyatlar inobatga olingan holda, O‘zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlar.

- yakka tartibdagi tadbirkor uchun belgilangan o‘ziga xos xususiyatlar inobatga olingan holda, jami daromad va xarajatlar o‘rtasidagi farq;

- zimmasiga oddiy shirkat ishlarini yuritish yuklatilgan shaxs uchun birgalikda ishlab chiqarilgan tovarni (ko‘rsatilgan xizmatni) realizatsiya qilishdan olingan daromad va birgalikda ishlab chiqarilib realizatsiya qilingan tovarga (xizmatga) to‘g‘ri keladigan birgalikdagi faoliyatga kiritilgan mablag‘lar summasi o‘rtasidagi farq.

Soliq solinishi lozim bo‘lgan foyda summasi soliq bazasi hisoblanadi.

Soliq bazasini aniqlashda soliq to‘lovchi daromadlarining va xarajatlarning (zararlarining) ayrim turlari maxsus qoidalar bo‘yicha inobatga olinishi yoki inobatga olinmasligi mumkin.

Soliq to‘lovchi foydani va zararni hisobga olishning umumiy tartibidan farq qiladigan tartibi nazarda tutilgan operatsiyalar bo‘yicha daromadlarning (xarajatlarning) alohida-alohida hisobini yuritadi.

Soliq bazasi soliq davri boshlanganidan e‘tiboran ortib boruvchi yakun bilan aniqlanadi.

Soliq to‘lovchi tomonidan hisobot (soliq) davrida ko‘rilgan zararlar soliq solish maqsadlarida soliq bazasini kamaytiradi.

Soliq bazasi nazorat qilinadigan chet el kompaniyalarining umumiy foydasini ham o‘z ichiga oladi.

Natura shaklidagi daromadlar va xarajatlar soliq to‘lovchi tomonidan bitimning haqiqiy narxidan kelib chiqqan holda inobatga olinadi.

Agar bunday bitimdagi tovarlarning (xizmatlarning) narxi ularning bozor narxidan farq qilsa va bunday farqlanish soliq to'lovchining soliq bazasi kamayishiga yoki zarari ko'payishiga olib kelsa, soliq bazasi bozor narxlaridan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

3.1.1-jadval

**2021-yil uchun O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti
daromadlari prognozi**

mlrd so'm

T/r.	Ko'rsatkichlar	Summa
Jami daromadlar		147 202,3
1.	Bevosita soliqlar	46 845,2
1.1	Foyda solig'i	27 779,4
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 160,0
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	16 905,8
2.	Bilvosita soliqlar	62 526,7
2.1	Qo'shilgan qiymat solig'i	46 955,4
2.2	Aksiz solig'i	11 820,1
2.3	Bojxona boji	3 751,2
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig'i	19 426,8
3.1	Mol-mulk solig'i	2 510,3
3.2	Yer solig'i	2 941,0
3.3	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	13 588,2
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	387,3
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	18 403,6

Manba. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 3-dekabrda
PQ-4938-son Qarori.

3.1.2-jadval

**2022-yil uchun O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti
daromadlari prognozi**

mlrd so'm

T/r.	Ko'rsatkichlar	Summa
Jami daromadlar		200 000,0
1.	Bevosita soliqlar	63 330,5

1.1	Foyda solig'i	38 557,2
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 728,3
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	22 045,0
2.	Bilvosita soliqlar	73 164,9
2.1	Qo'shilgan qiymat solig'i	53 300,0
2.2	Aksiz solig'i	15 038,3
2.3	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig'i	22 740,5
3.1	Mol-mulk solig'i	3 173,8
3.2	Yer solig'i	4 253,3
3.3	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	14 403,5
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	910,0
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	40 764,1

Manba. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 30-dekabrdagi PQ-73-son Qarori.

3.1.3-jadval

2022-yil uchun O'zbekiston Respublikasining respublika budjeti daromadlari prognozi

mlrd so'm

T/r.	Ko'rsatkichlar	Summa
O'zbekiston Respublikasining respublika budjeti daromadlari		162 587,0
1.	Bevosita soliqlar	44 342,0
1.1.	Foyda solig'i	35 448,6
	shundan, «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» aksiyadorlik jamiyatlari bo'yicha	22 886,2
1.2.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	8 893,4
2.	Bilvosita soliqlar	69 814,4
2.1.	Qo'shilgan qiymat solig'i	53 300,0
2.2.	Aksiz solig'i	11 687,8
2.3.	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs to'lovlari	13 760,3
3.1.	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	13 760,3

4.	Dividendlar (dividendlar ko‘rinishidagi daromadlardan olinadigan foyda solig‘ini hisobga olmagan holda)	30 222,3
	<i>shundan</i> , «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» aksiyadorlik jamiyatlari bo‘yicha	27 031,9
5.	Boshqa daromadlar va soliq bo‘lmagan boshqa tushumlar	4 448,0

Manba. O‘zbekiston Respublikasining 2021-yil 30-dekabrdagi 2022-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat budjeti to‘g‘ri-sidagi O‘RQ-742-son Qonuni.

3.2. Jami daromad tarkibi

Jami daromad yuridik shaxs tomonidan O‘zbekiston Respublikasidagi va uning hududidan tashqaridagi manbalardan hisobot (soliq) davri mobaynida olingan daromadlardan iboratdir.

Jami daromad qo‘shilgan qiymat solig‘ini va aksiz solig‘ini inobatga olmagan holda aniqlanadi.

Jami daromadga har qanday shaklda va har qanday faoliyatdan olinishi lozim bo‘lgan daromadlar, xususan, quyidagi daromadlar kiradi:

- tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromad;
- kredit (qarz, mikro kredit va boshqa moliyaviy operatsiyalar) bo‘yicha mukofot tarzidagi daromad;
- sug‘urta, qayta sug‘urta tashkilotining sug‘urta, qayta sug‘urta qilish shartnomalari bo‘yicha daromadi;
- REPO operatsiyalari bo‘yicha daromad, qimmatli qog‘ozlar va muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo‘yicha olingan daromad;
- amortizatsiya qilinadigan aktivlarning va boshqa mol-mulkning chiqib ketishidan olingan daromad;
- moliyaviy ijara (lizing) shartnomasiga binoan mol-mulkni berish bo‘yicha pul mukofoti tarzidagi daromad;

- mol-mulkni mulk ijarasiga (ijaraga) berishdan olingan daromad;
- royalti, tekin olingan mol-mulk (olingan xizmatlar);
- inventarizatsiya natijasida aniqlangan ortiqcha tovar-moddiy zaxiralarning va boshqa mol-mulkning qiymati tarzidagi daromad;
- qonunchilikda belgilangan tartibda majburiyatlarni hisobdan chiqarishdan olingan daromad;
- talab qilish huquqidan o‘zganing foydasiga voz kechish shartnomasi bo‘yicha olingan daromad;
- ilgari chegirib tashlangan xarajatlar yoki zararlarning o‘rnini qoplash tarzidagi daromad;
- xizmat ko‘rsatuvchi xo‘jaliklardan olinadigan daromad, birgalikdagi faoliyatda ishtirok etishdan olingan daromad;
- qarzdor tomonidan e’tirof etilgan yoxud qarzdor tomonidan sudning qonuniy kuchga kirgan hujjati asosida shartnoma majburiyatlarini buzganlik uchun to‘lanishi lozim bo‘lgan jarimalar, penyalar va boshqa sanksiyalar, shuningdek, zararlarning (ziyonning) o‘rnini qoplash summolari;
- kursdagi ijobiy farq, dividendlar va foizlar;
- ishonchli boshqaruv muassisi tomonidan mol-mulkni ishonchli boshqarishdan olingan daromad;
- shakllantirilish xarajatlari xarajatlar tarkibiga qabul qilingan, qayta tiklangan zaxiralar summolari;
- aksiyador, ishtirokchi yuridik shaxs foydasiga o‘z ulushining (ulushi bir qismining) qiymatini olishdan voz kechgan taqdirda, mazkur yuridik shaxsning ustav fondi (ustav kapitali) kamayishi munosabati bilan olgan daromad;
- korxonani mol-mulk majmuyi sifatida sotishdan olingan daromad;
- narxlarga tuzatishlar kiritish tufayli olingan daromad;

- chet el kompaniyasining foyda tarzidagi daromadi, soliq bazasiga tovarlarning (xizmatlarning) bozor qiymatidan kelib chiqqan holda tuzatish kiritish natijasida olingan daromad;
- alohida hisobi mavjud bo‘lmagan va ulardan maqsadli foydalanilmagan maqsadli mablag‘lar tarzidagi daromad;
- boshqa daromadlar.

Daromadlar soliq to‘lovchi tomonidan olingan daromadlarni tasdiqlovchi birlamchi hujjatlar va boshqa hujjatlar, shu jumladan, elektron hujjatlar, shuningdek, soliqni hisobga olishga doir hujjatlar asosida aniqlanadi.

Jami daromad pul, natura shaklida va boshqa shakllarda kelib tushgan barcha tushumlardan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Soliq to‘lovchi tomonidan olingan, qiymati chet el valyutasida ifodalangan daromadlar qiymati milliy valyutada ifodalangan daromadlar bilan birgalikda hisobga olinadi.

Yuridik shaxs qayta tashkil etilganda, mol-mulkning va pulda ifodalanadigan bahoga ega bo‘lgan nomulkiy huquqlarning qiymati va yuridik shaxslarni qayta tashkil etish chog‘ida huquqiy vorislik tartibida olinadigan (o‘tkaziladigan), qayta tashkil etilayotgan yuridik shaxslar o‘zining qayta tashkil etilish sanasiga qadar olgan majburiyatlarining qiymati yangi tashkil etilgan, qayta tashkil etilayotgan va qayta tashkil etilgan yuridik shaxslarning daromadlari deb e‘tirof etilmaydi.

Agar daromadni buxgalteriya hisobi to‘g‘risidagi qonunchilik talablariga muvofiq e‘tirof etish daromadni aniqlash va e‘tirof etish tartibidan farq qilsa, mazkur daromad soliq solish maqsadlarida hisobga olinadi.

Buxgalteriya hisobi to‘g‘risidagi qonunchilikni qo‘llash chog‘ida aktivlar va majburiyatlarning qiymati o‘zgarganligi munosabati bilan buxgalteriya hisobida aks ettirilgan daromadlarga soliq solish maqsadidagi daromadlar sifatida qaralmaydi.

Daromadni e'tirof etish sanasi buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonunchilik talablariga muvofiq aniqlanadi.

Agar muayyan bir daromad daromadlarning bir nechta moddasida nazarda tutilgan bo'lsa, jami daromadni aniqlashda mazkur daromad faqat bir marta kiritiladi.

3.3. Xarajatlarni guruhlash

Yuridik shaxslarning soliq bazasini aniqlashda ushbu shaxslarning jami daromadidan daromad olish bilan bog'liq barcha xarajatlar chegirib tashlanadi.

Soliq to'lovchi tomonidan O'zbekiston Respublikasida ham, uning hududidan tashqarida ham hisobot (soliq) davri davomida amalga oshirilgan (ko'rilgan), asoslangan va hujjatlar bilan tasdiqlangan chiqimlari xarajatlar deb e'tirof etiladi.

Asoslangan xarajatlar deganda bahosi pul shaklida ifodalangan, iqtisodiy jihatdan o'zini oqlagan chiqimlar tushuniladi.

Har qanday chiqimlar, basharti ular hech bo'lmaganda quyidagi shartlardan biriga muvofiq kelgan taqdirda, iqtisodiy jihatdan o'zini oqlagan chiqimlar deb e'tirof etiladi:

- daromad olishga qaratilgan faoliyatni amalga oshirish maqsadida qilingan bo'lsa;

- shunday tadbirkorlik faoliyatini saqlab turish yoki rivojlantirish uchun zarur bo'lsa yoxud xizmat qilsa va xarajatlarning tadbirkorlik faoliyati bilan aloqasi aniq asoslangan bo'lsa;

- qonunchilikning qoidalaridan kelib chiqsa;

Tasdiqlangan xarajatlar deganda quyidagi hujjatlar bilan tasdiqlangan chiqimlar tushuniladi:

- O'zbekiston Respublikasining qonunchiligiga muvofiq rasmiylashtirilgan hujjatlar;

- tegishli xarajatlar amalga oshirilgan chet davlat hududida qo'llaniladigan tartibga muvofiq rasmiylashtirilgan hujjatlar;

– boshqa shaklda rasmiylashtirilgan, shu jumladan, xizmat safari to‘g‘risidagi buyruq, yo‘l hujjatlari, shartnomaga muvofiq ko‘rsatilgan xizmat haqidagi hisobot bilan rasmiylashtirilgan hujjatlar.

Jumladan, amortizatsiya qilinadigan aktivlarni sotib olish va hisobga olinadigan qo‘shilgan qiymat solig‘ining summasi, shu xarajat sifatida e‘tirof etilmaydi.

Agar ayni bir xarajatlarning bir nechta moddasida nazarda tutilgan bo‘lsa, soliq bazasini hisob-kitob qilishda mazkur xarajatlarning faqat bir marta chegirib tashlanadi.

Soliq to‘lovchining qiymati chet el valyutasida ifodalangan xarajatlari milliy valyutada qiymati ifodalangan xarajatlarning bilan birgalikda hisobga olinadi.

Agar buxgalteriya hisobi to‘g‘risidagi qonunchilik talablariga muvofiq xarajatlarni e‘tirof etish xarajatlarni aniqlash va e‘tirof etish tartibidan farq qilsa, mazkur xarajat soliq solish maqsadlarida hisobga olinadi.

Soliq solish maqsadlarida, buxgalteriya hisobi to‘g‘risidagi qonunchilikni qo‘llash chog‘ida aktivlar va majburiyatlarning qiymati o‘zgarganligi munosabati bilan buxgalteriya hisobida aks ettirilgan chiqimlarga xarajatlarning sifatida qaralmaydi.

Buxgalteriya hisobi to‘g‘risidagi qonunchilik talablariga muvofiq, uzoq muddatli aktivlarning dastlabki qiymatiga va zaxiralarning tannarxiga kiritiladigan xarajatlarning amortizatsiya ajratmalari vositasida va bunday zaxiralarning tannarxi orqali chegirmalar jumlasiga kiritilishi lozim.

Amortizatsiya ajratmalari hisoblanmaydigan uzoq muddatli aktivlarning qiymati mazkur aktivlarning chiqib ketayotganda soliq bazasini aniqlashda hisobga olinadi.

Soliq to‘lovchi amortizatsiya qilinadigan aktivlarning sifatida hisobga oladigan asosiy vositalar va nomoddiy aktivlarning amortizatsiya qilinadigan aktivlarning deb e‘tirof etiladi.

O‘zbekiston Respublikasida birlik (to‘plam) uchun belgilangan (asosiy vosita sifatida e’tirof etilgan sanadagi), qiymati bazaviy hisoblash miqdorining ellik baravari miqdoridan yuqori bo‘lgan, soliq to‘lovchida mulk huquqi asosida turgan va soliq to‘lovchi tomonidan tovarlarni ishlab chiqarishda (xizmatlar ko‘rsatishda) yoki ma’muriy-boshqaruv ehtiyojlari uchun uzoq vaqt (davomiyligi o‘n ikki oydan ortiq vaqt) mobaynida foydalaniladigan mol-mulk soliq solish maqsadlarida asosiy vosita deb e’tirof etiladi.

Soliq to‘lovchi soliq davri uchun soliq solish maqsadlaridagi hisob siyosatida mol-mulk qiymatini asosiy vositalar tarkibida hisobga olish uchun mol-mulkning eng kam chegarasini belgilashga haqli.

Unitar korxona amortizatsiya qilinadigan aktivni unitar korxona mulkdoridan operativ boshqaruvga yoki xo‘jalik yurituviga olganda bunday aktiv shu unitar korxonada amortizatsiya qilinishi lozim.

Ijaraga beruvchining (qarz beruvchining) roziligi bilan ijaraga va bepul foydalanishga berilgan amortizatsiya qilinadigan aktivga ijaraga oluvchi (qarz oluvchi) tomonidan amalga oshirilgan ajratib bo‘lmaydigan yaxshilash shaklidagi kapital qo‘yilmalar ham amortizatsiya qilinadigan aktiv deb e’tirof etiladi.

Moliyaviy ijara shartnomasi (lizing shartnomasi) bo‘yicha olingan amortizatsiya qilinadigan aktiv ijara (lizing) obyektni oluvchida amortizatsiya qilinadigan aktivlar tarkibiga kiritiladi.

Quyidagi aktivlar amortizatsiya qilinmaydi:

- yer va tabiatdan foydalanishga doir boshqa obyektlar (suv, yer osti boyliklari va boshqa tabiiy resurslar);
- mahsuldor chorva mollari, axborot-kutubxona fondi;
- muzey ashyolari, moddiy-madaniy meros obyektlari;
- umumiy foydalanishdagi avtomobil yo‘llari, yo‘lkalar, sayilgohlar, xiyobonlar, mahalliy davlat hokimiyati organlari tasarrufida bo‘lgan obodonlashtirish inshootlari;
- qiymati soliq solish maqsadida ushbu soliq to‘lovchida ilgari to‘liq xarajatlar jumlasiga kiritilgan amortizatsiya qilinadigan aktiv;

- soliq to‘lovchi tomonidan amortizatsiya qilinadigan aktivlar tarkibiga o‘tkazilmagan kapital qo‘yilmalar;

- budget tashkilotlarining amortizatsiya qilinadigan aktivlari, maqsadli moliyalashtirishning budget mablag‘lari hisobiga sotib olingan (yaratilgan) amortizatsiya qilinadigan aktivlar (tegishli qismi bo‘yicha). Mazkur norma soliq to‘lovchi tomonidan xususiylashtirish chog‘ida olingan amortizatsiya qilinadigan aktivga nisbatan qo‘llanilmaydi;

- kelib tushgan mablag‘lar hisobidan olingan yoki sotib olingan (yaratilgan), shuningdek, soliq va bojxona imtiyozlari berilishi natijasida bo‘shagan mablag‘lar hisobidan olingan yoki sotib olingan (yaratilgan) amortizatsiya qilinadigan aktiv (tegishli qismi bo‘yicha).

Quyidagilar amortizatsiya qilinadigan aktivlar tarkibidan chiqarib tashlanadi:

- konservatsiya davri uchun qonunchilikda belgilangan tartibda konservatsiya qilingan amortizatsiya qilinadigan aktiv;

- soliq to‘lovchining qaroriga ko‘ra o‘n ikki oydan ortiq vaqt rekonstruksiya qilishda yoki modernizatsiyalashda bo‘lgan amortizatsiya qilinadigan aktiv.

2021-yil 31-dekabrda keyin sotib olingan (olingan, yaratilgan) amortizatsiya qilinadigan aktivning boshlang‘ich qiymati uni sotib olishga, qurishga, ishlab chiqarishga, yetkazib berishga va foydalanish uchun yaroqli bo‘lgan holatga keltirishga doir xarajatlar summasi sifatida aniqlanadi.

Moliyaviy ijara va lizing predmeti bo‘lgan amortizatsiya qilinadigan aktivning boshlang‘ich qiymati aniqlanadi.

Aksiyadorning (ishtirokchining, mulkdorning) ustav fondiga (ustav kapitaliga) hissasi hisobidan olingan, amortizatsiya qilinadigan aktivlarning boshlang‘ich qiymati deb mazkur aktivlarning aksiyadorlar (ishtirokchilar, mulkdorlar) tomonidan kelishilgan, aniqlanadigan bozor qiymatidan yuqori bo‘lmagan puldagi bahosi e‘tirof etiladi.

Soliq to'lovchining o'zi barpo etgan (tayyorlagan, yaratgan), amortizatsiya qilinadigan aktivning boshlang'ich qiymati deb bunday aktivni barpo etish (qurish, qo'shimcha qurish, tayyorlash, yaratish) bo'yicha haqiqiy xarajatlar summasi e'tirof etiladi.

Amortizatsiya qilinadigan aktivning boshlang'ich qiymati quyidagilar hisobga olinmagan holda aniqlanadi:

- xarajatlar tarkibida hisobga olinadigan qo'shilgan qiymat solig'i;
- foizlar bo'yicha xarajatlarni va soliq qonunchiligiga muvofiq chegirib tashlanishi lozim bo'lgan yoki xarajatlar tarkibida hisobga olinadigan amortizatsiya qilinadigan aktivni sotib olish bilan bog'liq boshqa xarajatlar.

Sotish uchun mo'ljallangan zaxiralar yoki aktivlar tarkibidan o'tkazilgan amortizatsiya qilinadigan aktivning boshlang'ich qiymati ushbu aktivning buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq bunday kelib tushish sanasida aniqlangan balans qiymatidir.

Agar amortizatsiya qilinadigan aktiv soliq to'lovchi tomonidan qayta tashkil etish natijasida olingan bo'lsa, bunday aktivning topshirish dalolatnomasida yoki taqsimlash balansida ko'rsatilgan balans qiymati uning boshlang'ich qiymati bo'ladi.

2021-yil 1-yanvar holatiga ko'ra buxgalteriya hisobi ma'lumotlariga ko'ra soliq to'lovchida mavjud bo'lgan, amortizatsiya qilinadigan aktivning boshlang'ich (qayta tiklanish) qiymati soliq solish maqsadlarida ilgari o'tkazilgan qayta baholashlarni hisobga olgan holda uning boshlang'ich qiymati sifatida aniqlanadi.

Amortizatsiya qilinadigan aktivning qayta tiklanish qiymatini aniqlashda soliq to'lovchining qarori bo'yicha 2020-yilning 1-yanvar holatiga ko'ra amalga oshirilgan va soliq to'lovchining buxgalteriya hisobida 2020-yil 1-yanvardan keyin aks ettirilgan amortizatsiya qilinadigan aktivning qayta baholanishi hisobga olinadi.

Soliq to'lovchi tomonidan 2021-yil 1-yanvardan keyin amortizatsiya qilinadigan aktiv qiymatini qayta baholash (narxini pasaytirish)

amalga oshirilganda, bunday qayta baholashning ijobiy (salbiy) summasi daromad (xarajat) deb e'tirof etilmaydi, amortizatsiya qilinadigan aktivning qayta tiklanish qiymatini aniqlashda va amortizatsiyani hisoblashda hisobga olinmaydi.

Amortizatsiya qilinadigan aktivning boshlang'ich qiymati bunday aktivga soliq to'lovchi tomonidan kapital qo'yilmalar amalga oshirilgan taqdirda, bosharti ular iqtisodiy jihatdan o'rinli bo'lsa, o'zgaradi.

Amortizatsiya qilinadigan aktivning boshlang'ich qiymati tegishli obyektlar qo'shimcha qurilgan, qo'shimcha jihozlangan, rekonstruksiya qilingan, modernizatsiya qilingan, texnologik jihatdan qayta jihozlangan, qisman tugatilgan hollarda va boshqa shunga o'xshash asoslarga, shu jumladan, tabiatni muhofaza qilish maqsadlariga ko'ra o'zgaradi.

Asbob-uskunalar, binolar, inshootlarning yoki boshqa amortizatsiya qilinadigan aktivning texnologik yoki xizmat ko'rsatish jihatidan belgilangan maqsadining o'zgarishi va boshqa yangi sifatlarning olinishi bilan bog'liq ishlar, qo'shimcha qurish, qo'shimcha jihozlash, modernizatsiya qilishga doir ishlar jumlasiga kiradi.

Ishlab chiqarishni takomillashtirish va uning texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlarini oshirish bilan bog'liq bo'lgan hamda ishlab chiqarish quvvatlarini ko'paytirish, tovarlar (xizmatlar) sifatini yaxshilash va ularning nomenklaturasini o'zgartirish maqsadida amortizatsiya qilinadigan aktivni rekonstruksiya qilish loyihasi bo'yicha amalga oshiriladigan, mavjud amortizatsiya qilinadigan aktivni qayta qurish rekonstruksiya qilish jumlasiga kiradi.

Amortizatsiya qilinadigan aktivning yoki uning ayrim qismlarining texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlarini texnika va texnologiyani o'zgartirish, ishlab chiqarishni mexanizatsiyalashtirish va avtomatlashtirish, ma'nan eskirgan hamda jismonan ishdan chiqqan asbob-uskunalarni modernizatsiyalash va almashtirish asosida oshirishga doir kompleks tadbirlar texnik jihatdan qayta jihozlash jumlasiga kiradi.

Texnik jihatdan qayta jihozlash yangi ishlab chiqarishlarni barpo etishni va amaldagilarini kengaytirishni ham o'z ichiga oladi.

Ijaraga olingan amortizatsiya qilinadigan aktivlarga va bepul foydalanish shartnomasi bo'yicha olingan amortizatsiya qilinadigan aktivlarga kapital qo'yilmalar quyidagi tartibda amortizatsiya qilinadi:

- ✓ ijaraga beruvchi tomonidan ijaraga oluvchiga (qarz beruvchi tomonidan qarz oluvchiga) qiymatining o'rni qoplanadigan kapital qo'yilmalar ijaraga beruvchi (qarz beruvchi) tomonidan amortizatsiya qilinadi;

- ✓ ijaraga oluvchi ijaraga beruvchining roziligi bilan (qarz beruvchining roziligi bilan qarz oluvchi) amalga oshirgan, qiymatining o'rni ijaraga beruvchi (qarz beruvchi) tomonidan qoplab berilmaydigan kapital qo'yilmalar ijaraga oluvchi (qarz oluvchi) tomonidan amortizatsiya qilinadi.

2020-yil 31-dekabr holatiga ko'ra soliq to'lovchida mavjud bo'lgan amortizatsiya qilinadigan aktivlarning qoldiq qiymati bunday amortizatsiya qilinadigan aktivlarning boshlang'ich (tiklanish) qiymati va 2021-yil 1-yanvargacha hisoblangan (jamg'arilgan) amortizatsiya summasi o'rtasidagi farq sifatida aniqlanadi.

2020-yilning 31-dekabridan keyin ishga tushirilgan amortizatsiya qilinadigan aktivning qoldiq qiymati uning boshlang'ich qiymati va soliqni hisoblab chiqarish maqsadida hisoblangan (jamg'arilgan) amortizatsiya summasi o'rtasidagi farq sifatida aniqlanadi. Investitsiyaviy chegirma bekor qilingan taqdirda, jamg'arilgan amortizatsiya investitsiyaviy chegirma chegirib tashlangan holda aniqlanadi.

Amortizatsiya qilinadigan aktivning qiymati amortizatsiya ajratmalari va investitsiyaviy chegirmalar orqali xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Amortizatsiya qilinadigan aktivning qiymati amortizatsiya ajratmalarini qayta baholash hisobga olinmagan holda boshlang'ich qiymatdan hisoblanadigan amortizatsiya ajratmalari orqali xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Amortizatsiya qilinadigan aktivlar amortizatsiyani hisoblash maqsadida, O‘zbekiston Respublikasi asosiy fondlarining statistik tasniflari hisobga olingan holda aktivni ishga tushirish sanasida amortizatsiya guruhleri (kichik guruhleri) bo‘yicha taqsimlanadi.

Amortizatsiya qilinadigan barcha aktivlar bo‘yicha amortizatsiyani hisoblash amortizatsiyaning quyidagi eng yuqori normalari qo‘llanilgan holda to‘g‘ri chiziqli usul orqali amalga oshiriladi:

3.1.1-jadval

Guruhlar tartib raqami	Kichik guruhlar tartib raqami	Amortizatsiya guruhlarining (kichik guruhlarining) nomi	Amortizatsiyaning normasi, foizlarda
I		Binolar va inshootlar	
	1	Binolar	5
	2	Inshootlar	10
II		Quvurlar, elektr uzatish va telekommunikatsiyalar liniyalari	15
III		Mashinalar va uskunalar (transport uskunalaridan tashqari)	20
IV		Transport uskunolari	
	1	Havo va kosmik uchish apparatlari va ular bilan bog‘liq uskunalar, kemalar va qayiqlar, lokomotivlar va harakatdagi tarkib (temiryo‘l tarkibi)	10
	2	Avtotransport vositalari, avtomobil kuzovlari (korpuslari), tirkamalar va yarim tirkamalar, boshqa transport uskunolari	20
V		Kompyuterlar va periferiya uskunolari	40
VI		Boshqa guruhlarga kiritilmagan amortizatsiya qilinadigan aktivlar	15

Soliq to'lovchi soliqni hisoblab chiqarish maqsadida amortizatsiyani pastroq normalar bo'yicha hisoblashga haqli.

Soliq solish maqsadi uchun amortizatsiya summasi soliq to'lovchilar tomonidan har oyda aniqlanadi. Amortizatsiya har bir amortizatsiya qilinadigan aktiv bo'yicha alohida hisoblanadi hamda uning boshlang'ich qiymatining va ushbu obyekt uchun belgilangan amortizatsiya normasining ko'paytmasi sifatida aniqlanadi.

Amortizatsiya qilinadigan aktiv, shu jumladan, qonunchilikka muvofiq huquqlari davlat ro'yxatidan o'tkazilishi lozim bo'lgan amortizatsiya qilinadigan aktivlar bo'yicha amortizatsiyani hisoblash ushbu aktiv, u davlat ro'yxatidan o'tkazilgan sanadan qat'i nazar, foydalanishga topshirilgan sanadan e'tiboran boshlanadi.

Agar soliq to'lovchi biror-bir kalendar oy ichida ta'sis etilgan, tugatilgan yoki qayta tashkil etilgan bo'lsa, amortizatsiya quyidagi xususiyatlar hisobga olingan holda hisoblanadi:

- amortizatsiya ta'sis etilayotgan, qayta tashkil etish natijasida tashkil etilayotgan soliq to'lovchi tomonidan u davlat ro'yxatidan o'tkazilgan sanadan e'tiboran hisoblanadi;
- amortizatsiya tugatilayotgan soliq to'lovchi tomonidan tugatish yakunlanadigan sanagacha, qayta tashkil etilayotgan soliq to'lovchi tomonidan esa qayta tashkil etish tugatiladigan sanagacha hisoblanadi.

Amortizatsiyani hisoblash amortizatsiya qilinadigan aktivning qiymati to'liq hisobdan chiqarilgan sanadan e'tiboran yoki bunday aktiv soliq to'lovchining amortizatsiya qilinadigan aktivlari tarkibidan har qanday asoslarga ko'ra chiqarilganda tugatiladi.

Amortizatsiya qilinadigan aktiv tarkibidan chiqarib tashlangan aktivlar bo'yicha amortizatsiyani hisoblash ushbu aktiv amortizatsiya qilinadigan aktiv tarkibidan chiqarib tashlangan sanadan e'tiboran tugatiladi va amortizatsiya qilinadigan aktiv raskonservatsiya qilingan yoki uni rekonstruksiya qilish (modernizatsiyalash) yakunlangan sanadan e'tiboran qayta tiklanadi.

Soliq to'lovchining tovarlar ishlab chiqarishda (xizmatlar ko'rsatishda) yoki ma'muriy-boshqaruv ehtiyojlari uchun uzoq vaqt (davoimiyligi o'n ikki oydan ortiq vaqt) mobaynida foydalaniladigan intellektual faoliyat natijalari va boshqa intellektual mulk obyektlari (ularga bo'lgan mutlaq huquqlar) soliq solish maqsadlarida nomoddiy aktivlar deb e'tirof etiladi.

Soliq to'lovchi aniqlanadigan aktivning boshlang'ich qiymatidan kelib chiqqan holda amortizatsiya qilinishi lozim bo'lgan amortizatsiya qilinadigan aktivlar bo'yicha investitsiyaviy chegirmalarni soliq qonunchiligida belgilangan tartibda va shartlarda qo'llashga haqli.

Investitsiyaviy chegirma amortizatsiya xarajati deb e'tirof etiladi.

Soliq solish maqsadlarida soliq to'lovchi tomonidan amortizatsiya qilinadigan aktivlarni ta'mirlash uchun amalga oshirilgan xarajatlar qaysi hisobot (soliq) davrida amalga oshirilgan bo'lsa, o'sha hisobot (soliq) davrida haqiqiy chiqimlar miqdorida xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Soliq to'lovchining qarz majburiyatlari (kreditlar, tovar va tijorat kreditlari, qarzlar, bank omonatlari, bank hisobvaraqlari yoki rasmiylashtirish usulidan qat'i nazar, boshqa jalb qilingan mablag'lar) bo'yicha foizlar tarzidagi xarajatlari o'ziga xos xususiyatlar inobatga olingan holda, haqiqiy stavkadan kelib chiqib, chegirib tashlanadi.

Yer qa'ridan foydalanuvchi tomonidan qazib olishni boshlashdan oldin geologik jihatdan o'rganish, qidirish, foydali qazilmalarni qazib olishga doir tayyorgarlik ishlari uchun amalga oshirilgan xarajatlar, shu jumladan baholashga, jihozlashga doir xarajatlar, shuningdek, chegirib tashlanishi lozim bo'lgan boshqa xarajatlar amortizatsiya qilinadigan aktivning alohida guruhini tashkil etadi. Bunda bunday chiqimlar belgilangan normalar doirasida xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Yangi ilmiy yoki texnik bilimlar va g'oyalarni olish maqsadida amalga oshirilgan original hamda rejali tadqiqotlar jumlasiga kiradigan xarajatlar ilmiy tadqiqotlarga doir xarajatlar deb e'tirof etiladi.

Sudning qaroriga ko'ra, bankrotlik, tugatish, qarzdor vafot etganligi tufayli majburiyatlar tugatilganligi oqibatida yoki da'vo muddati o'tganligi oqibatida to'lanishi mumkin bo'lmagan qarz umidsiz qarz deb e'tirof etiladi.

Soliq to'lovchi oldingi hisobot (soliq) davrlarida soliq solinadigan daromadlar olish bilan bog'liq bo'lgan umidsiz qarzlarni chegirib tashlashga haqli.

Sotib olingan tovarlarning (xizmatlarning) qiymatida qo'shilgan qiymat solig'i bo'yicha quyidagi chiqimlar hisobga olinadi:

- hisobga olinmaydigan qo'shilgan qiymat solig'i summasi;
- qo'shilgan qiymat solig'i summasi;
- qo'shilgan qiymat solig'iga tuzatish kiritish summasi.

Qo'shilgan qiymat solig'i to'lovchisi hisobga olinmaydigan qo'shilgan qiymat solig'i summasini quyidagi hollarda xarajatlar jumlasiga kiritishga haqli:

- ✓ mutanosib usulni qo'llashda;
- ✓ agar soliqning tuzatish kiritish summasini bunday tuzatish amalga oshirilayotgan sotib olingan tovarlarning (xizmatlarning) qiymatiga kiritish mumkin bo'lmasa, qo'shilgan qiymat solig'iga tuzatish kiritishda;
- ✓ qo'shilgan qiymat solig'iga tuzatish kiritishda.

Banklar va bank operatsiyalarini amalga oshirishga doir litsenziya asosida bank operatsiyalarining ayrim turlarini amalga oshiruvchi yuridik shaxslar, shuningdek, sug'urta tashkilotlari qonunchilik talablariga muvofiq zaxira fondlarini tashkil etadi.

Zaxira fondlariga ajratmalar qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda, quyidagi normalar doirasida xarajatlar jumlasiga kiritiladi:

- ✓ banklar tomonidan qonunchilikda belgilangan normaning 80 foizidan ko'p bo'lmagan miqdorda;
- ✓ bank operatsiyalarini amalga oshirishga doir litsenziya asosida bank operatsiyalarining ayrim turlarini amalga oshiruvchi

yuridik shaxslar va sug'urta tashkilotlari tomonidan qonunchilikda nazarda tutilgan normalardan yuqori bo'lmagan miqdorda.

Tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishni amalga oshiruvchi soliq to'lovchi kafolatli ta'mirlash va kafolatli xizmat ko'rsatish yuzasidan kelgusi xarajatlar uchun zaxira tashkil etishga haqli. Bunday zaxirani shakllantirishga doir ajratmalar chegirmalar jumlasiga kiritiladi. Soliq to'lovchi bunday zaxirani tashkil etish to'g'risidagi qarorni mustaqil ravishda qabul qiladi va soliq solish maqsadlari uchun hisob siyosatida ajratmalarning eng yuqori miqdorini aniqlaydi.

Zaxira xaridor bilan tuzilgan shartnoma shartlariga muvofiq kafolatli muddat davomida xizmat ko'rsatish va ta'mirlash nazarda tutilgan tovarlarga (xizmatlarga) nisbatan tashkil etiladi. Mazkur tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish sanasidagi zaxiraga ajratmalar summasi xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Soliq bazasini aniqlashda chegirib tashlanmaydigan xarajatlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

- qonunchilikka muvofiq vakolatli organ tomonidan belgilangan moddiy qimmatliklarning tabiiy kamayishi normalaridan, ular mavjud bo'lmaganda esa, soliq to'lovchi tomonidan belgilangan normalardan ortiqcha tovarlar yo'qolishi;

- umumiy ovqatlanish korxonalariga yoki boshqa tashkilotlarga joylarni tekin berish xarajatlari, ushbu korxonalar va tashkilotlar uchun kommunal xizmatlarning qiymatini to'lash;

- soliq to'lovchining jismoniy shaxsning moddiy naf tarzidagi daromadlari hisoblangan xarajatlari;

- dala (safar) ta'minoti, xodimning shaxsiy avtotransportidan xizmat maqsadlarida foydalanganlik uchun qonunchilikda belgilangan normalardan ortiqcha to'lovlar;

- pensiyalarga ustamalar va qo'shimcha to'lovlar, moddiy yordam;

- xayriya yordamini amalga oshirish uchun xarajatlar, bundan mestenatlik ko'magini ko'rsatish, o'quv-tarbiya muassasalariga yoki

etim bolalarga va ota-ona qaramogʻidan mahrum boʻlgan bolalarga moddiy yordam koʻrsatish uchun yoʻnaltirilgan mablagʻlar;

— qonunchilikda nazarda tutilgan normalardan ortiqcha tarzda atrof-muhitni ifloslantirganlik va chiqindilar joylashtirganlik uchun kompensatsiya toʻlovlari;

— loyihalar va qurilish-montaj ishlaridagi kamchiliklarni, obyekt yonidagi omborga tashib keltirilguniga qadar yuz bergan buzilishlar va deformatsiyalarni bartaraf etishga doir xarajatlar, korroziyaga qarshi muhofazadagi nuqsonlar tufayli taftish oʻtkazish (asbob-uskunalarni qismlarga ajratish) xarajatlari hamda ushbu xarajatlarning oʻrnini kamchiliklar, buzilishlar yoki zararlar uchun javobgar boʻlgan mahsulot yetkazib beruvchi yoki boshqa xoʻjalik yurituvchi subyektlar hisobidan qoplash imkoni boʻlmagan miqdordagi boshqa shunga oʻxshash xarajatlar;

— aybdorlari aniqlanmagan talon-taroj qilishlar va kamomadlardan yoki aybdor taraf hisobidan zarur summalarning oʻrnini qoplash imkoni boʻlmagan taqdirda koʻrilgan zararlar;

— boshqa shaxslar uchun toʻlangan soliqlar, soliq tekshiruvlari natijalari boʻyicha qoʻshimcha hisoblangan soliqlar va yigʻimlar;

— soliq toʻlovchining tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bogʻliq boʻlmagan tadbirlarga (sogʻliqni saqlashga oid, sport va madaniy tadbirlar, dam olishni tashkil etish hamda boshqa shunga oʻxshash tadbirlarga) doir xarajatlari;

— kasaba uyushmalari qoʻmitalariga yordam koʻrsatish;

— mahsulot ishlab chiqarish bilan bogʻliq boʻlmagan xizmatlar (shaharlarni va shaharchalarni obodonlashtirish boʻyicha xizmatlar, qishloq xoʻjaligiga yordamlashish va xizmatlarning boshqa turlari) koʻrsatganlik uchun qilingan xarajatlar;

— soliq solinmaydigan daromad olish bilan bogʻliq xarajatlar;

— haqiqatda xizmatlar koʻrsatmasdan, tovarlarni joʻnatmasdan turib amalga oshirilgan operatsiyalar boʻyicha xarajatlar, agar bunday fakt sudning qonuniy kuchga kirgan qarori bilan aniqlangan va unda

ushbu xarajatlarni amalga oshirgan soliq to'lovchining nomi ko'rsatilgan bo'lsa;

— daromad olishga qaratilgan faoliyat bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlar, agar qonunchilikka muvofiq bunday xarajatlarni amalga oshirish majburiyati soliq to'lovchining zimmasiga yuklatilmagan bo'lsa;

— budjet tizimiga kiritilishi lozim bo'lgan (kiritilgan) penyalar, jarimalar va boshqa sanksiyalar;

— sotib olishga, ishlab chiqarishga, qurilishga, montaj qilishga, o'rnatishga doir va amortizatsiya qilinadigan aktivlarning qiymatiga qo'shiladigan boshqa xarajatlar, shu jumladan, qo'shimcha qurish, qo'shimcha jihozlash, rekonstruksiya qilish, modernizatsiya qilish, texnik jihatdan qayta jihozlash hollarida amalga oshiriladigan, amortizatsiya chegirmalari vositasidagi xarajatlar jumlasiga kiritiladigan xarajatlar;

— soliq to'lovchining amortizatsiya qilinmaydigan mol-mulkning boshlang'ich qiymatiga kiritiladigan xarajatlari;

— chegirmalar jumlasiga kiritish normalari belgilangan xarajatlarning mazkur normalar qo'llanilgan holda hisoblab chiqarilgan chegirmaning eng yuqori summasidan ortiq bo'lgan summa;

— shakllantirilishi qonunchilik talablarida nazarda tutilmagan zaxiralarga, zaxira fondlari va boshqa fondlarga ajratmalar;

— soliq to'lovchi tomonidan hisoblangan dividendlar summalari;

— soliq to'lovchi tomonidan boshqa shaxslarning foydasiga to'lanadigan ixtiyoriy sug'urta badallari;

— soliq to'lovchi tomonidan soliq solish maqsadlarida xarajatlar deb e'tirof etiladigan xarajatlarning summasidan ortiqcha hisoblangan foizlar va ayrim chiqimlar;

— tekin berilgan mol-mulkning (xizmatlarning) qiymati va bunday berish bilan bog'liq bo'lgan (shu jumladan, qo'shilgan qiymat solig'i summasi kiritilgan) xarajatlar;

— ishonchli boshqaruv muassisining ishonchli boshqaruv shartnomasini bajarish bilan bogʻliq boʻlgan xarajatlari, agar ishonchli boshqaruv shartnomasiga koʻra muassis naf oluvchi boʻlmasa;

— notijorat tashkilotlariga va xalqaro tashkilotlarga toʻlanadigan badallar, yigʻimlar va boshqa toʻlovlar;

— soliq toʻlovchi tomonidan tashkil etilgan zaxira mablagʻlari hisobiga amalga oshirilgan xarajatlar, agar bunday zaxiralarni tashkil etishga doir xarajatlar soliq qonunchiligida yoki boshqa qonunchilikda belgilangan tartibda chegirmalar jumlasiga kiritilgan boʻlsa;

— mol-mulk narxining pasayish (qadrsizlanish) summolari, oddiy shirkat shartnomasi doirasida sheriklar (ishtirokchilar) tomonidan shartnoma sheriklarining (ishtirokchilarining) umumiy mulkdagi ulushni qaytarish yoki bunday mol-mulkni boʻlish chogʻida koʻrilgan zararlar.;

— soliq toʻlovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi ishtirokchisi tomonidan ushbu guruhning masʼul ishtirokchisiga soliqni (boʻnak toʻlovlarini, joriy toʻlovlarni, penyalarni, jarimalarni) soliq qonunchiligida soliq toʻlovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi uchun belgilangan tartibda toʻlash uchun berilgan pul mablagʻlari, shuningdek, soliq toʻlovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining masʼul ishtirokchisi tomonidan shu guruhning ishtirokchisiga ushbu soliq toʻlovchilar konsolidatsiyalashgan guruhi boʻyicha toʻlanishi lozim boʻlgan soliq (boʻnak toʻlovlari, joriy toʻlovlar, penyalar, jarimalar) summasi aniqlashtirilishi munosabati bilan berilgan pul mablagʻlari;

— tovar-moddiy qimmatliklarni yaroqsizligi sababli (saqlash muddati oʻtganligi, jismoniy va maʼnaviy eskirganligi, shunga oʻxshash boshqa sabablarga koʻra) hisobdan chiqarishdan koʻrilgan zararlar, bundan favqulodda holatlar;

— muddati oʻtgan va kechiktirilgan kreditlar (qarzar) boʻyicha muddatli qarz uchun kredit shartnomasida nazarda tutilgan stavkalardan ortiqcha foizlar;

— xo‘jalik shartnomalari shartlarini buzganlik uchun to‘langan yoki tan olingan jarimalar, penyalar va sanksiyalarning boshqa turlari.

3.4. Foyda solig‘i stavkalari

3.4.1-jadval

Soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

T/r.	Soliq to‘lovchilar	Soliq stavkalari, foizlarda
1	Banklar	20
2	Quyidagi soliq to‘lovchilar: — polietilen granulalar ishlab chiqarishni amalga oshiruvchi; — faoliyatining asosiy turi mobil aloqa xizmatlarini ko‘rsatishdan iborat bo‘lgan.	20
3	O‘zi ishlab chiqargan o‘z qishloq xo‘jaligi mahsulotini realizatsiya qilishdan olingan foyda bo‘yicha mezonlarga javob beruvchi qishloq xo‘jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari va baliq xo‘jaligi korxonalari	0
4	Ijtimoiy sohada faoliyatni amalga oshiruvchi soliq to‘lovchilar	0
5	Qo‘shimcha manbalardan daromadlar oluvchi budget tashkilotlari	0
6	Tovarlarni (ishlarni) eksportga realizatsiya qilishdan olingan foyda	0
7	Bozor va savdo komplekslarida xizmat ko‘rsatishdan olingan foyda	20
8	Tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) elektron savdosini amalga oshiruvchi soliq to‘lovchilar	7,5
9	Yagona ishtirokchilari nogironligi bo‘lgan shaxslarning jamoat birlashmalari bo‘lgan va umumiy xodimlar sonida nogironligi bo‘lgan shaxslar kamida 50 foizni tashkil etadigan va nogironligi bo‘lgan shaxslarning mehnatiga haq to‘lash jamg‘armasi mehnatga haq to‘lash umumiy fondining kamida 50 foizini tashkil etadigan soliq to‘lovchilar	0

10	O'zbekiston Respublikasi Xalq banki tomonidan fuqarolarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlaridagi mablag'lardan foydalanishdan olinadigan daromadlar	0
11	Dividendlar tarzidagi daromadlar	5
12	Qolgan soliq to'lovchilar	15

Polietilen granulalar ishlab chiqarishni amalga oshiruvchi va faoliyatining asosiy turi mobil aloqa xizmatlarini ko'rsatishdan iborat bo'lgan to'lovchilar faoliyatning barcha turlari bo'yicha belgilangan soliq stavkasini qo'llaydi.

O'zi ishlab chiqargan o'z qishloq xo'jaligi mahsulotini realizatsiya qilishdan olingan foyda bo'yicha mezonlarga javob beruvchi qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari va baliq xo'jaligi korxonalari, agar o'zi ishlab chiqargan qishloq xo'jaligi mahsulotini realizatsiya qilishdan olingan daromadlari jami daromadning 90 foizdan ko'prog'ini tashkil etsa, faoliyatning barcha turlari bo'yicha 0 foiz miqdorida soliq stavkasini qo'llashga haqlidir.

Ijtimoiy sohada faoliyatni amalga oshiruvchi soliq to'lovchi belgilangan mezonlarga rioya etmagan taqdirda, mazkur shartlarga rioya etmaganlik ro'y bergan soliq davrining boshlanishidan e'tiboran 15 foizli belgilangan soliq stavkasini ilgari o'tgan soliq davrlari uchun aniqlashtirilgan soliq hisobotini taqdim etgan holda qo'llaydi.

Tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) elektron savdosini amalga oshiruvchi soliq to'lovchilar, agar ko'rsatilgan faoliyat turlarini amalga oshirishdan olingan daromadlar joriy hisobot (soliq) davri yakunlari bo'yicha jami daromadning kamida 90 foizini tashkil etsa, 7,5 foiz miqdoridagi soliq stavkasini qo'llashga haqli.

Qo'shimcha manbalardan daromad oluvchi budjet tashkilotlari, basharti bo'shatilayotgan mablag'lardan qonunchilikda belgilangan tartibda budjet tashkilotlarining moddiy-texnika va ijtimoiy bazasini mustahkamlash, o'z xodimlarini moddiy rag'batlantirish uchun maq-

sadli tarzda foydalansa, 2023-yilning 1-yanvariga qadar 0 foiz miqdoridagi soliq stavkasini qoʻllaydi.

Oʻzida ishlovchilarning umumiy oʻrtacha yillik sonining 3 foizidan koʻprogʻi nogironligi boʻlgan shaxslarni tashkil etadigan yuridik shaxslar uchun soliq stavkasi belgilangan normadan ortiqcha ishga joylashtirilgan nogironligi boʻlgan shaxslarning har bir foiziga soliq stavkasining bir foizi hisobidan kamaytiriladi.

Tovarlarni (ishlarni) eksportga realizatsiya qilishdan olingan foyda 0 darajali foiz miqdoridagi soliq stavkasi soliq toʻlovchilar tomonidan, agar tovarlarni (xizmatlarni) eksport qilishdan olinadigan daromadlar jami daromadning kamida 15 foizini tashkil etsa, qoʻllaniladi.

Tovarlar eksport qilinganda, shu jumladan, tovar vositachi (ishonchli vakil) orqali realizatsiya qilinganda, 0 darajali foiz miqdoridagi soliq stavkasi soliq toʻlovchilar tomonidan, tovarlarning eksportini tasdiqlovchi hujjatlar mavjud boʻlganda, qoʻllaniladi.

Tovarlar eksport qilinganda, 0 darajali foiz miqdoridagi soliq stavkasi soliq toʻlovchilar tomonidan, tovarlarni chet el valyutasida eksport qilish yuzasidan daromadlar tovarlar (xizmatlar) eksportga chiqarilgan kundan eʼtiboran bir yuz sakson kalendar kuni ichida kelib tushmagan taqdirda, qoʻllanilmaydi.

Ushbu qoidalar quyidagilarga nisbatan tatbiq etilmaydi:

- roʻyxati Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bilan tasdiqlanadigan xom ashyo tovarlar eksportiga;
- xalqaro tashishlar xizmatlariga, tovarlarni quvurlar orqali va gaz quvurlari orqali tashish boʻyicha xizmatlarga.

Foydali qazilmalarni qazib olish sohasida faoliyatni amalga oshirayotgan ayrim soliq toʻlovchilar uchun Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bilan oshirilgan soliq stavkalari belgilanishi mumkin.

3.5. Foyda solig'ini hisoblash va to'lash tartibi

Kalendar yil soliq davridir. Yilning choragi hisobot davridir.

Hisobot (soliq) davrining yakunlari bo'yicha soliq summasi soliq to'lovchi tomonidan mustaqil ravishda aniqlanadi.

Hisobot davri yakunlari bo'yicha soliq summasi soliq davrining boshidan oshib boruvchi yakun bilan, soliq bazasining soliq stavkasiga muvofiq bo'lgan foizlardagi ulushi sifatida hisoblab chiqariladi.

Soliq to'lovchi foyda solig'ini yoki chet davlatda to'langan daromadlardan olinadigan xuddi shunday turdagi to'langan soliqni hisobga o'tkazish yo'li bilan soliq summasini kamaytirishga haqli.

Soliq hisoboti barcha soliq to'lovchilar tomonidan har bir hisobot va soliq davri o'tganidan keyin soliq bo'yicha hisobda turgan joyidagi soliq organiga taqdim etiladi.

Soliq hisoboti quyidagi muddatlarda taqdim etiladi:

- hisobot davri yakunlari bo'yicha hisobot davridan keyingi oyning yigirmanchi kunidan kechiktirmay;
- soliq davri yakunlari bo'yicha soliq davri o'tgandan keyingi yilning 1 martidan kechiktirmay.

Budjet tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlari tomonidan soliq bo'yicha soliq hisoboti soliq davri yakunlariga ko'ra taqdim etiladi. Bunda o'tgan soliq davri yakunlari bo'yicha jami daromad mavjud bo'lmagan taqdirda soliq hisobotini taqdim etish talab qilinmaydi.

Soliqni to'lash hisobot (soliq) davri yakunlari bo'yicha, tegishli hisobot (soliq) davri uchun soliq hisobotini taqdim etish muddatlaridan kechiktirmay amalga oshiriladi.

Jami daromadi joriy soliq davridan oldingi soliq davri uchun kiritilgan tuzatishlar hisobga olingan holda besh milliard so'mdan oshadigan soliq to'lovchilar hisoblab chiqarilgan har oylik bo'nak to'lovlarini hisobot davri har bir oyining yigirma uchinchi kunidan kechiktirmay to'laydi.

Joriy soliq davrining birinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovining summasi o'tgan soliq davrining oxirgi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovi summasiga teng etib qabul qilinadi.

Joriy soliq davrining ikkinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovining summasi joriy yilning birinchi hisobot davri uchun soliq hisoboti bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'i summasining uchdan biriga teng etib qabul qilinadi.

Joriy soliq davrining uchinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovining summasi yarim yillik yakunlariga ko'ra soliq hisoboti bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'ining summasi va birinchi chorak yakunlari bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'ining summasi o'rtasidagi farqning uchdan biriga teng etib qabul qilinadi.

Joriy soliq davrining to'rtinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovining summasi to'qqiz oylik yakunlariga ko'ra soliq hisoboti bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'ining summasi va yarim yillik yakunlari bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'ining summasi o'rtasidagi farqning uchdan biriga teng etib qabul qilinadi.

Hisoblab chiqarilgan har oylik bo'nak to'lovining summasi manfiy yoki nolga teng bo'lsa, ko'rsatilgan to'lovlar tegishli chorakda amalga oshirilmaydi.

Soliq to'lovchilar, shu jumladan yangidan tashkil etilgan, jami daromadi joriy hisobot davri mobaynida besh milliard so'mdan oshgan soliq to'lovchilar har oylik bo'nak to'lovlarini bunday oshib ketish sodir bo'lgan to'liq chorak o'tganidan keyin to'laydi.

Bo'lish yoki ajratib chiqarish yo'li bilan qayta tashkil etish natijasida yangidan tashkil etilgan yuridik shaxs, jami daromadining miqdoridan qat'i nazar, har oylik bo'nak to'lovlarini, agar bo'lish yoki ajratib chiqarish yo'li bilan qayta tashkil etilgan yuridik shaxs soliq bo'yicha har oylik bo'nak to'lovlarini bunday qayta tashkil etish

amalga oshirilgan soliq davrida hisoblab chiqargan bo'lsa, ikkita kelgusi soliq davri mobaynida to'laydi.

Hisobot (soliq) davri yakunlari bo'yicha hisobot (soliq) davri mobaynida to'langan har oylik bo'nak to'lovlari summasi hisobot (soliq) davri uchun soliq hisoboti bo'yicha hisoblab chiqarilgan soliqni to'lash chog'ida hisobga olinadi.

Har oylik bo'nak to'lovini hisoblab chiqarish soliq organlari tomonidan amalga oshiriladi. Bunda soliq to'lovchi kelgusi chorak birinchi oyining 10 sanasiga qadar joriy chorakda kutilayotgan foyda summasidan kelib chiqqan holda, bo'nak to'lovlari summasi to'g'risida soliq organlariga ma'lumotnoma taqdim etish huquqiga ega. Kutilayotgan foyda summasi asossiz kamaytirib ko'rsatilgan taqdirda soliq organlari soliq to'lovchilar tomonidan taqdim etiladigan soliq bo'yicha bo'nak to'lovlari summasi to'g'risidagi ma'lumotnomaga o'zgartirishlar kiritishga haqli.

Jami yillik daromadning miqdoridan qat'i nazar, soliq hisobotini soliq bo'yicha faqat soliq davri yakunlari yuzasidan taqdim etuvchi soliq to'lovchilar har oylik bo'nak to'lovlarini to'lamaydi.

Soliq to'lovchi tugatilganda soliq tugatish yakunlanguniga qadar to'lanishi lozim.

Yuridik shaxsni tugatish to'g'risida qaror qabul qilingan taqdirda, davlat soliq xizmati organi har oylik bo'nak to'lovlarini hisoblashni ro'yxatdan o'tkazuvchi organdan bunday axborot olingan oydan e'tiboran to'xtatib turadi.

Faoliyat tiklangan va tugatish jarayoni to'xtatilgan taqdirda, har oylik bo'nak to'lovlarini hisoblash ularni hisoblash to'xtatilgan oydan e'tiboran tiklanadi.

Takrorlash uchun savollar:

1. Yuridik shaxs tushunchasi qanday ma'noni anglatadi?
2. Biznesni soliqqa tortishda yuridik shaxslardan olinadigan soliqlarni qanday turlari mavjud?

3. Biznesni soliqqa tortishning qanday asosiy prinsiplari mavjud?
4. Foyda solig'ini to'lovchilar bo'lib kimlar hisoblanadi?
5. Rezidentlar kimlar hisoblanadi?
6. Foyda solig'ida soliq solish obyekti nima hisoblanadi?
7. Jami daromad tarkibiga nimalar kiradi?
8. Royalti nimani anglatadi?
9. Soliq solinadigan foydani belgilashda jami daromaddan qanday chegirmalar amalga oshiriladi?
10. Foyda solig'i bo'yicha qanday soliq stavkalari belgilangan?
11. Foyda solig'i bo'yicha qanday soliq imtiyozlari mavjud?
12. Norezidentlar hamda chet ellik yuridik shaxslarning foydasiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?
13. Norezidentlar kimlar hisoblanadi?
14. Foyda solig'ini hisobga olish tartibi qanday?
15. Xarajatlarni guruhlash tarkibi qanday?

IV BOB. JISMONIY SHAXSLARDAN OLINADIGAN DAROMAD SOLIG'I

4.1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lovchilar tarkibi va soliq solish obyekti

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining soliq to'lovchilari deb quyidagilar e'tirof etiladi:

- O'zbekiston Respublikasining rezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar;
- O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan daromad oluvchi O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan jismoniy shaxslar.

Soliq to'lovchining jami daromadi jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining soliq solish obyekti deb hisoblanadi.

Qat'iy belgilangan miqdorda to'lash xohishini bildirgan yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun soliqqa tortish obyekti bo'lib amalga oshirilayotgan faoliyat turini tavsiflovchi fizik ko'rsatkichlar hisoblanadi.

Soliq bazasi quyidagilar hisoblanadi:

- O'zbekiston Respublikasining rezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar uchun soliq imtiyozlarini hisobga olgan holdagi jami daromadlari;
- O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar uchun soliq imtiyozlari qo'llanmagan holdagi jami daromadlari.

Soliq bazasini aniqlashda soliq to'lovchining ham pul shaklida, ham natura shaklida olgan daromadlari yoki daromadlarni tasarruf etish uchun yuzaga kelgan huquqlari, shuningdek moddiy naf tarzidagi daromadlari hisobga olinadi. Bunda soliq to'lovchining alohida turdagi daromadlari jami daromad tarkibida hisobga olinishi yoki hisobga olinmasligi mumkin.

Soliq to'lovchining chet el valyutasida ifodalangan daromadlari, haqiqatda daromadlar olingan sanadagi O'zbekiston Respublikasi

Markaziy bankining kursi bo'yicha milliy valyutaga qayta hisob-kitob qilinadi.

Turli soliq stavkalari bo'yicha solinadigan soliq bazasi alohida aniqlanadi. Soliq bazasi soliq davri boshidan e'tiboran o'sib boruvchi yakun bilan aniqlanadi.

4.1.1-jadval

**2021 yil uchun O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti
daromadlari prognozi**

mlrd so'm

T/r.	Ko'rsatkichlar	Summa
	Jami daromadlar	147 202,3
1.	Bevosita soliqlar	46 845,2
1.1	Foyda solig'i	27 779,4
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 160,0
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	16 905,8
2.	Bilvosita soliqlar	62 526,7
2.1	Qo'shilgan qiymat solig'i	46 955,4
2.2	Aksiz solig'i	11 820,1
2.3	Bojxona boji	3 751,2
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig'i	19 426,8
3.1	Mol-mulk solig'i	2 510,3
3.2	Yer solig'i	2 941,0
3.3	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	13 588,2
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	387,3
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	18 403,6

Manba. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-dekabrda
PQ-4938-son Qarori.

4.1.2-jadval

**2022-yil uchun O‘zbekiston Respublikasi Davlat budjeti
daromadlari prognozi**

mlrd so‘m

T/r.	Ko‘rsatkichlar	Summa
	Jami daromadlar	200 000,0
1.	Bevosita soliqlar	63 330,5
1.1	Foyda solig‘i	38 557,2
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 728,3
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	22 045,0
2.	Bilvosita soliqlar	73 164,9
2.1	Qo‘shilgan qiymat solig‘i	53 300,0
2.2	Aksiz solig‘i	15 038,3
2.3	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig‘i	22 740,5
3.1	Mol-mulk solig‘i	3 173,8
3.2	Yer solig‘i	4 253,3
3.3	Yer qa‘ridan foydalanganlik uchun soliq	14 403,5
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	910,0
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo‘lmagan boshqa tushumlar	40 764,1

Manba. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 30-dekabrdagi PQ-73-son Qarori.

4.1.3-jadval

**2022-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining respublika budjeti
daromadlari prognozi**

mlrd so‘m

T/r.	Ko‘rsatkichlar	Summa
	O‘zbekiston Respublikasining respublika budjeti daromadlari	162 587,0
1.	Bevosita soliqlar	44 342,0
1.1.	Foyda solig‘i	35 448,6
	shundan, «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» aksiyadorlik	22 886,2

	jamiyatlari bo'yicha	
1.2.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	8 893,4
2.	Bilvosita soliqlar	69 814,4
2.1.	Qo'shilgan qiymat solig'i	53 300,0
2.2.	Aksiz solig'i	11 687,8
2.3.	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs to'lovlari	13 760,3
3.1.	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	13 760,3
4.	Dividendlar (dividendlar ko'rinishidagi daromadlardan olinadigan foyda solig'ini hisobga olmagan holda)	30 222,3
	<i>shundan</i> , «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» aksiyadorlik jamiyatlari bo'yicha	27 031,9
5.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	4 448,0

Manba. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 30-dekabrdagi 2022-yil uchun O'zbekiston Respublikasining davlat budjeti to'g'risidagi O'RQ-742-son Qonuni.

4.2. Jami daromad va uning tarkibi

Jami daromad soliq to'lovchi tomonidan hisobot (soliq) davri davomida olingan quyidagi daromadlardan tashkil topadi:

- O'zbekiston Respublikasining rezidentlari uchun O'zbekiston Respublikasidagi va uning tashqarisidagi manbalardan olingan daromadlardan;
- O'zbekiston Respublikasining norezidentlari uchun O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlardan.

Quyidagilar jami daromad tarkibiga kiritilmaydi:

- O'zbekiston Respublikasining davlat mukofotlariga va davlat pul mukofotlariga sazovor bo'lgan soliq to'lovchi olgan bir yo'la beriladigan davlat pul mukofoti yoki shunga teng bahodagi esdalik sovg'alarining qiymati, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezi-

dentining yoki O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori asosida bir yo‘la beriladigan pul mukofoti va sovg‘alar;

- donorlik uchun pul mukofotlari, shuningdek, tibbiyot muassasalarining xodimlari tomonidan qon olganlik uchun olinadigan summalari;

- olingan alimentlar, fuqarolar tomonidan olinadigan sug‘urta tovonlari;

- qonunchilikda belgilangan miqdorlarda va tartibda to‘lanadigan stipendiyalar;

- qonunchilikka muvofiq uy-joy-kommunal xizmatlar haqini to‘lash bo‘yicha har oylik kompensatsiya pul to‘lovlari;

- davlat pensiyalari, qonun hujjatlarida belgilangan nafaqalar, majburiy jamg‘arib boriladigan pensiya badallari, ular bo‘yicha foizli daromadlar, shuningdek jamg‘arib boriladigan pensiya to‘lovlari.

- qonunchilikda belgilanadigan tartibda o‘zini o‘zi band qilgan shaxslarning mehnat faoliyati natijasida olingan daromadlar;

- O‘zbekiston Respublikasi va O‘zbekiston Respublikasi rezidentlari bo‘lgan yuridik shaxslar tomonidan chiqarilgan xalqaro obligatsiyalar bo‘yicha daromadlar.

Soliq agentlarining jismoniy shaxs foydasiga amalga oshiradigan quyidagi xarajatlariga soliq to‘lovchining daromadi sifatida qaralmaydi:

1. Mehnat sharoitlari noqulay bo‘lgan ishlarda band bo‘lgan xodimlarni qonunchilikda belgilangan tartibda sut, davolash-profilaktika, oziq-ovqati, gazlangan sho‘r suv, shaxsiy himoya va gigiyena vositalari bilan ta‘minlash bo‘yicha xarajatlari.

2. Kasaba uyushmasi qo‘mitasi tomonidan amalga oshiriladigan to‘lovlar, shu jumladan, a‘zolik badallari hisobidan kasaba uyushmasi a‘zolariga beriladigan moddiy yordam.

3. Favqulodda holatlar munosabati bilan yetkazilgan zararlar summasi doirasida beriladigan moddiy yordam summalari.

4. Xodimlarni ish joyiga olib borish va olib qaytish bo'yicha xarajatlari.

5. Diniy rasm-rusumlar va marosimlarni, bayram tantanalarini o'tkazish, vakillik xarajatlari, shahar yo'lovchilar transportida xodimlarning xizmat qatnovlari uchun foydalaniladigan yo'l kartochkalarini olish, shuningdek, yuridik shaxsning xodimlarning mehnat va dam olish sharoitlarini ta'minlash bilan bog'liq hamda muayyan jismoniy shaxslarning daromadi hisoblanmaydigan boshqa xarajatlari.

6. Xodimga xizmat vazifalarini bajarish uchun zarur bo'lgan maxsus kiyim-bosh, maxsus poyabzal, formal kiyim-bosh berish xarajatlari yoki ularni pasaytirilgan baholarda sotish munosabati bilan qilingan xarajatlar, shuningdek qonunchilikda nazarda tutilgan hollarda ayrim toifadagi xodimlarni o'z xizmat vazifalarini bajarishi chog'ida oziq-ovqat bilan ta'minlash bo'yicha xarajatlari.

7. Xodim boshqa joyga ishga o'tkazilganda yoxud ko'chib borganda ko'chish, mol-mulkini ko'chirib borishga, joy ijarasiga (yo'l xarajatlari uchun beriladigan pul) oid xarajatlarni to'lash yoki bu xarajatlarning o'rnini qoplash xarajatlari, shu jumladan, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan aniqlanadigan olis va borish qiyin bo'lgan hududlarda joylashgan budjet tashkilotlariga oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilari orasidan bakalavriatni yoki magistraturani tamomlagandan so'ng uch yil ichida ishga qabul qilingan xodimlarga, shuningdek, mazkur olis va borish qiyin bo'lgan hududlarda joylashgan oilaviy shifokorlik punktlariga va oilaviy poliklinikalarga hamda ta'lim muassasalariga ishga qabul qilingan, boshqa hududlarda yashaydigan oliy ma'lumotli shifokorlarga va mutaxassislariga to'lanadigan boshlang'ich yordam puli.

8. Xizmat safarlariga oid quyidagi kompensatsiya to'lovlari:

- tasdiqlovchi hujjatlar asosida xizmat safari joyiga borish va u yerdan qaytib kelish uchun, shu jumladan joy band qilish uchun haq to'lashni qo'shgan holda haqiqatda amalga oshirilgan to'lovlar. Yo'l hujjatlari bo'lmagan taqdirda, temiryo'l transportidagi (agar temiryo'l

qatnovi bo'lmasa, shaharlararo avtobusdagi) yo'l haqi qiymati miqdorida, lekin aviachipta qiymatining 30 foizidan oshmaydigan miqdorda.

- uy-joyni ijaraga olish bo'yicha haqiqatda amalga oshirilgan to'lovlar. Yashaganligini tasdiqlovchi hujjatlar bo'lmagan taqdirda, qonunchilikda belgilangan normalar doirasida;

- tasdiqlovchi hujjatlar asosida uy-joyni band qilish uchun to'lovlar;

- qonunchilikda belgilangan normalar doirasida xizmat safarida bo'lingan vaqt uchun to'lanadigan kundalik xarajatlar uchun haq (sutkalik pullar);

- qonunchilikda belgilangan va hujjatlar bilan tasdiqlangan boshqa to'lovlar.

9. Qonunchilikda nazarda tutilgan normalar doirasida xodimga to'lanadigan kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar):

- doimiy ishi yo'lda kechadigan, harakatlanish va qatnov tusiga ega bo'lgan, shuningdek, vaxta usulida ishlarni bajarishda xodimga kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar);

- xizmat ishlarida shaxsiy avtomobildan foydalanganlik uchun kompensatsiya to'lovlari;

- dala ta'minoti;

- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan aniqlanadigan olis va borish qiyin bo'lgan hududlarda joylashgan budjet tashkilotlariga oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilari orasidan bakalavriatni yoki magistraturani tamomlagandan so'ng uch yil ichida ishga qabul qilingan xodimlarga, shuningdek, mazkur olis va borish qiyin bo'lgan hududlarda joylashgan oilaviy shifokorlik punktlariga va oilaviy poliklinikalarga hamda ta'lim muassasalariga ishga qabul qilingan, boshqa hududda yashaydigan oliy ma'lumotli shifokorlarga va mutaxassislarga uy-joy ijarasi uchun har oylik pul kompensatsiyasi.

- qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda va normalar bo'yicha boshqa kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar).

10. Mehnatda mayib bo'lganlik yoki sog'liqqa boshqacha tarzda shikast yetganlik bilan bog'liq zararning o'rini qoplash bo'yicha quyidagi miqdordagi to'lovlar:

- jabrlanuvchi mehnatda mayib bo'lguniga qadar olgan o'rtacha oylik ish haqiga nisbatan foiz hisobidagi, uning kasbga oid mehnat qobiliyatini yo'qotganlik darajasiga muvofiq belgilanadigan har oylik to'lovlar (voyaga yetmagan shaxs mehnatda mayib bo'lib qolgan taqdirda, zararning o'rnini uning ish haqi (daromadi) miqdoridan kelib chiqqan holda, lekin qonunchilikda belgilangan mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 1,76 baravaridan kam bo'lmagan miqdorda qoplanadi);

- maxsus tibbiy parvarishga muhtoj jabrlanuvchilarga qo'shimcha xarajatlar uchun oyiga mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 70,3 foizi miqdoridagi to'lovlar;

- jabrlanuvchining maishiy parvarishi uchun qo'shimcha xarajatlar tariqasida har oyda mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 17,6 foizi miqdoridagi to'lovlar;

- xodimning sog'lig'iga shikast yetkazilganligi munosabati bilan ish beruvchi tomonidan bir yo'la to'lanadigan nafaqa tariqasida jabrlanuvchining yillik o'rtacha ish haqi miqdoridagi to'lovlar.

11. Boquvchisi vafot etganligi munosabati bilan quyidagi miqdordagi to'lovlar:

- marhumning o'rtacha ish haqining vafot etgan boquvchining qaramog'ida bo'lgan va uning vafoti munosabati bilan zararni undirishga haqli bo'lgan mehnatga qobiliyatsiz shaxslarga to'g'ri keladigan ulushi miqdoridagi to'lovlar;

- boquvchisi vafot etganligi munosabati bilan zararni undirishga haqli bo'lgan shaxslarga bir yo'la to'lanadigan nafaqa tariqasida marhumning o'rtacha yillik ish haqining olti baravari miqdoridagi to'lovlar.

12. Talabalarning ta'lim olishi uchun O'zbekiston Respublikasining oliy o'quv yurti bilan to'g'ridan to'g'ri shartnomalar bo'yicha pulli-kontrakt asosida o'tkaziladigan to'lovlar.

13. Xodimlarning malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash xarajatlari.

14. Soliq to'lovchining mijozlarning tovarlar va xizmatlarni sotib olish faolligini oshirishga qaratilgan va bonuslar (ballar, mijozni ushbu tashkilotlardan tovarlar (xizmatlar) sotib olish faolligini belgilovchi boshqa birliklar) hisoblanishini nazarda tutuvchi dasturlarda ishtiroki natijasida ushbu dasturda belgilangan asoslar bo'yicha olingan pul va natura shaklidagi daromadlari. Daromadlar soliq to'lovchining jami daromadiga quyidagi hollarda qo'shiladi:

- soliq to'lovchining dasturlarda ishtirok etishi ochiq oferta shartlarisiz amalga oshirilganda;
- soliq to'lovchi mamlakatimizdagi va chet el tashkilotlarining dasturlariga, ularda aksept muddati o'ttiz kundan kam va ularda ommaviy ofertani muddatidan oldin chaqirib olish imkoniyati nazarda tutilgan shartlar asosidagi ochiq ofertaga qo'shilganda;
- tashkilotchi bilan lavozim majburiyatlarini bajarishda mehnat munosabatlarida bo'lgan, shuningdek soliq to'lovchi tomonidan tovarlar yetkazib berganlik (ishlar bajarganlik, xizmatlar ko'rsatganlik) uchun haq (mukofot) yoki moddiy yordam sifatidagi to'lov shaklidagi daromad to'langanda.

15. Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, kasaba uyushmalari, xayriya, ekologiya jamg'armalari va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari bilan tashkil etilgan boshqa jamg'armalar tomonidan ko'rsatilgan yordam:

- Ustavda nazarda tutilgan faoliyat doirasida bajarilgan ishlar va ko'rsatilgan xizmatlar;
- davolash va tibbiy xizmatlar qiymati, nogironligi bo'lgan shaxslarni profilaktika va rehabilitatsiya qilish uchun texnik asbob-uskunalar olish;

- jismoniy shaxsning manfaatlarini ko‘zlab, tovarlar va xizmatlarni yetkazib beruvchidan olish;

- xayriya maqsadida boshqa shakllarda qo‘llab-quvvatlash.

16. Soliq to‘lovchining O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining yoki O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari bilan belgilanadigan dasturlarda ishtirok etishi natijasida olingan bonuslar, pul mukofotlari tarzidagi pul to‘lovlaridan iborat daromadlari.

Quyidagilar jami daromadga kiradi:

- ❖ mehnatga haq to‘lash tarzidagi daromadlar, muvofiq mulkiy daromadlar;

- ❖ moddiy naf tarzidagi daromadlar, boshqa daromadlar.

Ish beruvchi bilan mehnatga oid munosabatlarda bo‘lgan va tuzilgan mehnat shartnomasiga (kontraktiga) muvofiq ishlarni bajarayotgan xodimlarga hisoblanadigan hamda to‘lanadigan quyidagi barcha to‘lovlar mehnatga haq to‘lash tarzidagi daromadlar deb e’tirof etiladi:

- ✓ mehnatga haq to‘lashning qabul qilingan shakllari va tizimlariga muvofiq ishbay narxlardan, tarif stavkalaridan va mansab maoshlaridan kelib chiqqan holda hisoblab chiqarilgan, haqiqatda bajarilgan ish uchun hisoblangan ish haqi;

- ✓ ilmiy daraja va faxriy unvon uchun ustamala;

- ✓ rag‘batlantirish xususiyatiga ega to‘lovlar, kompensatsiya to‘lovlari (kompensatsiya);

ishlanmagan vaqt uchun haq to‘lash;

- ✓ haqiqatda bajarilgan ish uchun haq hisoblangan boshqa to‘lovlar.

Mehnatga haq to‘lash tarzidagi daromadlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

- ✓ predmeti ishlarni bajarish va xizmatlar ko‘rsatishdan iborat bo‘lgan, tuzilgan fuqarolik-huquqiy tisdagi shartnomalarga muvofiq jismoniy shaxslarga to‘lovlar;

✓ yuridik shaxsning boshqaruv organi (kuzatuv kengashi yoki boshqa shunga o'xshash organi) a'zolariga yuridik shaxsning o'zi tomonidan amalga oshiriladigan to'lovlar;

✓ O'zbekiston Respublikasining Mudofaa, Ichki ishlar va Favqulodda vaziyatlar vazirliklarining, O'zbekiston Respublikasi Davlat xavfsizlik xizmati, O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Davlat xavfsizlik xizmatining harbiy xizmatchilariga, ichki ishlar organlarining, O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasining oddiy askarlar, serjantlar va ofitserlar tarkibiga hamda O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasining va boshqa harbiy xizmat nazarda tutilgan idoralar xodimlariga xizmatni o'tashi (xizmat majburiyatlarini bajarishi) munosabati bilan to'lanadigan pul ta'minoti, pul mukofotlari va boshqa to'lovlar.

Rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

- yillik ish yakunlari bo'yicha pul mukofoti;
- yuridik shaxsning mukofotlash to'g'risidagi nizomida nazarda tutilgan rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar;
- kasb mahorati, murabbiylik uchun tarif stavkalariga va maoshlarga ustamalar, ta'tilga qo'shimcha haqlar hamda moddiy yordam;
- ko'p yil ishlaganlik uchun pul mukofoti va to'lovlar, ratsionalizatorlik taklifi uchun to'lov;
- mehnat natijalari bilan bog'liq bo'lmagan bir yo'la beriladigan mukofotlar.

Mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadga kiritiladigan kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar) jumlasiga quyidagilar kiradi:

✓ tabiiy-iqlim sharoitlari noqulay bo'lgan joylardagi ishlar bilan bog'liq qo'shimcha to'lovlar (ish staji uchun ustamalar, baland tog'li, cho'l va suvsiz hududlarda ishlaganlik uchun belgilangan koeffitsientlar bo'yicha to'lovlar). Bunda yuridik shaxslar xodim-

larining choʻl va suvsiz joylarda, baland togʻli va tabiiy-iqlim sharoiti noqulay hududlarda ishlaganlik uchun ish haqiga koeffitsientlar hisoblashning eng yuqori summasini aniqlash hisoblash sanasida belgilangan mehnatga haq toʻlash eng kam miqdorining 1,41 baravari miqdorida belgilanadi.

✓ Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlangan kasblar va ishlar roʻyxati boʻyicha ogʻir, zararli, oʻta zararli mehnat sharoitlarida ishlaganlik uchun ustamalar, shu jumladan shunday sharoitlardagi uzluksiz ish staji uchun ish haqiga ustamalar;

✓ texnologik jarayon jadvalida nazarda tutilgan tungi vaqtda, ish vaqtidan tashqari, dam olish kunlarida va bayram (ishlanmaydigan) kunlarida ishlaganlik uchun tarif stavkalariga hamda maoshlarga ustamalar va qoʻshimcha toʻlovlar;

✓ koʻp smenali rejimda ishlaganlik, shuningdek, bir necha kasbda, lavozimda ishlaganlik, xizmat koʻrsatish doirasi kengayganligi, bajariladigan ishlar hajmi ortganligi, oʻzining asosiy ishi bilan bir qatorda ishda vaqtincha boʻlmagan xodimlarning vazifalarini bajarganlik uchun ustamalar;

✓ doimiy ishi yoʻlda kechadigan, harakatlanish va qatnov tusiga ega boʻlgan xodimlarning, shuningdek doimiy ishi ishlarning vaxta usulida bajarilishini nazarda tutadigan xodimlarning ish haqiga qonunchilikda belgilangan normalardan ortiqcha toʻlanadigan ustamalar;

✓ ish beruvchi joylashgan yerdan (yigʻilish punktidan) ishlash joyigacha borish va u yerdan qaytish uchun vaxtada ishlash jadvalida nazarda tutilgan ishlar vaxta usulida bajarilgan holda yoʻlga ketadigan kunlar, shuningdek xodimlar meteorologik sharoitlar sababli va transport tashkilotlarining aybi bilan yoʻlda ushlanib qolgan kunlar uchun tarif stavkasi yoki maosh miqdorida toʻlanadigan summalar;

✓ yer osti ishlarida doimiy band boʻlgan xodimlarga ularning stvoldan ishlash joyiga borish va u yerdan qaytish uchun shaxtada

(konda) harakatlanishining me'yoriy vaqti uchun to'lanadigan qo'shimcha haqlar;

- ✓ qonunchilikda belgilangan normalardan ortiqcha dala ta'mi-noti;

- ✓ xizmat safarlari vaqtida qonunchilikda belgilangan normalardan ortiqcha kundalik xarajatlar uchun haq (sutkalik pullar);

- ✓ ishlar vaxta usulida tashkil etilganda, ish vaqti umumlashtirilgan holda hisobga olinayotganda va qonunchilikda belgilangan boshqa hollarda xodimlarga ish vaqtining belgilangan davomiyligidan ortiq ishlaganligi munosabati bilan beriladigan dam olish kunlari (otgullar) uchun to'lovlar;

- ✓ xizmat safarlari uchun xodimning shaxsiy avtomobilidan yoki xizmat maqsadlari uchun uning boshqa mol-mulkidan qonunchilikda belgilangan normalardan ortiqcha foydalanganlik uchun to'lovlar;

- ✓ mehnatda mayib bo'lganlik yoki sog'liqqa boshqacha tarzda shikast yetganlik bilan bog'liq zararning o'rnini qoplash uchun ortiqcha olingan summalar;

- ✓ oziq-ovqat va yo'l chiptalarining qiymati yoki oziq-ovqat va yo'l chiptalarining qiymatini qoplash.

Ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash jumlasiga quyidagilar kiradi:

- ✓ qonunchilikka muvofiq:

- ✓ yillik asosiy (uzaytirilgan asosiy) ta'til uchun to'lov, shuningdek ushbu ta'tildan foydalanilmaganda, shu jumladan, xodim bilan mehnat shartnomasi bekor qilinganda pullik kompensatsiya to'lovi;

- ✓ noqulay va o'ziga xos mehnat sharoitlarida, shuningdek, og'ir va noqulay tabiiy-iqlim sharoitlarida ishlaganligi uchun ayrim tarmoqlarning xodimlariga beriladigan qo'shimcha ta'til uchun to'lov;

- ✓ o'qish bilan bog'liq ta'til va ijodiy ta'tillar uchun to'lov;

✓ o‘n ikki yoshga to‘lmagan ikki va undan ortiq bolasi yoki o‘n olti yoshga to‘lmagan nogironligi bo‘lgan bolasi bor ayollarga berilgan qo‘shimcha ta‘til uchun to‘lov.

✓ asosiy ish haqi qisman saqlab qolingan holda majburiy ta‘tilda bo‘lgan xodimlarga beriladigan to‘lovlar;

✓ donor xodimlarga ko‘rikdan o‘tish, qon topshirish va qon topshirilgan har bir kundan keyin beriladigan dam olish kunlari uchun to‘lov;

✓ O‘zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksiga muvofiq davlat yoki jamoat vazifalarini bajarganlik uchun mehnatga to‘lov;

✓ qishloq xo‘jaligi va boshqa ishlarga jalb qilinadigan xodimlarning asosiy ish joyi bo‘yicha saqlab qolinadigan ish haqi;

✓ ma‘lum muddatga avvalgi ish joyi bo‘yicha lavozim maoshi miqdori saqlab qolingan holda boshqa yuridik shaxslardan ishga joylashtirilgan, shuningdek, vaqtinchalik vazifani bajarib turgan xodimlarga maoshdagi farq to‘lovi;

✓ xodimlarga kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimida ishdan ajralgan holda o‘qishlari vaqtida asosiy ish joyi bo‘yicha ularga to‘lanadigan ish haqi;

✓ xodimning aybisiz bekor turib qolingan vaqt uchun to‘lov, mehnat layoqatini vaqtincha yo‘qotgan xodimlarga qo‘shimcha to‘lov;

✓ qonunchilikka muvofiq yoki ish beruvchining qarori bilan majburiy progul vaqti uchun yoki kam haq to‘lanadigan ishni bajarganlik uchun to‘lov;

✓ o‘n sakkiz yoshga to‘lmagan shaxslarning imtiyozli soatlariga, onalarga bolani ovqatlantirishi uchun ishda beriladigan tanaffuslarga, shuningdek, tibbiy ko‘rikdan o‘tish bilan bog‘liq vaqt uchun to‘lov;

✓ asosiy ishidan ozod qilingan va ozod qilinmagan holda xodimlar tayyorlash, ularni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish uchun hamda o‘quvchilar va talabalarning ishlab chiqarish

amaliyotiga rahbarlik qilish uchun jalb qilinadigan yuqori malakali xodimlari mehnatiga to'lov;

- ✓ ish beruvchining mablag'lari hisobidan to'lanadigan pensiyalar va nafaqalarga qo'shimchalar, stipendiyalar.;

- ✓ oliy o'quv yurtini tamomlaganidan keyin yosh mutaxassis-larga ta'til vaqti uchun ish beruvchi hisobidan to'lanadigan nafaqalar.

Mulkiy daromadlar tarkibiga quyidagilar kiradi:

- ✓ foizlar;

- ✓ dividendlar;

- ✓ mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlar.

Soliq to'lovchiga mulk huquqi asosida tegishli bo'lgan mol-mulkni realizatsiya qilishdan olingan daromadlar. Mol-mulkni realizatsiya qilishdan olingan daromadlar mazkur mol-mulkni realizatsiya qilish summasining hujjatlar bilan tasdiqlangan uni olish qiymatidan oshgan qismi sifatida aniqlanadi. Mazkur qiymatni tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lmagan taqdirda, mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati, ko'chmas mulk bo'yicha esa kadastr qiymati hamda realizatsiya qilish narxi o'rtasidagi ijobiy farq daromad deb e'tirof etiladi.

- ✓ sanoat mulki obyektlariga, seleksiya yutug'iga oid patent (litsenziya) egasi bo'lgan soliq to'lovchining patentdan boshqa shaxs foydasiga voz kechganda yoki litsenziya shartnomasi tuzganda olgan daromadi;

- ✓ royalti;

- ✓ ishonchli boshqaruvga berilgan mol-mulk bo'yicha ishonchli boshqaruvchidan olingan daromad;

- ✓ REPO operatsiyalari bo'yicha daromad;

- ✓ qimmatli qog'ozlar va muddatli bitimlarning hosila moliyaviy vositalari bilan operatsiyalar bo'yicha daromad;

- ✓ nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining foyda tarzidagi daromadi;

✓ oddiy shirkat shartnomasiga (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnomaga) muvofiq ishtirok etishdan olingan daromadlar;

✓ mulkiy xususiyatga ega boshqa daromadlar.

Soliq to'lovchi tomonidan moddiy naf tarzida olingan daromadlar quyidagilardan iborat:

1. Soliq agenti tomonidan soliq to'lovchi manfaatlarini ko'zlab, tovarlar (xizmatlar), mulkiy huquqlar haqini to'lash, shu jumladan:

✓ soliq to'lovchining bolalarini maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'qitish, tarbiyalash haqini to'lash;

✓ soliq to'lovchilarga berilgan uy-joyning kommunal xizmatlar haqini, uy-joydan foydalanish xarajatlarini, yotoqxonadagi joylar haqini yoki ularning o'rnini qoplash qiymatini to'lash;

✓ sanatoriy-kurortlarda davolanish yo'llanmalari qiymatini, dam olish, statsionar va ambulator davolanish haqini yoki ularning o'rnini qoplash qiymatini to'lash;

✓ soliq agentining soliq to'lovchi daromadi bo'lgan boshqa xarajatlarini to'lash.

2. Soliq to'lovchining manfaatlarini ko'zlab tekin, shu jumladan, hadya shartnomasi bo'yicha berilgan mol-mulkning va ko'rsatilgan xizmatlarning qiymati.

3. Tovarlarni (xizmatlarni) soliq to'lovchilarga realizatsiya qilish narxi hamda shu tovarlarning (xizmatlarning) hisoblab chiqarilgan qiymati o'rtasidagi salbiy farq.

4. Qonunchilikka muvofiq xodimlarga temiryo'l, aviatsiya, daryo, avtomobil transporti va shahar elektr transportida yurish bo'yicha beriladigan imtiyozlar summasi.

5. Jismoniy shaxsning soliq agenti oldidagi qarzining yuridik shaxs qarori bilan hisobdan chiqarilgan summalari.

6. Soliq agenti tomonidan to'lovlar hisobiga to'lanib, soliq to'lovchidan ushlab qolinishi lozim bo'lgan, lekin ushlab qolinmagan summalar.

Soliq to'lovchi tomonidan soliq agentidan tovarlar (xizmatlar) olingan taqdirda, ushbu tovarlarning (xizmatlarning) qiymati ularni sotib olish narxidan yoki tannarxidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Soliq to'lovchi tomonidan soliq agentidan aksiz to'lanadigan tovarlar yoki qo'shilgan qiymat solig'i solinadigan tovarlar (xizmatlar) olingan taqdirda, bunday tovarlarning (xizmatlarning) qiymatida aksiz solig'ining va qo'shilgan qiymat solig'ining tegishli summasi hisobga olinadi.

Soliq to'lovchining boshqa daromadlariga quyidagilar kiradi:

- fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, xayriya va ekologiya jamg'armalari tomonidan soliq to'lovchilarga beriladigan nafaqalar hamda boshqa turlardagi yordam.

- hayvonlarni (qoramollarni, parrandalarni, mo'ynali va boshqa hayvonlarni, baliqlarni va boshqalarni) tirik holda hamda ularni so'yib, mahsulotlarini xom yoki qayta ishlangan holda sotishdan, ipak qurtini, chorvachilik, asalarichilik va dehqonchilik mahsulotlarini tabiiy va qayta ishlangan holda sotishdan olingan daromadlar.

- jismoniy shaxslardan tekin (shu jumladan hadya shartnomalari bo'yicha) olingan mol-mulkning, mulkiy huquqlarning qiymati.

- musobaqalarda, ko'riklarda, tanlovlarda sovrinli o'rinlar uchun beriladigan sovrinlar, pul mukofotlari.

- yutuqlar, grant beruvchidan olingan grantlarning, shu jumladan chet davlatlar grantlarining summalari.

- soliq to'lovchilarning yaratilgan ilm-fan, adabiyot va san'at asarlari (predmetlari) uchun olgan daromadlari.

- xalqaro sport musobaqalaridagi sovrinli o'rinlarni egallaganligi uchun sportchilar olgan bir yo'la beriladigan pul mukofoti.

- xodim bilan tuzilgan mehnat shartnomasi (kontrakti) bekor qilinganda mehnat to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq beriladigan ishdan bo'shatish nafaqasi va boshqa to'lovlar.

Quyidagicha ko'rsatiladigan moddiy yordam:

- vafot etgan xodimning oila a'zolariga yoki oila a'zosi vafot etganligi munosabati bilan xodimga ko'rsatiladigan;
- xodimga mehnatda mayib bo'lganligi, kasb kasalligi yoxud sog'lig'iga boshqacha tarzda shikast etganligi bilan bog'liq holda ko'rsatiladigan;
- bola tug'ilishi, xodim yoki uning farzandlari nikohdan o'tishi munosabati bilan ko'rsatiladigan;
- qishloq xo'jaligi mahsulotlarini berish yoki ularni sotib olish uchun mablag'lar berish tarzida ko'rsatiladigan moddiy yordam;
- ishlamaydigan pensionerlarga soliq agenti tomonidan to'lanadigan to'lovlar;
- ma'naviy zararni kompensatsiya qilish bo'yicha pullik to'lovlar.
- narxlarga tuzatish kiritish tufayli olingan daromad;
- talab qilish huquqidan o'zganing foydasiga voz kechish shartnomasi bo'yicha olingan daromad, boshqa daromadlari.

4.3. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha imtiyozlar va soliq stavkalari

Quyidagi daromad turlariga soliq solinmaydi:

1. Moddiy yordam summaları:

✓ vafot etgan xodimning oila a'zolariga yoki oila a'zosi vafot etganligi munosabati bilan xodimga beriladigan moddiy yordam summaları mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 4,22 baravarigacha miqdorda.;

✓ boshqa hollarda, soliq davri uchun mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 4,22 baravarigacha miqdorda.

2. Soliq agenti tomonidan quyidagi yo'llanmalar qiymatini to'liq yoki qisman qoplash summaları, bundan turistik yo'llanmalar mustasno:

✓ O‘zbekiston Respublikasi hududida joylashgan sanatoriy-kurort va sog‘lomlashtirish muassasalariga yo‘llanmalar qiymatini nogironligi bo‘lgan shaxslarga, shu jumladan ushbu ish beruvchida ishlamaydigan nogironligi bo‘lgan shaxslarga to‘liq yoki qisman qoplash summolari.

✓ O‘zbekiston Respublikasi hududida joylashgan bolalar oromgohlari va boshqa sog‘lomlashtirish oromgohlari, shuningdek, sanatoriy-kurort hamda sog‘lomlashtirish muassasalariga o‘z xodimlarining o‘n olti yoshgacha bolalari (o‘qiydiganlarga o‘n sakkiz yoshgacha) uchun yo‘llanmalar qiymatini to‘liq yoki qisman qoplash summolari.

3. O‘z xodimlariga hamda ularning bolalariga ambulatoriya va statsionar tibbiy xizmat ko‘rsatilganligi uchun ish beruvchi tomonidan to‘langan summalar, shuningdek, ish beruvchining davolashga hamda tibbiy xizmat ko‘rsatishga, nogironlik profilaktikasi va nogironligi bo‘lgan shaxslarning salomatligini tiklashga doir texnik vositalarni olishga oid xarajatlari. Xodimlarni davolaganlik, ularga tibbiy xizmat ko‘rsatganlik uchun ish beruvchilar tomonidan sog‘liqni saqlash muassasalariga naqd pulsiz haq to‘langan taqdirda, shuningdek, sog‘liqni saqlash tashkilotlari tomonidan yozib berilgan hujjatlar asosida ushbu maqsadlar uchun mo‘ljallangan naqd pul mablag‘lari bevosita xodimga, xodim yo‘qligida esa uning oila a‘zolariga, ota-onasiga berilgan yoki mazkur maqsadlar uchun mo‘ljallangan mablag‘lar xodimning bankdagi hisobvarag‘iga kiritilgan taqdirda, bu daromadlar soliq solishdan ozod qilinadi.

4. O‘zbekiston Respublikasi fuqarolarining O‘zbekiston Respublikasidan tashqariga ishlash uchun yuborilishi munosabati bilan qonunchilikda belgilangan summalar doirasida budjet tashkilotlaridan chet el valyutasida olingan ish haqi summolari va boshqa summalar.

5. Vaqtinchalik bir martalik ishlarni bajarishdan olingan daromadlar, agar bunday ishlarga yollash vaqtinchalik bir martalik ish bilan ta’minlash markazlari ko‘magida amalga oshirilayotgan bo‘lsa.

6. Xalqaro sport musobaqalarida sovrinli o‘rinlarni egallaganligi uchun sportchilar olgan bir yo‘la beriladigan pul mukofoti.

7. Soliq to‘lovchilarga xususiy mulk huquqi asosida tegishli bo‘lgan mol-mulkni sotishdan olinadigan daromadlar, bundan quyidagilarni sotishdan olingan daromadlar mustasno:

- ✓ qimmatli qog‘ozlarni, yuridik shaxslarning ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushlarini (paylarini);

- ✓ noturar joylarni;

- ✓ o‘ttiz olti kalendar oydan kam muddatda soliq to‘lovchining mulkida bo‘lgan turar joylarni.

8. Uy xo‘jaligida, shu jumladan, dehqon xo‘jaligida yetishtirilgan hayvonlarni (qoramollarni, parrandalarni, mo‘ynali va boshqa hayvonlarni, baliqlar va hokazolarni) tirik holda hamda ularni so‘yib mahsulotlarini xom yoki qayta ishlangan holda sotishdan chorvachilik, asalarichilik va dehqonchilik mahsulotlarini tabiiy va qayta ishlangan holda sotishdan olinadigan daromadlar.

9. Xalqaro hamda respublika tanlovlari va musobaqalarida olingan buyum tarzidagi sovrinlarning qiymati.

10. Ish beruvchidan soliq davri mobaynida mehnatga haq to‘lashning eng kam miqdorining 2,11 baravarigacha bo‘lgan qiymatdagi:

- ✓ xodimlar natura shaklida olgan sovg‘alar;

- ✓ ilgari mazkur ish beruvchining xodimlari bo‘lgan ishlamayotgan pensionerlar va mehnat qobiliyatini yo‘qotgan shaxslar, vafot etgan xodimning oila a‘zolari tomonidan olingan sovg‘alar hamda boshqa turlardagi yordam.

11. Jismoniy shaxslardan meros yoki hadya tartibida, shuningdek tekinga olingan pul va natura shaklidagi daromadlar, bundan quyidagilar mustasno:

- ✓ ilm-fan, adabiyot va san‘at asarlarining, adabiyot hamda san‘at asarlari ijrochilarining, shuningdek kashfiyotlar, ixtirolar va

sanoat namunalari mualliflarining merosxo'rlariga (huquqiy vorislariga) to'lanadigan pul mukofotlari;

✓ yaqin qarindosh bo'lmagan shaxslar o'rtasidagi ko'chmas mulk, avtotransport vositalari, qimmatli qog'ozlar, yuridik shaxslarning ustav fondlaridagi (ustav kapitallaridagi) ulushlar.

12. Davlat zayomining obligastiyalari bo'yicha yutuqlar, shuningdek O'zbekiston Respublikasining davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha foizlar.

13. Jamg'arma sertifikatlari, davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlar, shuningdek banklardagi omonatlar bo'yicha foizlar va yutuqlar.

14. Nodavlat notijorat tashkilotlaridan, xalqaro hamda chet el tashkilotlari va fondlaridan, shuningdek vakolatli organning xulosasi mavjud bo'lsa, O'zbekiston Respublikasining ilmiy-texnika hamkorligi sohasidagi xalqaro shartnomalari doirasida soliq to'lovchi grant beruvchidan bevosita olgan grantning summasi.

15. Soliq to'lovchilarning ish haqi va boshqa daromadlarining hayotni uzoq muddatli sug'urtalash (hayot sug'urtasi sohasining barcha toifalarida) bo'yicha sug'urta mukofotlarini to'lash uchun O'zbekiston Respublikasida sug'urta faoliyatini amalga oshirishga litsenziyasi bo'lgan yuridik shaxslarga yo'naltiriladigan qismi, quyidagi shartlarda:

✓ sug'urta badallari o'sib bormaydigan tartibda to'langanda va bir yo'la to'lanadigan sug'urta summasi shartnoma bo'yicha sug'urta davri boshlanishi sanasidan 12 oydan so'ng olinganda. Sug'urtalangan shaxsning muayyan yoshgacha yashashi yoki hayotni uzoq muddatli sug'urtalash shartnomasida ko'rsatilgan muddatdan boshqacha tarzdagi sug'urta hodisasi sodir bo'lgan taqdirda, sug'urta summasi ushbu ko'rsatilgan shartlarga amal qilmagan holda to'lanishi mumkin;

✓ shartnoma bo'yicha sug'urta davri boshlanish sanasidan kamida 12 oydan so'ng renta (annuitet) olinganda va rentani (annuitetni) to'lash sanasida shartnoma bo'yicha haqiqatda jamlangan

mablag'lar (zaxira) summasi ko'rsatib o'tilgan rentaning (annuitetning) to'rt baravaridan kam bo'lmaganda;

✓ renta (annuitet) to'lash shartnoma bo'yicha sug'urta davri boshlanishi sanasidan 12 oy o'tmasdan boshlanganda, bunda dastlabki rentani (annuitetni) to'lash boshlanadigan vaqtda haqiqatda to'langan sug'urta badallari summasi shartnoma bo'yicha sug'urta mukofotining yillik miqdoridan kam bo'lmasligi kerak va rentalarni (annuitetlarni) to'lash sanasiga haqiqatda jamlangan mablag'lar (zaxira) summasi ko'rsatib o'tilgan rentaning (annuitetning) to'rt baravaridan kam bo'lmaganda.

Mazkur shartlar buzilganda yoxud shartnoma muddatidan oldin bekor qilinganda va sug'urtachi sug'urta badalini to'liq yoki qisman qaytarganda, qaytarilgan sug'urta badali sug'urtachi tomonidan soliqqa tortiladi.

1. Soliq to'lovchining quyidagilarga yo'naltiriladigan, soliq solinishi lozim bo'lgan ish haqi va boshqa daromadlari:

✓ O'zbekiston Respublikasining professional va oliy ta'lim tashkilotlarida ta'lim olish (o'zining, shuningdek yigirma olti yoshga to'lmagan farzandlarining yoki erining (xotinining) ta'lim olishi) uchun to'lov. Mazkur imtiyoz soliq to'lovchining professional va oliy ta'lim tashkilotlarida o'qish uchun tijorat banklari tomonidan ajratilgan ta'lim kreditlariga (foizlari bilan) qoplashga yo'naltirilgan daromadlariga nisbatan ham qo'llaniladi;

✓ soliq bazasining 50 foizidan oshmagan holda, mestenatlik ko'magini ko'rsatish;

✓ olingan ipoteka kreditlarini va ular bo'yicha hisoblangan foizlarni soliq davri davomida jami o'n besh million so'mgacha bo'lgan miqdorda qoplashga, basharti yakka tartibdagi uy-joyning yoki ko'p qavatli uydagi xonadonning qiymati uch yuz million so'mdan oshmasa hamda u dastlabki badalning va ipoteka krediti bo'yicha foizlarning bir qismini qoplash uchun budjetdan ajratilgan subsidiyalarni hisobga olgan holda olingan bo'lsa. Mazkur imtiyoz qarz

oluvchiga va birga qarz oluvchilarga, imtiyoz olish huquqiga ega bo'lgan barcha soliq to'lovchilarga berilgan, soliq solinishi lozim bo'lgan daromadlarni kamaytirish summasi soliq davri davomida jami o'n besh million so'mdan oshmagan taqdirda, tatbiq etiladi. Bunda yosh oila bo'lgan er-xotinning olgan ipoteka kreditlarini hamda ular bo'yicha hisoblangan foizlarni to'lashga yo'naltirilgan ish haqiga va boshqa daromadlariga nisbatan soliq imtiyozini er-xotin yoki ulardan biri belgilangan yoshga to'lguniga qadar, ushbu xatboshida kvartiralarining qiymati va budjetdan ajratilgan subsidiyalar bo'yicha belgilangan shartlar inobatga olinmagan holda qo'llaniladi;

✓ fuqarolarning O'zbekiston Respublikasi Xalq bankidagi ixtiyoriy ravishda shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisob-varaqlariga.

2. Jismoniy shaxslardan tekin (shu jumladan, hadya shartnomalari bo'yicha) olingan ulushlar, paylar va aksiyalar tarzidagi daromadlar, agar bu ulushlarni, paylarni va aksiyalarni berish yaqin qarindoshlar o'rtasida amalga oshirilsa.

Yuridik shaxs tashkil etmagan chet el tuzilmasiga nisbatan yoki qaysi chet el yuridik shaxsi uchun ro'yxatdan o'tish mamlakatining qonunchiligiga muvofiq kapitalda ishtirok etish nazarda tutilmagan bo'lsa, o'sha chet el yuridik shaxsiga nisbatan nazorat qilish huquqi, agar bunday huquqlar ularni bir oilaning a'zolari va yaqin qarindoshlar bo'lgan shaxslar o'rtasida o'tkazish natijasida olingan bo'lsa, daromad olish yoki daromadni tasarruf etish huquqining yuzaga kelishi deb e'tirof etilmaydi.

18. Paxta yig'im-terimi bo'yicha qishloq xo'jaligi ishlariga jalb qilinadigan soliq to'lovchilarning bu ishlarni bajarganlik uchun olgan daromadlari.

19. Soliq to'lovchi bo'lgan qimmatbaho metallar qidiruvchilarning qonunchilikda belgilangan tartibda qazib olish yo'li bilan ega bo'lgan qimmatbaho metallarni realizatsiya qilishdan olgan daromadlari.

Soliq to'lovchining uy-joylarni talabalarga ijaraga berishdan olingan daromadlari.

20. Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, kasaba uyushmalari, xayriya va ekologiya jamg'armalari tomonidan soliq to'lovchilarga beriladigan nafaqalar, shuningdek, pul mablag'lari tarzidagi yordamning boshqa turlari, biroq soliq davri mobaynida o'n besh million so'mdan oshmagan holda.

21. Soliq to'lovchining soliq davri davomida quyidagilarni to'lash uchun yo'naltiriladigan, bazaviy hisoblash miqdorining sakkiz baravarigacha bo'lgan miqdordagi ish haqi summalari va boshqa daromadlari:

- ✓ xalqaro tashkilotlarga a'zolik badallarini, tegishli xalqaro tashkilot a'zosi sifatida bunday badallarning to'langanligi to'g'risida hujjat mavjud bo'lganda;

- ✓ qayta tayyorlash va malaka oshirish uchun nodavlat ta'lim tashkilotlariga to'lovlarni, kursni tugatganlik to'g'risida shunday tashkilotlar tomonidan berilgan hujjat mavjud bo'lganda.

Quyidagilarning daromadlariga soliq solinmaydi:

1. Chet davlatlar diplomatik vakolatxonalarining boshliqlari va xodimlari, konsullik muassasalarining mansabdor shaxslari, ularning o'zlari bilan birga yashaydigan oila a'zolari, agar ular O'zbekiston Respublikasining fuqarosi bo'lmasa, O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olinadigan, diplomatik va konsullik xizmati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlaridan tashqari barcha daromadlari bo'yicha.

2. Chet davlatlar diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalarining ma'muriy-texnik xodimlari hamda ularning o'zlari bilan birga yashaydigan oila a'zolari, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa, O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olinadigan, diplomatik va konsullik xizmati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlaridan tashqari barcha daromadlari bo'yicha.

3. Chet davlatlarning diplomatik vakolatxonalariga, konsullik muassasalariga xizmat ko'rsatadigan xodimlar tarkibiga kirgan shaxslar, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa, o'z xizmati yuzasidan oladigan barcha daromadlari bo'yicha.

4. Chet davlatlar diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalari xodimlarining uylarida ishlovchilar, agar ular O'zbekiston Respublikasining fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa, o'z xizmati yuzasidan oladigan barcha daromadlari bo'yicha.

5. Xalqaro nohukumat tashkilotlarining mansabdor shaxslari – agar ular O'zbekiston Respublikasining fuqarosi bo'lmasa, ularning ushbu tashkilotlarda olgan daromadlari bo'yicha.

Quyidagi soliq to'lovchilar soliq solishdan qisman (daromadlar qaysi oyda olingan bo'lsa, o'sha oyda har bir oy uchun mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 1,41 baravari miqdoridagi daromadlar, bolalikdan nogironligi bo'lgan shaxslar, shuningdek, I va II guruh nogironligi bo'lgan shaxslar uchun esa mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 3 baravari miqdoridagi daromadlar bo'yicha) ozod etiladi:

✓ «O'zbekiston Qahramoni», Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni unvonlariga sazovor bo'lgan shaxslar, uchala darajadagi Shuhrat ordeni bilan taqdirlangan shaxslar. Bu imtiyoz tegishincha «O'zbekiston Qahramoni» unvoni berilganligi to'g'risidagi guvohnoma, Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni daftarchalari, orden daftarchasi yoki mudofaa ishlari bo'yicha bo'limning ma'lumotnomasi asosida beriladi;

✓ urush nogironlari va qatnashchilari, shuningdek, doirasi qonunchilik bilan belgilanadigan, ularga tenglashtirilgan shaxslar. Mazkur imtiyoz urush nogironining (qatnashchisining) tegishli guvohnomasi yoki mudofaa ishlari bo'yicha bo'limning yoxud boshqa vakolatli organning ma'lumotnomasi asosida, nogironligi bo'lgan

boshqa shaxslarga (qatnashchilarga) nogironligi bo'lgan shaxsning (qatnashchining) imtiyozlarga bo'lgan huquqi to'g'risidagi guvohnomasi asosida beriladi;

✓ bolalikdan nogironligi bo'lgan shaxslar, shuningdek I va II guruh nogironligi bo'lgan shaxslar. Bu imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-ijtimoiy ekspert komissiyasining ma'lumotnomasi asosida beriladi;

✓ sobiq SSSRni, O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoxud harbiy xizmatning yoki ichki ishlar organlaridagi va O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasidagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yaralanganligi, kontuziya yoki mayib bo'lganligi oqibatida yoxud frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli halok bo'lgan harbiy xizmatchilarning hamda ichki ishlar organlari, O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi xodimlarining ota-onalari va beva xotinlari (beva erlari). Bu imtiyoz «Halok bo'lgan askarning beva xotini (beva eri, onasi, otasi)» yoki «Ichki ishlar organlari halok bo'lgan xodimining beva xotini (beva eri, onasi, otasi)», «O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi halok bo'lgan xodimining beva xotini (beva eri, onasi, otasi)» shtampi qo'yilgan yoxud pensiya guvohnomasini bergan muassasa rahbarining imzosi va ushbu muassasa muhri bilan tasdiqlangan tegishli yozuvli pensiya guvohnomasi asosida beriladi. Agar mazkur shaxslar pensioner bo'lmasa, imtiyoz ularga sobiq SSSR Mudofaa vazirligi, Davlat xavfsizlik qo'mitasi yoki Ichki ishlar vazirligining, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi, Davlat xavfsizlik xizmati, Ichki ishlar vazirligi, Favqulodda vaziyatlar vazirligi, Milliy gvardiyasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Davlat xavfsizlik xizmati, O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasining tegishli organlari va boshqa harbiy xizmat nazarda tutilgan idoralar tomonidan berilgan harbiy xizmatchining yoki ichki ishlar organlari va O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi xodimining halok bo'lganligi to'g'risidagi ma'lumotnoma asosida beriladi. Sobiq

SSSRni, O‘zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoxud harbiy xizmatning yoki ichki ishlar organlaridagi va O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasidagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog‘ida yoxud frontda bo‘lish bilan bog‘liq kasallik tufayli halok bo‘lgan harbiy xizmatchilarning yoki ichki ishlar organlari va O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi xodimlarining beva xotinlariga (beva erlariga) imtiyoz faqat ular yangi nikohdan o‘tmagan taqdirda beriladi;

✓ ikki va undan ortiq o‘n olti yoshga to‘lmagan bolalari bor yolg‘iz onalar. Bu imtiyoz har bir bola uchun fuqarolik holati dalolatnomalarini yozish organlari tomonidan taqdim etiladigan ma‘lumotnoma asosida beriladi;

✓ ikki va undan ortiq o‘n olti yoshga to‘lmagan bolalari bor hamda boquvchisini yo‘qotganlik uchun pensiya olmaydigan beva ayol va beva erkaklar. Bu imtiyoz erning (xotinning) vafot etganligi to‘g‘risidagi guvohnoma, bolalar tug‘ilganligi to‘g‘risidagi guvohnomalar, yangi nikohdan o‘tmaganlik hamda O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi budjetdan tashqari Pensiya jamg‘armasi tuman (shahar) bo‘limining boquvchisini yo‘qotganlik uchun pensiya olinmasligi haqidagi ma‘lumotnomasi taqdim etilgan taqdirda beriladi;

✓ bolaligidan nogironligi bo‘lgan shaxs, doimiy parvarishni talab etadigan farzandi bilan birga yashab, uni tarbiyalayotgan ota yoki ona. Bu imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki sog‘liqni saqlash muassasining doimiy parvarish zarurligini tasdiqlovchi tibbiy ma‘lumotnomasi asosida beriladi.

Soliq imtiyozlari tegishli hujjatlar taqdim etilgan taqdirda qo‘llaniladi.

Soliq imtiyoziga bo‘lgan huquq kalendar yil davomida vujudga kelgan taqdirda, soliq imtiyozi unga bo‘lgan huquqlar vujudga kelgan paytdan e‘tiboran qo‘llaniladi.

Agar soliq to'lovchi bir nechta asos bo'yicha soliq imtiyoziga doir huquqqa ega bo'lsa, unga xohishiga qarab faqat bitta soliq imtiyoz beriladi.

Soliq imtiyozini qo'llash soliq to'lovchining asosiy ish (xizmat, o'qish) joyi bo'yicha, asosiy ish joyi mavjud bo'lmagan taqdirda esa yashash joyidagi soliq organlari tomonidan jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliqni hisoblab chiqarish chog'ida amalga oshiriladi. Soliq imtiyoziga bo'lgan huquq yo'qotilgan taqdirda, soliq to'lovchi imtiyozga bo'lgan huquqni yo'qotgan paytidan e'tiboran o'n besh kun ichida bu haqda undan soliqni ushlab qoladigan yuridik shaxsga ma'lum qilishi kerak.

Soliq imtiyozlari soliq to'lovchining foizlar va dividendlar tarzida olingan daromadlariga, shuningdek, mol-mulkni ijaraga topshirishdan olingan daromadlariga nisbatan ham tatbiq etiladi. Agar foizlar va dividendlar asosiy ish joyi bo'yicha hisoblansa, soliq imtiyozini qo'llash asosiy ish joyi bo'yicha amalga oshiriladi. Agar foizlar va dividendlar asosiy bo'lmagan ish joyi bo'yicha hisoblansa, soliq imtiyoz jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblab chiqarish chog'ida soliq to'lovchining yashash joyidagi soliq organlari tomonidan qo'llaniladi. Shunga o'xshash tartib mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlarga nisbatan ham qo'llaniladi.

O'zbekiston Respublikasi rezidenti bo'lgan jismoniy shaxsning daromadlariga 12 foizlik soliq stavkasi bo'yicha soliq solinadi.

Dividendlar va foizlar tarzidagi daromadlarga 5 foizlik soliq stavkasi bo'yicha soliq solinadi.

O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan jismoniy shaxsning O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlariga quyidagi soliq stavkalar bo'yicha soliq solinadi:

O‘zbekiston Respublikasining norezidenti bo‘lgan jismoniy shaxsning O‘zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlariga soliq stavkalari

T/r.	Soliq obyekti	Soliq stavkalari, foizlarda
1	Dividendlar va foizlar.	10
2	Xalqaro tashishlarda transport xizmatlari taqdim etishdan olinadigan daromadlar (fraxtdan olinadigan daromadlar).	6
3	Mehnat shartnomalari (kontraktlari) va fuqarolik-huquqiy xususiyatdagi shartnomalar bo‘yicha olingan daromadlar, boshqa daromadlar.	20

4.4. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ini hisoblash va to‘lash tartibi

Kalendar yil soliq davridir. Soliq agentlari uchun hisobot davri bir oydir.

Soliq quyidagilar tomonidan hisoblab chiqariladi va to‘lanadi:

- soliq to‘lovchiga daromad to‘laydigan soliq agentlari tomonidan;
- soliq to‘lovchi tomonidan mustaqil ravishda.

Soliq to‘lovchilarning alohida toifalari soliqni:

- ✓ belgilangan tartibda qat’iy belgilangan miqdorda to‘lashni;
- ✓ belgilangan tartibda jami yillik daromadi to‘g‘risidagi deklaratsiya asosida to‘lashni tanlashga haqli.

Quyidagi toifadagi soliq to‘lovchilarga tatbiq etiladi:

- tovarlar (xizmatlar) realizatsiyasidan daromadi kalendar yilida yuz million so‘mdan oshmaydigan yakka tartibdagi tadbirkorlarga. Agar kalendar yilida tovarlar (xizmatlar) realizatsiyasidan daromadi belgilangan miqdordan oshsa, yakka tartibdagi tadbirkor aylanmadan soliq yoxud qo‘shilgan qiymat solig‘i va foyda solig‘i to‘lashga o‘tadi;

– yuridik shaxs tashkil etmagan holda oilaviy tadbirkorlik shaklida faoliyatni amalga oshirayotgan oila a'zolariga;

– «Hunarmand» uyushmasi a'zolari bo'lgan hunarmandchilik faoliyati subyektlariga.

Soliq to'lovchilar soliq to'lash tartibini quyidagilar orqali tanlashga haqli:

✓ tadbirkorlik subyektining davlat ro'yxatidan o'tkazilishi chog'ida tanlangan soliq to'lash tartibini ko'rsatish;

✓ doimiy yashash joyi bo'yicha soliq organlariga joriy yilning 25 yanvaridan kechiktirmasdan tanlangan soliq to'lash tartibi to'g'risida bildirish xati taqdim etish.

Soliq to'lovchi tomonidan bildirish xati ko'rsatilgan muddatlarda taqdim etilmasligi uning soliqni qat'iy belgilangan miqdorda to'lashga roziligini bildiradi.

Soliq soliq organi tomonidan ham hisoblab chiqarilishi mumkin.

Hisoblab chiqarilgan soliq summasi qonunchilikda belgilangan tartibda hisoblangan jismoniy shaxslarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga o'tkaziladigan majburiy oylik badallar summasiga kamaytiriladi.

Yakka tartibdagi tadbirkor bilan mehnat munosabatlarida bo'lgan jismoniy shaxslardan olinadigan soliq soliq agenti tomonidan hisoblab chiqariladi va to'lov manbayida ushlab qolinadi.

Soliqni to'lov manbayida hisoblab chiqarish, ushlab qolish va budjetga o'tkazish majburiyati soliq to'lovchiga daromad to'laydigan va soliq agentlari deb e'tirof etilgan quyidagi shaxslarning zimmasiga yuklatiladi:

✓ O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslariga;
✓ yakka tartibdagi tadbirkorlarga;
✓ O'zbekiston Respublikasida faoliyatini doimiy muassasa orqali amalga oshiradigan O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan yuridik shaxslarga;

✓ O‘zbekiston Respublikasi norezidenti bo‘lgan yuridik shaxslarning vakolatxonalariga;

✓ mol-mulkni sotib olgan jismoniy shaxslarga;

✓ soliq to‘lovchining mol-mulkini ishonchli boshqarishni amalga oshiruvchi ishonchli boshqaruvchiga.

Soliq summasi ushlab qolinmagan taqdirda, soliq agenti ushlab qolinmagan summani va u bilan bog‘liq penyani budjetga o‘tkazishi shart.

Soliq agentlari jismoniy shaxsning talabiga binoan unga daromadlarining summolari va turlari haqida, shuningdek jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ining ushlab qolingani summasi to‘g‘risida O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi tomonidan O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlanadigan shaklda ma’lumotnoma berishi shart.

Soliq agentida soliq solinadigan daromadlarga quyidagilar kiradi:

– jismoniy shaxslarning mehnatga haq to‘lash tarzidagi daromadlari;

– moddiy naf tarzidagi daromadlar;

– mulkiy daromadlar, boshqa daromadlar.

O‘zi bilan mehnatga oid munosabatlarda bo‘lmagan O‘zbekiston Respublikasining rezidenti bo‘lgan jismoniy shaxsga moddiy naf tarzida daromad to‘lovchi soliq agenti jismoniy shaxsning yozma arizasi asosida soliqni ushlab qolmaslikka haqli. Bunda soliq to‘lovchi moddiy naf tarzidagi daromad bo‘yicha soliqni to‘lashi shart.

Soliq agentlari soliq hisobining registrlarida jismoniy shaxslarning ulardan soliq davrida olgan daromadlari, jismoniy shaxslarga to‘lov manbayida qo‘llanilgan soliq imtiyozlari, hisoblab chiqarilgan va ushlab qolingani soliqlar hisobini yuritadi.

Soliq hisobi registrlarining shakllari, ularda soliq hisobining tahliliy ma’lumotlarini hamda birlamchi hisobga olish hujjatlari ma’lumotlarini aks ettirish tartibi soliq agenti tomonidan mustaqil ravishda ishlab chiqiladi. Mazkur shakllarda soliq to‘lovchini

identifikatsiya qilish imkonini beradigan ma'lumotlar, soliq to'lovchilarga to'lanadigan daromad turlari va to'lov manbaida unga qo'llanilgan soliq imtiyozlari, ularni to'lash sanasi, soliq to'lovchining maqomi, soliqni ushlab qolish va to'lash sanasi ko'rsatilishi kerak.

O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar uchun O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlarga soliq solish soliq agentlari tomonidan soliq bazasi hamda belgilangan stavkadan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Soliq agentlari soliq to'lovchining daromadlaridan hisoblangan soliq summasini ushlab qolishi shart.

Soliqning hisoblangan summasini soliq to'lovchidan ushlab qolish, soliq agenti soliq to'lovchiga to'layotgan har qanday pul mablag'lari hisobidan, bu pul mablag'lari soliq to'lovchiga yoki uning topshirig'iga binoan uchinchi shaxslarga to'lanayotganda amalga oshiriladi.

Soliqni hisoblab chiqarish va ushlab qolish belgilangan soliq bazasi hamda soliq stavkalaridan kelib chiqqan holda, daromad hisoblanishiga qarab, yil boshidan e'tiboran har oyda ortib boruvchi yakun bilan soliq to'lovchining ish joyi bo'yicha soliq agenti tomonidan amalga oshiriladi.

Asosiy bo'lmagan ish joyidan yoki boshqa soliq agentlaridan sovg'a, moddiy yordam va boshqa turlardagi yordam olgan jismoniy shaxslarning soliq summasini qayta hisob-kitob qilish jismoniy shaxs yillik jami daromadi to'g'risida deklaratsiya topshirganda soliq organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Yil mobaynida asosiy ish (xizmat, o'qish) joyi o'zgargan taqdirda, soliq to'lovchi joriy yilda o'ziga to'langan daromadlar va ushlab qolingan soliq summaları to'g'risidagi ma'lumotnomani yangi asosiy ish (xizmat, o'qish) joyidagi soliq agentiga dastlabki ish haqi hisoblanguniga qadar taqdim etishi shart. Ilgarigi ish (xizmat, o'qish) joyidan ma'lumotnoma taqdim etilmagan yoki soliq to'lovchining identifikatsiya raqami taqdim etilmagan taqdirda, soliq imtiyozlar

qo'llanilmagan holda ushlab qolinadi. Ma'lumotnoma va soliq to'lovchining identifikatsiya raqami taqdim etilgan taqdirda, soliq summasi ilgari asosiy ish (xizmat, o'qish) joyida olingan daromadlar inobatga olingan holda qayta hisob-kitob qilinadi.

Yangi asosiy ish (xizmat, o'qish) joyida soliqni hisoblab chiqarish kalendar yil boshidan e'tiboran ilgarigi va yangi asosiy ish (xizmat, o'qish) joylaridan olingan jami daromaddan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Mehnat shartnomasi (kontrakt) bekor qilingandan keyin xodimga ilgarigi ish joyidan to'lov amalga oshirilganda soliq imtiyozlari qo'llanilmagan holda soliqqa tortiladi.

Jismoniy shaxslarning asosiy bo'lmagan ish joyidan olgan daromadlaridan soliqning yakuniy summasi jami yillik daromad to'g'risida taqdim etilgan deklaratsiyaning ma'lumotlari bo'yicha soliq organi tomonidan hisoblab chiqariladi.

Soliq agentlari o'zlarining soliq bo'yicha hisobda turgan joydagi soliq organiga quyidagilarni taqdim etishi shart:

- soliq davri tugaganidan keyin o'ttiz kun ichida soliq organlariga to'lov manbayidan soliq solinmagan moddiy naf tarzida daromadlar olgan jismoniy shaxslar to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlanadigan shakldagi ma'lumotnomani;

- har oyda, hisobot davridan keyingi oyning o'n beshinchi kunidan kechiktirmay, yil yakunlari bo'yicha esa yillik moliyaviy hisobotni taqdim etish muddatida hisoblangan va haqiqatda to'langan daromadlar summalari hamda ushlab qolingan soliqning summalari to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlanadigan shakldagi ma'lumotlarni. O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshirayotgan O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan yuridik shaxslar yil

yakunlari bo'yicha hisoblangan va amalda to'langan daromadlarning summolari hamda ushlab qolingani, soliq summolari to'g'risidagi ma'lumotlarni hisobot yilidan keyingi yilning 25 martiga qadar taqdim etadi.

O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari bo'lgan, xodimlari 25 nafardan ortiq bo'lgan alohida bo'linmalarga va filiallarga ega soliq agentlari, ushbu alohida bo'linmalar va filiallar xodimlariga nisbatan soliq hisobotini alohida bo'linmalar va filiallar hisobda turgan joydagi soliq organiga taqdim etadi.

Yakka tartibdagi tadbirkor bo'lgan soliq agentlari o'zlarining yollanma xodimlariga oid soliq hisobotini o'zi soliq bo'yicha hisobda turgan joydagi soliq organiga taqdim etadi.

To'lov manbayida hisoblab chiqarilgan soliq summasi soliq to'lovchiga daromadlarni to'lash bilan bir vaqtda, lekin soliq hisobotini taqdim etish muddatlaridan kechiktirmay soliq agenti tomonidan to'lanadi.

Daromadlar natura shaklida amalga oshirilganda soliq natura tarzidagi to'lov amalga oshirilgan oy tugaganidan keyin besh kun ichida to'lanadi.

4.5. Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida daromadlarga soliq solish tartibi

Deklaratsiya asosida soliq solinadigan daromadlarga O'zbekiston Respublikasi rezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslarning quyidagi daromadlari kiradi:

- mulkiy daromadlar, ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlar;
- moddiy naf tarzidagi daromadlar, agar bu daromadlarga soliq agentida soliq solinmagan bo'lsa;
- O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar;

– soliq agentlari bo‘lmagan manbalardan olingan daromadlar, jismoniy shaxslar tomonidan olingan daromadlar, ular tomonidan jami yillik daromad to‘g‘risidagi deklaratsiya asosida soliq to‘lash tartibi tanlanganda.

– soliq agenti tomonidan soliq ushlab qolinmagan soliq solinadigan boshqa daromadlar.

Jami yillik daromad to‘g‘risidagi deklaratsiya, agar soliq to‘lovchining asosiy bo‘lmagan ish joyidan olingan daromadlaridan soliq uning arizasi bo‘yicha ushlab qolingani bo‘lsa taqdim qilinmaydi.

O‘zbekiston Respublikasining rezidenti bo‘lgan yoki joriy yilning 1-apreligacha rezidentga aylangan chet el jismoniy shaxsi jami yillik daromadi to‘g‘risida deklaratsiya taqdim etadi.

Jami yillik daromad to‘g‘risidagi deklaratsiya asosida soliq to‘laydigan soliq to‘lovchilar daromadlarni olish bilan bog‘liq bo‘lgan daromadlar va xarajatlar hisobini yuritishi shart hamda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog‘liq bo‘lgan haqiqatda amalga oshirilgan va hujjatlar bilan tasdiqlangan xarajatlarni daromaddan chegirib tashlash huquqiga ega. Bunda soliq to‘lovchilarning jami daromadi tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilinishidan olingan daromadlardan, shuningdek boshqa daromadlardan iborat.

Ilm-fan, adabiyot va san’at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tarzida daromad oluvchi soliq to‘lovchilar bunday faoliyatni yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro‘yxatidan o‘tmagan holda amalga oshirish huquqiga ega.

Daromadlariga soliq solinadigan soliq to‘lovchilar soliqni soliq organining yozma xabarnomasi asosida to‘laydi.

Ilm-fan, adabiyot va san’at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi olayotgan soliq to‘lovchi daromadlar olish bilan bog‘liq daromadlar va xarajatlar hisobini yuritishi shart hamda u ijodiy faoliyatni amalga oshirish bilan bog‘liq bo‘lgan, haqiqatda sarflangan va hujjatlar bilan tasdiqlangan xarajat-

larni daromaddan chegirish huquqiga ega, lekin chegirma olingan jami daromad summasining 30 foizidan ko'p bo'lmasligi kerak.

Ijodiy faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlarga quyidagilar kiradi:

- ✓ ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratish hamda ulardan foydalanish uchun zarur materiallar sotib olishga doir xarajatlari;

- ✓ faqat ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratish, nashr qilish, ijro etish yoki ulardan boshqacha tarzda foydalanish maqsadida foydalaniladigan bino va mol-mulk ijarasiga doir xarajatlari.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya soliq to'lovchining olingan yillik daromadi to'g'risidagi yozma arizasidan iborat bo'ladi.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyaga to'langan daromadlar va ushlab qolingan soliq summalari to'g'risida soliq agentining O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlangan shakldagi ma'lumotnomasi ilova qilinadi.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyaning shakli O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlanadi.

Soliq organi tomonidan soliq to'lovchi taqdim etgan jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyada to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasining kamayishiga olib keluvchi xatolar aniqlangan taqdirda, soliq organi jami yillik daromad haqidagi taqdim etilgan deklaratsiyada aniqlangan xatolar to'g'risida soliq to'lovchiga bildirish xati yuboradi.

Soliq organining xabarnomasini olgan soliq to'lovchi o'n kun ichida jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyaga zarur bo'lgan o'zgartirishlarni kiritishi shart.

Agar jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani o'zgartirish haqidagi ariza soliqni to'lash muddati o'tguniga qadar berilsa, soliq to'lovchi javobgarlikdan ozod etiladi.

Agar jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani o'zgartirish haqidagi ariza soliqni to'lash muddati o'tganidan keyin, lekin xatolar soliq organi tomonidan aniqlanguniga qadar berilsa, soliq to'lovchi soliqning yetishmayotgan summasini hamda unga tegishli penyani to'lagan taqdirda, javobgarlikdan ozod etiladi.

Soliq to'lovchi soliq organining taqdim etilgan jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyada aniqlangan xato to'g'risidagi bildirish xatini olgan kun soliq organi tomonidan xato aniqlangan kun, deb hisoblanadi.

Soliq to'lovchilar daromadlar bo'yicha jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani doimiy yashash joyidagi soliq organiga hisobot yilidan keyingi yilning 1-aprelidan kechiktirmay taqdim etadi.

Deklaratsiya qilinishi shart bo'lmagan daromadlarni olgan soliq to'lovchilar doimiy yashash joyidagi soliq organiga jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyani ixtiyoriy ravishda taqdim etishi mumkin.

Har qanday ketma-ketlikdagi o'n ikki oylik davr ichida jami bir yuz sakson uch kun va undan ortiq muddat O'zbekiston Respublikasining tashqarisida turgan O'zbekiston Respublikasining fuqarolari O'zbekiston Respublikasiga qaytgan sanadan e'tiboran bir oydan kechiktirmay doimiy yashash joyidagi soliq organiga O'zbekiston Respublikasidagi va uning tashqarisidagi manbalardan olgan daromadlari bo'yicha jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyani ixtiyoriy ravishda taqdim etishi mumkin. Bunda O'zbekiston Respublikasidan tashqarida olingan daromadlar bo'yicha jismoniy shaxs O'zbekiston Respublikasining soliq rezidenti deb e'tirof etish mezonlariga muvofiq kelmagan davr uchun soliq to'lanmaydi.

Grant olgan soliq to'lovchi jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyani topshirayotganda grant bo'yicha olingan daromad summasini, soliq miqdorini ko'rsatadi, shuningdek vakolatli organning tegishli xulosasini ilova qiladi.

Mol-mulkini ijaraga berishdan to'lov manbayida soliq solinmaydigan daromadlar olayotgan soliq to'lovchilar, shuningdek, jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliq to'laydigan jismoniy shaxslar jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani belgilangan muddatlarda taqdim etish bilan bir qatorda dastlabki tarzidagi deklaratsiyani ham quyidagi muddatlarda taqdim etadi:

- ✓ mol-mulkni ijaraga berishdan daromad oladigan soliq to'lovchilar ijaradan daromadlar paydo bo'lgan kundan e'tiboran birinchi oy tugaganidan keyin besh kun muddatda;

- ✓ jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliqni to'laydigan jismoniy shaxslar joriy yilning 1-fevralidan kechiktirmay. Yangi ro'yxatdan o'tgan tadbirkorlik subyektlari tadbirkorlik subyekti davlat ro'yxatidan o'tkazilgan oyning oxiriga qadar dastlabki deklaratsiyani taqdim etadi.

Ko'chmas mulkning ijara shartnomasi soliq organlarida hisobga qo'yilayotganda dastlabki deklaratsiya taqdim etilmaydi.

Mol-mulkni ijaraga berishdan daromad olish tugagan taqdirda soliq to'lovchi doimiy yashash joyidagi soliq organini bu haqda yozma shaklda xabardor etadi.

Joriy yilning 1-preliga qadar O'zbekiston Respublikasining rezidentiga aylangan chet ellik jismoniy shaxs oldingi soliq davri uchun jami yillik daromadi to'g'risida deklaratsiya topshiradi.

O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan chet ellik jismoniy shaxs belgilangan tartibga muvofiq soliq solinishi lozim bo'lgan daromad keltirayotgan faoliyatini kalendar yili ichida tugatgan va O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga chiqib ketayotgan bo'lsa, uning O'zbekiston Respublikasi hududida turgan davrda joriy soliq davrida haqiqatda olgan daromadlari to'g'risidagi deklaratsiya bu jismoniy shaxs O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga chiqib ketishidan bir oy avval taqdim etilishi lozim. Agar O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan chet ellik jismoniy shaxs joriy

yilning 1-fevraliga qadar chet elga doimiy yashashga chiqib ketsa, joriy yil uchun daromadlar bo'yicha deklaratsiya taqdim etilmaydi.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya bo'yicha hisoblangan va taqdim etish tartibi belgilangan soliqni to'lash deklaratsiya taqdim etilgan sanadan e'tiboran o'n besh kun ichida amalga oshiriladi.

Agar soliq to'lovchi jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etmagan bo'lsa, shuningdek, oldin taqdim etilgan deklaratsiyada noto'g'ri ma'lumotlar aniqlangan va soliq to'lovchi tomonidan jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyaning o'zgariganligi haqidagi arizani belgilangan muddatlarda taqdim etmagan taqdirda, soliq organi soliq summasini o'zidagi mavjud axborot asosida hisoblashga va to'lanishi lozim bo'lgan, hisoblangan soliq summasi to'g'risida soliq to'lovchiga o'n kunlik muddatda to'lov xabarnomasini topshirishga haqli. Soliq to'lovchi tomonidan jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya yoki to'g'rilangan deklaratsiya taqdim etilgan taqdirda, soliqning yakuniy summasi ushbu deklaratsiyani hisobga olgan holda aniqlanadi.

O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan jismoniy shaxslar jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyaning ma'lumotlariga ko'ra hisoblab chiqarilgan soliqni o'tgan soliq davridan keyingi yilning 1-iyunidan kechiktirmay to'laydi.

O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan jismoniy shaxslar hisoblab chiqarilgan soliqni chet davlatda joylashgan bank hisobvarag'idan chet el valyutasida to'lashi mumkin. Bunda milliy valyutada ifodalangan soliq O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki tomonidan belgilangan soliq to'langan sanadagi kurs bo'yicha chet el valyutasida qayta hisoblab chiqariladi.

Mol-mulkni ijaraga berishdan daromad oladigan jismoniy shaxslar, shuningdek, jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliq to'lovchi jismoniy shaxslar soliqni taqdim etilgan dastlabki deklaratsiya yoki soliq organining xabarnomasi asosida,

daromad olingan oydan keyingi oyning o'n beshinchi kunigacha har oyda to'laydi. Yil tugagach, soliqning yillik summasi haqiqatda olingan daromad bo'yicha hisoblab chiqariladi. Bu summa bilan yil mobaynida to'langan summalar o'rtasidagi farq kelgusi yilning 1-iyunidan kechiktirmay soliq to'lovchidan undirilishi yoki unga qaytarilishi lozim.

Quyidagilar soliq to'langan sana deb hisoblanadi:

- ✓ soliq soliq agentlari yoki jismoniy shaxslar tomonidan bankdagi hisobvarag'idan to'langan taqdirda bankdagi hisobvarag'idan mablag'lar hisobdan chiqarilgan kun;

- ✓ jismoniy shaxslar tomonidan naqd pul mablag'lari kiritilgan taqdirda bank kassasiga mablag'lar to'langan sana.

Soliq organlari tomonidan hisoblab chiqariladigan soliqni to'lash to'lov xabarnomasida ko'rsatilgan muddatlarda amalga oshirilishi kerak.

O'zbekiston Respublikasidan tashqarida to'langan, O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summolari O'zbekiston Respublikasida soliq to'lashda hisobga olinadi.

Soliqni hisobga olish soliq davri yakuni bo'yicha jismoniy shaxs tomonidan taqdim etilgan jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida amalga oshiriladi.

4.6. Qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lashning xususiyatlari

Qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lash xohishini bildirgan soliq to'lovchi soliqni har oyda, tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilgan oyning o'n beshinchi sanasidan kechiktirmay, qonun hujjatlarida belgilangan miqdorlarda to'laydi.

Soliq to'lovchi qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lashni u tadbirkorlik subyekti sifatida davlat ro'yxatidan o'tkazilgan oydan yoki yakka tartibdagi tadbirkor yoxud oilaviy tadbirkorlik subyekti

bilan mehnat shartnomasi tuzilgan oydan keyingi oydan e'tiboran amalga oshiradi.

Bir nechta faoliyat turi bilan shug'ullanayotgan soliq to'lovchilar har bir faoliyat turi bo'yicha qat'iy belgilangan miqdorda soliqni alohida, shu faoliyat turi uchun belgilangan miqdorda to'laydi.

Qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lash qo'llaniladigan faoliyatdan olinadigan daromadlar bilan birga boshqa daromadlar oluvchi soliq to'lovchilar bu daromad turlari bo'yicha alohida hisob yuritishi shart va bu daromadlar bo'yicha jami yillik daromadlar to'g'risidagi deklaratsiya asosida, belgilangan stavkalar bo'yicha soliq to'laydi.

Agar yakka tartibdagi tadbirkor (oilaviy tadbirkorlik subyekti) o'z faoliyatini muayyan muddatga to'xtatsa, u o'z faoliyatini to'xtatguniga qadar tadbirkorlik subyektini ro'yxatdan o'tkazuvchi organga faoliyatni vaqtinchalik to'xtatish to'g'risida ariza berish bilan bir vaqtning o'zida davlat ro'yxatidan o'tganlik haqidagi guvohnomani topshiradi. Bunda xodimlarni yollagan holda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkor (oilaviy tadbirkorlik subyekti) har bir yollangan xodimga belgilangan tartibda berilgan hisobga olish kartochkalarini ham belgilangan muddatlarda soliq hisobida turgan joyidagi soliq organiga topshiradi.

Yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) faoliyati vaqtincha to'xtatilganligi yoki qayta tiklanganligi to'g'risidagi arizani olgan tadbirkorlik subyektini davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organ navbatdagi ish kuni tugaguniga qadar soliq hisobida turgan joyidagi soliq organlariga yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) faoliyati vaqtincha to'xtatilganligi yoki qayta tiklanganligi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi va O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan tasdiqlanadigan shaklda axborot taqdim etadi.

Qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lashni to'xtatib turish uchun quyidagilar asos bo'ladi:

- soliq organlari tomonidan olingan tadbirkorlik subyektini davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organning yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) faoliyati vaqtinchalik to'xtatilganligi to'g'risidagi axborot;

- soliq organlari tomonidan olingan yakka tartibdagi tadbirkorning har bir yollangan xodimga berilgan hisobga olish kartochkalari.

Qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lash xohishini bildirgan soliq to'lovchilar daromadlarni va xarajatlarni hisobga olish registrlarida daromadlarni olish bilan bog'liq bo'lgan daromadlar va xarajatlar hisobini yuritishi shart.

Daromadlarni va xarajatlarni hisobga olish registrlari quyidagilardir:

- yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) daromadlarini va xarajatlarini hisobga olish kitobi;

- Tovar cheklari kitobi.

Daromadlarni va xarajatlarni hisobga olish registrlarining shakli O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan tasdiqlanadi.

Daromadlarni va xarajatlarni hisobga olish registrlari yakka tartibdagi tadbirkorni (oilaviy tadbirkorlik subyektini) soliq hisobida turgan joyidagi soliq organlari tomonidan yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) arizasi asosida ro'yxatdan o'tkaziladi.

Yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) faoliyati to'g'risidagi hisobotlar soliq hisobida turgan joyidagi soliq organlariga yilning har bir choragi yakunlari bo'yicha, hisobot choragidan keyingi oyning o'ninchi kunidan kechiktirmay taqdim etiladi.

4.7. Qat'iy belgilangan miqdorlardagi soliq stavkalari

Qat'iy belgilangan miqdorlarda soliqni to'lovchi jismoniy shaxslar uchun soliq stavkasi quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

4.7.1-jadval

T/r.	Faoliyat turi	Bir oylik soliq stavkalari (so'mda)			
		Toshkent shahri	Nukus shahri va viloyat markazlari bo'lgan shaharlar	Boshqa shaharlar	Boshqa aholi punktlari
1.	Chakana savdo:				
	oziq-ovqat tovarlari va nooziq-ovqat tovarlari bilan	750 000	600 000	300 000	200 000
	dehqon bozorlarida qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan	250 000	150 000	100 000	50 000
	gazetalar, jurnallar va kitob mahsulotlari bilan	250 000	150 000	100 000	50 000
2.	Maishiy xizmatlar	250 000	150 000	100 000	50 000
3.	Boshqa faoliyat turlari	225 000	150 000	100 000	50 000
4.	Avtomobil transportida yuk tashish xizmatlari:				
	3 tonnagacha yuk ko'tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun	150 000			
	3 tonnadan ortiq yuk ko'tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun	225 000			

Soliq to'lovchi:

✓ bir nechta faoliyat turi bilan shug'ullanganida, har bir faoliyat turi uchun alohida-alohida qat'iy belgilangan miqdordagi soliqni to'laydi, faoliyat bilan ikki va undan ortiq aholi punktlarida shug'ullanganida esa, ushbu aholi punktlari uchun o'rnatilgan yuqori stavkada soliq to'lanadi;

✓ tadbirkorlik faoliyatini ijaraga olingan uskunalarda va binoda amalga oshirgan taqdirda, yashash joyidagi soliq organiga ijaraga beruvchi to'g'risida ma'lumotnoma (axborot) taqdim etishga majbur.

I yoki II guruh nogironligi bo'lgan shaxs hisoblanganida faoliyat turidan va uni amalga oshirish joyidan qat'i nazar, oyiga qat'iy belgilangan miqdordagi soliqning 50 foizini, biroq bazaviy hisoblash miqdorining 50 foizidan ko'p bo'lmagan miqdorda to'laydi.

«Hunarmand» uyushmasi a'zosi bo'lgan va hunarmandchilik mahsulotlarini (tovarlarini, xizmatlarini) ishlab chiqarish hamda realizatsiya qilishni amalga oshirganida qat'iy belgilangan miqdordagi soliqni to'lashdan ozod etiladi.

Bolalar o'yin avtomatlari bilan bog'liq xizmatlarni ko'rsatsa, har bir jihozlangan joy (birlik) uchun qat'iy belgilangan miqdordagi soliqni to'laydi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkini ijaraga berishdan olingan daromadlariga belgilangan stavkada soliq solinadi.

Xalq deputatlari tumanlar va shaharlar Kengashlari yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun qat'iy belgilangan miqdordagi soliq summalariga faoliyat amalga oshiriladigan joylarning xususiyatlariga, shuningdek faoliyat amalga oshiriladigan turlarining mavsumiyligiga qarab 0,7 dan 1,3 gacha kamaytiruvchi yoki oshiruvchi koeffitsientlar belgilashga haqli.

Takrorlash uchun savollar:

1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lovchilar tarkibini tushuntirib bering.

2. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i soliq solish obyekti nimalardan iborat?
3. Jami daromad va uning tarkibi nimalardan iborat?
4. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i bo'yicha imtiyozlar va soliq stavkalarini tushuntirib bering.
5. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hisoblab chiqarish, soliq hisobotini taqdim etish va to'lash tartibi qanday?
6. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lovchilar tarkibi, soliq solish obyekti va soliq bazasi farqlab bering
7. Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida daromatlarga soliq solish tartibini tushuntirib bering.
8. Qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lashning xususiyatlari nimalardan iborat?
9. Qat'iy belgilangan miqdordagi soliq stavkalarini tushuntirib bering.

V BOB. IJTIMOIIY SOLIQ

5.1. Ijtimoiy soliqni to'lovchilar va soliq solish obyekti

Ijtimoiy soliqni soliq to'lovchilari deb quyidagilar e'tirof etiladi:

- O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari, O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshiruvchi O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar, chet el yuridik shaxslarining vakolatxonalari va filiallari;

- ijtimoiy soliq to'laydigan jismoniy shaxslarning ayrim toifalari.

Ish beruvchining xodimlar mehnatiga haq to'lashga doir xarajatlari ijtimoiy soliqning soliq solish obyekti.

O'zbekiston Respublikasi hududida ishlash uchun chet ellik xodimlar bilan ta'minlash yuzasidan xizmatlar ko'rsatishga doir shartnomalar bo'yicha O'zbekiston Respublikasi norezidenti bo'lgan yuridik shaxsga to'lanadigan chet ellik xodimlarning daromadlari ham soliq solish obyekti.

Jismoniy shaxslarning ayrim toifalari uchun ular tomonidan tadbirkorlik faoliyatini va yakka tartibdagi mehnat faoliyatini amalga oshirish soliq solish obyekti.

Quyidagilar soliq solish obyekti hisoblanmaydi:

- ish beruvchining xodimga mehnatda mayib bo'lganligi yoki sog'ligiga boshqacha shikast yetganligi bilan bog'liq zararining o'rnini qoplash tarzidagi xarajatlari;

- paxta yig'im-terimi bo'yicha mavsumiy qishloq xo'jaligi ishlariga jalb qilingan jismoniy shaxslarning bu ishlarni bajarganligi uchun mehnat haqi to'lashga doir xarajatlari.

Soliqni hisoblab chiqarish uchun soliq bazasi ish beruvchi bilan mehnatga oid munosabatlarda bo'lgan va tuzilgan mehnat shartnomasiga (kontraktiga) muvofiq ishlarni bajarayotgan xodimlarga hisoblanadigan hamda to'lanadigan quyidagi barcha to'lovlar mehnatga haq to'lash tarzidagi to'lanadigan xarajatlari summasi sifatida aniqlanadi.

O‘zbekiston Respublikasining diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalari xodimlari, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi tomonidan xalqaro hukumatlararo tashkilotlarga kvota qilingan lavozimlarga xizmat safariga yuborilgan shaxslar uchun soliqni hisoblab chiqarish maqsadida soliq bazasi ularning O‘zbekiston Respublikasida budjet tashkilotlari xodimlari uchun ish haqi miqdorining oshishi inobatga olingan holda qayta hisoblab chiqariladigan, ular O‘zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga ishga yuborilguniga qadar oxirgi ish joyida mehnatga haq to‘lash tarzida olgan daromadlaridan kelib chiqib aniqlanadi.

O‘zbekiston Respublikasi hududida ishlash uchun chet ellik xodimlar bilan ta’minlash yuzasidan xizmatlar ko‘rsatishga doir shartnomalar bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi norezidenti bo‘lgan yuridik shaxsga to‘lanadigan chet ellik xodimlarning daromadlari bo‘yicha soliqni hisoblab chiqarish uchun soliq bazasi chet ellik xodimlarga to‘lanadigan daromadlar summasi sifatida, biroq O‘zbekiston Respublikasi hududida ishlash uchun chet ellik xodimlar bilan ta’minlash yuzasidan xizmatlar ko‘rsatishga doir shartnoma bo‘yicha xarajatlar umumiy summasining 90 foizidan kam bo‘lmagan summada belgilanadi.

5.2. Ijtimoiy soliq stavkalari

5.2.1-jadval

Soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

T/r.	Soliq to‘lovchilar	Soliq stavkalari, foizlarda
1.	Soliq to‘lovchilar	12
2.	Budjet tashkilotlari	25
3.	«SOS — O‘zbekiston Bolalar mahallalari» uyushmalari	7
4.	Ixtisoslashtirilgan sexlar, uchastkalar va korxonalarda ishlovchi nogironligi bo‘lgan shaxslar mehnatidan foydalanuvchi soliq to‘lovchilar	4,7

Soliq to'lovchilarning ayrim toifalari uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori bilan pasaytirilgan soliq stavkalari belgilanishi mumkin.

5.3. Ijtimoiy soliqni hisoblash va to'lash tartibi

Kalendar yil soliq davridir. Yil oyi hisobot davridir.

Soliq soliq bazasidan va belgilangan soliq stavkalaridan kelib chiqqan holda har oyda hisoblab chiqariladi.

Soliq ish beruvchining va ayrim toifadagi jismoniy shaxslarning mablag'lari hisobidan to'lanadi.

O'zbekiston Respublikasining diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalari xodimlari bo'yicha, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi tomonidan xalqaro hukumatlararo tashkilotlarga kvota qilingan lavozimlarga xizmat safariga yuborilgan shaxslar bo'yicha soliqni to'lash majburiyati O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligining zimmasiga yuklatiladi.

Soliq hisoboti soliq hisobida turilgan joydagi soliq organlariga soliq to'lovchi tomonidan ortib boruvchi yakun bilan har oyda hisobot davridan keyingi oyning 15 kunidan kechiktirmay, yil yakunlari bo'yicha esa yillik moliyaviy hisobot topshiriladigan muddatda taqdim etiladi. O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshirayotgan O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar tomonidan yil yakunlari bo'yicha soliqning hisoboti hisobot yilidan keyingi yilning 25-martiga qadar taqdim etiladi.

Soliqni to'lash har oyda, soliq hisobotini taqdim etish muddatlaridan kechiktirmay amalga oshiriladi.

5.4. Ayrim toifadagi jismoniy shaxslar tomonidan ijtimoiy soliqni hisoblash va to'lovchining o'ziga xos xususiyatlari

Soliq soliq to'lovchining kalendar oyda ishlagan kunlari sonidan qat'i nazar:

- ✓ yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan oyiga bazaviy hisoblash miqdorining bir baravaridan kam bo'lmagan miqdorda;

- ✓ yakka tartibdagi tadbirkor bilan mehnat munosabatlarida bo'lgan jismoniy shaxslar tomonidan oyiga bazaviy hisoblash miqdorining 50 foizi miqdorida.

Faoliyatni yuridik shaxs tashkil etmagan holda, oilaviy tadbirkorlik shaklida amalga oshiruvchi oila a'zolari tomonidan:

- ✓ yakka tartibdagi tadbirkor sifatida ro'yxatdan o'tgan oila a'zosi tomonidan oyiga bazaviy hisoblash miqdorining bir baravaridan kam bo'lmagan miqdorda;

- ✓ oilaning boshqa a'zolari tomonidan oyiga bazaviy hisoblash miqdorining 50 foizi miqdorida.

Mehnat staji hisoblanishi uchun o'zini o'zi band qilgan shaxslar, mehnat shartnomasi asosida chet elda ishlayotgan O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, O'zbekiston Respublikasi davlat organlari va boshqa tashkilotlar tomonidan chet davlatlarda tashkil etilgan (ochilgan) savdo uylarida, vakolatxonalarda (shu jumladan yuridik shaxs tashkil etmasdan), tashkilotlarda ishlayotgan O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, shuningdek ishlamaydigan eri (xotini) uchun soliq to'lovini amalga oshiruvchi ishlayotgan fuqarolar tomonidan yiliga bazaviy hisoblash miqdorining kamida bir baravari miqdorida ixtiyoriy tartibda, quyidagi soliq to'lovchilar tomonidan esa majburiy tartibda to'lanadi:

«Hunarmand» uyushmasining a'zosi bo'lgan hunarmandchilik faoliyati subyektlari.

«Usta-shogird» maktablari o'quvchilari ular yigirma besh yoshga to'lguniga qadar ishlagan davrda.

Dehqon xo‘jaliklari, shuningdek, maydoni to‘rt sotixdan kam bo‘lmagan dehqon xo‘jaligida, tomorqa yer uchastkasida band bo‘lgan yoki ushbu maydonda qoramol yoxud ellik boshdan kam bo‘lmagan xonaki parranda parvarishlayotgan jismoniy shaxslar. Bunda dehqon xo‘jaligi rahbari soliqni majburiy tartibda to‘laydi, boshqa a‘zolari va ko‘rsatilgan jismoniy shaxslar esa ixtiyoriy asosda to‘laydi.

Yoshga doir pensiya va nafaqa oluvchi hunarmandchilik faoliyati subyektlari bo‘lgan «Hunarmand» uyushmasining a‘zolari soliq to‘lashdan ozod etiladi, yoshga doir pensiya olish huquqiga ega bo‘lgan qolgan shaxslar, shuningdek I va II guruh nogironligi bo‘lgan shaxslar uchun esa soliq miqdori uning belgilangan eng kam miqdorining kamida 50 foizini tashkil etishi kerak. Mazkur imtiyozlar pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining ma‘lumotnomasi asosida beriladi. Imtiyozlarga bo‘lgan huquq kalendar yil davomida vujudga kelgan yoki tugatilgan taqdirda, soliqni qayta hisob-kitob qilish ushbu huquq yuzaga kelgan yoki tugatilgan oydan e‘tiboran amalga oshiriladi.

Soliqni to‘lash quyidagicha amalga oshiriladi:

✓ yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan har oyda tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilgan oyning o‘n beshinchi kunidan kechiktirmay;

✓ yakka tartibdagi tadbirkor bilan mehnat munosabatlarida bo‘lgan jismoniy shaxslar tomonidan hisobot yilining 1-dekabrigacha amalga oshiriladi. Bunda soliqning miqdori to‘lov kunida belgilangan bazaviy hisoblash miqdoridan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi.

Yangi ro‘yxatdan o‘tgan yakka tartibdagi tadbirkorlar va yuridik shaxs tashkil etmagan holda oilaviy tadbirkorlik shaklidagi faoliyatni amalga oshiruvchi oila a‘zolari tomonidan soliqni to‘lash ular yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan oydan keyingi oydan e‘tiboran amalga oshiriladi.

Soliqni to‘lash majburiyati:

✓ yuridik shaxs tashkil etmagan holda oilaviy tadbirkorlik shaklidagi faoliyatni amalga oshirayotgan oila a'zolari uchun oilaviy tadbirkorlik subyekti nomidan ish yuritadigan, yakka tartibdagi tadbirkor sifatida ro'yxatdan o'tgan oila a'zosining;

✓ yakka tartibdagi tadbirkorning xodimlari uchun ushbu xodimlar bilan mehnat shartnomasini tuzgan yakka tartibdagi tadbirkorning zimmasiga yuklatiladi.

To'lov topshiriqnomasida (kirim orderida) soliq to'lovchining familiyasi, ismi, otasining ismi, identifikatsiya raqami va to'lov kiritilayotgan davr ko'rsatilishi shart. Bunda oila a'zolari oilaviy tadbirkorlik ishtirokchilari va xodim yollagan yakka tartibdagi tadbirkorlar bo'yicha to'lov topshiriqnomasi (kirim orderi) har bir oila a'zosi uchun va yakka tartibdagi tadbirkorning har bir yollangan xodimi uchun alohida-alohida yoziladi. Agar to'lov topshiriqnomasida (kirim orderida) davr ko'rsatilmagan bo'lsa, to'lov u amalga oshirilayotgan oy (dehqon xo'jaliklari a'zolari uchun yil) uchun to'langan deb hisoblanadi.

Yakka tartibdagi tadbirkorning faoliyati vaqtinchalik to'xtatib turilganligi to'g'risida soliq organlari tomonidan olingan axborot yakka tartibdagi tadbirkor o'z faoliyatini amalga oshirmaydigan davr uchun soliqni hisoblashni to'xtatib turish uchun asos bo'ladi.

Soliq organlari tomonidan olingan, har bir yollangan xodim uchun belgilangan tartibda berilgan hisobga olish kartochkalari yakka tartibdagi tadbirkor o'z faoliyatini amalga oshirmaydigan davr uchun yakka tartibdagi tadbirkorning har bir xodimiga soliqni hisoblashni to'xtatib turish uchun asos bo'ladi.

Agar faoliyatini to'xtatib turgan yakka tartibdagi tadbirkor yakka tartibdagi tadbirkorning har bir xodimi uchun hisobga olish kartochkasini soliq organiga belgilangan muddatlarda topshirmasa, yakka tartibdagi tadbirkorning majburiyatlari bo'yicha soliqni hisoblash to'xtatilmaydi.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan soliqni ijtimoiy soliq stavkalari bo'yicha jami yillik daromad to'g'risida deklaratsiyada ko'rsatilgan mehnatga haq to'lash tarzida olingan daromadlar summasidan kelib chiqib, biroq uning eng kam miqdoridan kam bo'lmagan holda, soliqni ixtiyoriy ravishda to'lash haqida jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etish bilan bir vaqtda beriladigan ariza asosida to'lashga haqli. Bunda to'lanishi lozim bo'lgan soliqning uzil-kesil summasi to'langan summalarni hisobga olgan holda aniqlanadi.

Qonunchilikka muvofiq soliqni hisoblab chiqarish va ushlab qolish majburiyati zimmasiga yuklatilmagan ish beruvchidan daromadlar oluvchi jismoniy shaxslar soliqni jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyada ko'rsatilgan mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar summasidan kelib chiqqan holda, soliqni ixtiyoriy ravishda to'lash haqida jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etish bilan bir vaqtda beriladigan ariza asosida ixtiyoriy asosda to'laydi.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan soliqni to'lash jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya ma'lumotlari bo'yicha soliq organlari tomonidan hisoblab chiqariladigan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lash muddatlarida amalga oshiriladi.

Takrorlash uchun savollar:

1. Ijtimoiy soliqni to'lovchilar va soliq solish obyektni tushuntirib bering.
2. Ijtimoiy soliq stavkalari va imtiyozlari nimalardan iborat?
3. Ijtimoiy soliqni hisoblash va to'lash qanday amalga oshiriladi?
4. Ayrim toifadagi jismoniy shaxslar tomonidan soliqni hisoblab chiqarish va to'lashning o'ziga xos xususiyatlarini tushuntirib bering.
5. Ixtiyoriy ravishda soliqni hisoblab chiqarish va to'lashning o'ziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?

VI BOB. AYLANMADAN OLINADIGAN SOLIQ

6.1. Maxsus soliq rejimlari

Soliq to'lovchilarning ayrim toifalari uchun O'zbekiston Respublikasi hududida quyidagi maxsus soliq rejimlari belgilanadi:

1. Aylanmadan olinadigan soliq.
2. Mahsulot taqsimotiga oid bitimlar ishtirokchilariga soliq solishning alohida tartibi.
3. Maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilariga va ayrim toifadagi soliq to'lovchilarga soliq solishning alohida tartibi.
4. O'zbekiston Respublikasining ayrim hududlarida soliq solishning alohida tartibi.

6.1.1-jadval

2021-yil uchun O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti daromadlari prognozi

mlrd so'm

T/r.	Ko'rsatkichlar	Summa
Jami daromadlar		147 202,3
1.	Bevosita soliqlar	46 845,2
1.1	Foyda solig'i	27 779,4
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 160,0
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	16 905,8
2.	Bilvosita soliqlar	62 526,7
2.1	Qo'shilgan qiymat solig'i	46 955,4
2.2	Aksiz solig'i	11 820,1
2.3	Bojxona boji	3 751,2
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig'i	19 426,8
3.1	Mol-mulk solig'i	2 510,3
3.2	Yer solig'i	2 941,0
3.3	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	13 588,2
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	387,3
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	18 403,6

Manba. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-dekabrdagi PQ-4938-son .

Maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilariga va ayrim toifadagi soliq to'lovchilarga soliq solishning alohida tartibi qonunchilikda yoki investitsiya bitimlarida nazarda tutilgan investitsiyalarni amalga oshirish hamda boshqa shartlarni bajarish bilan bog'liq holda muayyan muddat uchun belgilanadi.

Maxsus soliq rejimlari ayrim soliqlarni to'lashdan ozod etishni, pasaytirilgan soliq stavkalarini va boshqa soliq imtiyozlarini qo'llashni nazarda tutishi mumkin.

6.1.2-jadval

**2022-yil uchun O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti
daromadlari prognozi**

mlrd so'm

T/r.	Ko'rsatkichlar	Summa
	Jami daromadlar	200 000,0
1.	Bevosita soliqlar	63 330,5
1.1	Foyda solig'i	38 557,2
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 728,3
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	22 045,0
2.	Bilvosita soliqlar	73 164,9
2.1	Qo'shilgan qiymat solig'i	53 300,0
2.2	Aksiz solig'i	15 038,3
2.3	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig'i	22 740,5
3.1	Mol-mulk solig'i	3 173,8
3.2	Yer solig'i	4 253,3
3.3	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	14 403,5
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	910,0
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	40 764,1

Manba. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 30- dekabrda
PQ-73-son Qarori

6.2. Aylanmadan olinadigan soliqni to'lovchilar va soliq solish obyekti

Aylanmadan olinadigan soliqni to'lovchilar deb quyidagilar e'tirof etiladi:

- soliq davrida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan jami daromadi bir milliard so'mdan oshmagan O'zbekiston Respublikasi yuridik;

- soliq davrida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromadi yuz million so'mdan oshgan, lekin bir milliard so'mgacha bo'lgan yakka tartibdagi tadbirkorlar.

- Aylanmadan olinadigan soliq quyidagilarga nisbatan tadbir etilmaydi:

- O'zbekiston Respublikasining bojxona chegarasi orqali tovarlarni olib kirishni (importni) amalga oshiruvchi yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlarga.

- aksiz solig'i to'lanadigan tovarlarni (xizmatlarni) ishlab chiqaruvchi va foydali qazilmalarni kavlab olishni amalga oshiruvchi yuridik shaxslarga;

- yuridik shaxslar qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilariga, basharti ularda yigirma besh gektar va undan ortiq sug'oriladigan qishloq xo'jaligi ekin maydoni mavjud bo'lsa;

- benzin, dizel yoqilg'isi va gazni realizatsiya qilishni amalga oshiruvchi yuridik shaxslarga;

- lotoreyalarni tashkil etish bo'yicha faoliyatni amalga oshiruvchi yuridik shaxslarga;

- oddiy shirkat ishlarini yuritish o'z zimmasiga yuklatilgan ishonchli shaxsga oddiy shirkat shartnomasi doirasida amalga oshirilayotgan faoliyat bo'yicha;

- bo'sh turgan binolar, yashash uchun mo'ljallanmagan inshootlar va qurilishi tugallanmagan obyektlar, shuningdek, foydalanilmayotgan ishlab chiqarish maydonlarining mulkdori bo'lgan yuridik

shaxslarga, ulardan samarasiz foydalanilayotganligi bo'yicha qonunda belgilangan tartibda xulosa kiritilganda;

- markazlashtirilgan moliyalashtirish manbalari hisobidan obyektlarni (joriy va kapital ta'mirlash bundan mustasno) qurishni bajaruvchi yuridik shaxslarga;

- alkogol mahsulotlari, shu jumladan pivoni chakana sotish bo'yicha turg'un savdo shoxobchalariga;

- bozorlarga va savdo komplekslariga, soliq maslahatchilari-ning tashkilotlariga;

- auditorlik tashkilotlariga, notijorat tashkilotlariga, shu jumladan, budjet tashkilotlariga.

- Soliq solish maqsadida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromad deganda quyidagilar tushuniladi:

- qurilish, qurilish-montaj, ta'mirlash-qurilish, ishga tushirish-sozlash, loyiha-qidiruv va ilmiy tadqiqot tashkilotlari uchun o'z kuchlari bilan bajarilgan, tegishincha qurilish, qurilish-montaj, ta'mirlash-qurilish, ishga tushirish-sozlash, loyiha-qidiruv va ilmiy-tadqiqot ishlarini realizatsiya qilishdan olingan daromadlar. Bunda, agar yuqorida qayd etilgan xizmatlarni materiallar bilan ta'minlash majburiyati shartnomaga binoan buyurtmachining zimmasida bo'lsa, ushbu materiallarga bo'lgan mulk huquqi buyurtmachining o'zida saqlanib qolgan taqdirda, o'z kuchlari bilan bajarilgan xizmatlarni realizatsiya qilishdan olinadigan daromadlar bajarilgan hamda tasdiqlangan xizmatlarning buyurtmachi materiallarining qiymati kiritilmagan holdagi daromadi sifatida belgilanadi;

- mol-mulkni moliyaviy ijaraga (lizingga) beruvchi yuridik shaxslar uchun moliyaviy ijara (lizing) bo'yicha foizli daromad summasi;

- vositachilik va topshiriq shartnomalari hamda vositachilik xizmatlari ko'rsatishga oid boshqa shartnomalar bo'yicha vositachilik xizmatlari ko'rsatadigan yuridik shaxslar uchun ko'rsatilgan xizmatlar uchun haq summasi;

– tovarlarni (xizmatlarni) tekin beruvchi yuridik shaxslar uchun tovarlarning (xizmatlarning) tannarxi yoki ularni olish bahosi (tovarni olish bilan bog‘liq xarajatlarni hisobga olgan holda). Mazkur norma ekologiya, sog‘lomlashtirish hamda xayriya jamg‘armalariga, madaniyat, sog‘liqni saqlash, mehnat, aholini ijtimoiy muhofaza qilish, jismoniy tarbiya va sport, ta’lim muassasalariga bepul beriladigan tovarlarga (xizmatlarga) nisbatan tatbiq etilmaydi.

Soliq solish obyekti bo‘lib, quyidagilar hisoblanadi:

Tovarlar (xizmatlar) quyidagilarga:

a) ishtirokchilar tarkibidan ishtirokchi chiqqan (chiqib ketgan) taqdirda yoxud uning yuridik shaxsdagi ulushi kamaytirilganda yoki yuridik shaxs tomonidan ishtirokchidan uning ushbu yuridik shaxsda ishtirok etish ulushi (ulushning qismi) qaytarib sotib olinganda ushbu ishtirokchiga berish;

b) yuridik shaxs bo‘lgan emitent tomonidan aksiyadordan ushbu emitent chiqargan aksiyalar qaytarib sotib olinganda aksiyadorga berish;

d) yuridik shaxs tugatilganda aksiyadorga yoki ishtirokchiga berish.

e) tovarlarni (xizmatlarni) jismoniy shaxs mehnatiga haq to‘lash hisobidan yoki dividend to‘lash hisobidan berish;

f) tovarlarni yoki boshqa mol-mulkni qayta ishlab berish uchun berish, agar tovarlar va (yoki) mulk qayta ishlash mahsuloti sifatida shartnomada belgilangan muddatda qaytarilmagan bo‘lsa;

g) ko‘p marta aylanadigan, sotuvchiga qaytarilishi shart bo‘lgan idishlarni, agar idish mahsulotni shunday idishda etkazib berish shartnomasida belgilangan muddatda qaytarilmagan bo‘lsa, berish.

Tovarlar (xizmatlar) olish huquqini taqdim etuvchi voucherlarni realizatsiya qilish yoki bepul berish mazkur tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish deb e’tirof etiladi.

Uzoq muddatli shartnomalar bo‘yicha daromadlar jami daromad tarkibiga kiritiladi.

Balansning valyuta hisobvaraqlarini qayta baholash chogʻida kursdagi ijobiy va salbiy farqlar oʻrtasidagi saldo soliq solish obekti deb eʼtirof etiladi. Kursdagi salbiy farqning summasi kursdagi ijobiy farq summasidan ortiq boʻlgan taqdirda oshib ketgan summa aylanmadan olinadigan soliqni hisoblab chiqarishda soliq bazasini kamaytirmaydi.

Soliq toʻlovchilar tomonidan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad soligʻi yoxud qoʻshilgan qiymat soligʻi va foyda soligʻi toʻlash davrida aylanmadan olinadigan soliqni toʻlashga oʻtguniga qadar olingan daromadlar jami daromadga kiritilmaydi.

Hisoblab chiqarilgan jami daromad soliq bazasi deb eʼtirof etiladi, bundan quyidagilar mustasno:

- Oʻzbekiston Respublikasining davlat obligatsiyalari va boshqa davlat qimmatli qogʻozlari boʻyicha daromadlar, shuningdek, Oʻzbekiston Respublikasi rezidentlari boʻlgan yuridik shaxslarning xalqaro obligatsiyalari boʻyicha daromadlar;

- soliq agentida soliq solinishi lozim boʻlgan dividendlar;

- qaytariladigan koʻp marta aylanadigan tara qiymati, agar uning qiymati ilgari tovarlarni (xizmatlarni) sotishdan olinadigan daromadga kiritilgan boʻlsa;

- amortizatsiya qilinadigan aktivlarni tugatishda ularni qoʻshimcha baholashda olingan, oldingi narxni tushirishlardagi summadan ortiqcha summa hisobidan olingan daromadlar;

- hisobot yilida aniqlangan oʻtgan yillardagi daromadlar. Mazkur daromatlarga ular shakllangan davrdagi qonunchilikka muvofiq soliqlar boʻyicha qayta hisob-kitob oʻtkazilganligi inobatga olingan holda soliq solinadi;

- tovarlarni (xizmatlarni) eksport qilishdan olingan daromadlar, agar tovarlarni (xizmatlarni) eksport qilishdan olingan daromadlar umumiy daromadning 15 foizidan koʻprogʻini tashkil etsa.

Soliq solinadigan baza chegirmalardan tashqari quyidagilar uchun kamaytiriladi:

- ✓ brokerlik tashkilotlari uchun bitim summasidan birjaga o'tkaziladigan vositachilik yig'imi summasiga;
- ✓ komissiya shartnomasi bo'yicha vositachilik xizmatlarini ko'rsatuvchi yuridik shaxslar uchun tovarlarni import qilishda to'langan bojxona to'lovlari summasiga realizatsiya qilingan tovar ulushida;
- ✓ turizm faoliyati subyektlari uchun turistik xizmatlarni onlayn bronlashtirish va sotish uchun yaratilgan dasturiy mahsulotlarni hamda axborot tizimlarini joriy etishga yo'naltirilgan mablag'lar summasiga.

6.3. Aylanmadan olinadigan soliqni qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari

Soliq davrida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan jami daromadi bir milliard so'mdan oshmagan O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslari soliq to'lovchilar qo'shilgan qiymat solig'i va foyda solig'ini to'lash o'rniga aylanmadan olinadigan soliq to'lashni nazarda tutadigan maxsus soliq rejimini tanlashga haqli.

Soliq davrida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan jami daromadi bir milliard so'mdan oshmagan O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslari soliq to'lovchilar aylanmadan olinadigan soliq to'lashga navbatdagi soliq davridan boshlab o'tishga haqli. Aylanmadan olinadigan soliqni to'lashga o'tish uchun soliq to'lovchilar aylanmadan olinadigan soliqni to'lashga o'tishi to'g'risida soliq hisobida turgan joyidagi soliq organini O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan belgilangan shaklda, biroq aylanmadan olinadigan soliqni to'lashga o'tilayotgan navbatdagi soliq davri boshlanishiga qadar o'n kundan kechiktirmay xabardor qiladi.

Soliq davrida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromadi yuz million so'mdan oshgan, lekin bir milliard so'mgacha bo'lgan yakka tartibdagi tadbirkorlar soliq to'lovchilarning soliq davrida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromadi yuz million so'mdan oshganda soliqning oshib ketgan summasidan aylanmadan olinadigan soliqni to'lashga o'tadi.

Soliq davrida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromadi yuz million soʻmdan oshgan, lekin bir milliard soʻmgacha boʻlgan yakka tartibdagi tadbirkorlar yakka tartibdagi tadbirkorlar aylanmadan olinadigan soliqni toʻlash oʻrniga qoʻshilgan qiymat soligʻini va foyda soligʻini toʻlashga oʻtishga haqli. Soliq solish tartibini tanlash uchun yakka tartibdagi tadbirkorlar soliq hisobida turgan joyidagi soliq organiga tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olgan daromadlari yuz million soʻmdan oshgan sanadan besh kundan kechiktirmay, Oʻzbekiston Respublikasi Davlat soliq qoʻmitasi tomonidan belgilangan shaklda bildirishnoma yuboradi.

Bildirishnoma koʻrsatilgan muddatlarda taqdim etilmaganda yakka tartibdagi tadbirkor aylanmadan olinadigan soliq toʻlaydi.

Yangi tashkil etilgan yuridik shaxslar davlat roʻyxatidan oʻtkazilgan kundan eʼtiboran tadbirkorlik faoliyati subyektini davlat roʻyxatidan oʻtkazish chogʻida tanlangan soliq solish tartibini koʻrsatish orqali aylanmadan olinadigan soliqni toʻlash tartibini tanlash huquqiga ega.

Yuridik shaxslar aylanmadan olinadigan soliqni qoʻllashni qoʻshilgan qiymat soligʻini toʻlovchi sifatida roʻyxatdan oʻtish uchun va bir vaqtning oʻzida aylanmadan olinadigan soliqni toʻlashni rad etishga doir ariza berilgan oydan keyingi oyning 1-sanasidan boshlab ixtiyoriy ravishda rad etishga haqli.

Qoʻshilgan qiymat soligʻini va foyda soligʻini toʻlashga ixtiyoriy ravishda oʻtgan soliq toʻlovchilar, basharti joriy soliq davri yakunlari boʻyicha tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olgan jami daromadlari bir milliard soʻmdan oshmagan boʻlsa, aylanmadan olinadigan soliqni toʻlashga kamida oʻn ikki oydan keyin qayta oʻtishga haqli.

Soliq davri davomida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olgan jami daromadi bir milliard soʻmdan oshgan soliq toʻlovchilar, shu jumladan, yangi tashkil etilgan yuridik shaxslar va yangi roʻyxatdan oʻtgan yakka tartibdagi tadbirkorlar bunday oshish roʻy

bergan oydan keyingi oyning birinchi sanasidan boshlab qo'shilgan qiymat solig'i va foyda solig'ini to'lashga o'tadi.

Agar yangi tashkil etilgan yuridik shaxsda yoki yangi ro'yxatdan o'tgan yakka tartibdagi tadbirkorda tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromad summasi ro'yxatdan o'tilgan sanadan to kalendar yil tugaguniga qadar, 365 ga bo'lingan va ro'yxatdan o'tilgan sanadan to kalendar yil tugaguniga qadar bo'lgan kunlar soniga ko'paytirilganda bir milliard so'mga teng summadan oshsa, u holda bunday shaxslar ro'yxatdan o'tilgan yildan keyingi yildan e'tiboran qo'shilgan qiymat solig'i va foyda solig'ini to'lashga o'tadi.

Vositachilik, topshiriq shartnomasi va vositachilik xizmatlari ko'rsatishga oid boshqa shartnomalar bo'yicha vositachilik xizmatlari ko'rsatuvchi soliq to'lovchilar, shu jumladan, telekommunikatsiyalar operatorlari va provayderlariga vositachilik xizmatlarini ko'rsatuvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromadni realizatsiya qilish bo'yicha umumiy aylanmadan (bitim summalaridan) kelib chiqqan holda aniqlaydi.

Bo'sh turgan binolar, yashash uchun mo'ljallanmagan inshootlar va qurilishi tugallanmagan obyektlar, shuningdek, foydalanilmayotgan ishlab chiqarish maydonlarining mulkdori bo'lgan yuridik shaxslar, ularni samarasiz foydalanayotganligi bo'yicha xulosa chiqarilgan oydan keyingi oyning sanasidan e'tiboran qo'shilgan qiymat solig'ini va foyda solig'ini to'lashga o'tadi.

Qurilishi tugallanmagan obyektlar va foydalanilmayotgan ishlab chiqarish maydonlarining mulkdorlari bo'lgan yuridik shaxslar, investitsion loyihaning amalga oshirilmaganligi to'g'risida xulosa berishga vakolati bo'lgan vakolatli organning xulosasi chiqarilgan sanadan e'tiboran qo'shilgan qiymat solig'ini va foyda solig'ini to'lashga o'tadi.

Moliyalashtirishning markazlashtirilgan manbalari hisobidan obyektlar qurilishini bajaruvchi yuridik shaxslar bunday qurilishga

doir shartnoma tuzilgan sanadan e'tiboran qo'shilgan qiymat solig'i va foyda solig'ini to'lashga o'tadi.

O'zbekiston Respublikasining bojxona chegarasi orqali tovarlarni olib kirishni (importni) amalga oshiruvchi yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlar qaysi sana oldinroq kelishiga qarab import shartnomasi tuzilgan yoki tovarlar olib kirilgan (import qilingan) sanadan boshlab qo'shilgan qiymat solig'ini hamda foyda solig'ini to'lashga o'tadi.

Aksiz solig'i to'lanadigan tovarlarni (xizmatlarni) ishlab chiqaruvchi va foydali qazilmalarni kavlab olishni amalga oshiruvchi yuridik shaxslarga, benzin, dizel yoqilg'isi va gazni realizatsiya qilishni amalga oshiruvchi yuridik shaxslarga lotoreyalarni tashkil etish bo'yicha faoliyatni amalga oshiruvchi yuridik shaxslarga, alkogol mahsulotlari, shu jumladan pivoni chakana sotish bo'yicha turg'un savdo shoxobchalariga, soliq maslahatchilarining tashkilotlari tegishli ruxsatnomalarni (litsenziyalarni) olgan yoki o'z faoliyatini boshlaganligi to'g'risida vakolatli organni xabardor qilgan sanadan boshlab qo'shilgan qiymat solig'ini hamda foyda solig'ini to'lashga o'tadi.

Qishloq xo'jaligi tovarlarini ishlab chiqaruvchi yuridik shaxslarda yigirma besh gektar va undan ortiq sug'oriladigan qishloq xo'jaligi ekinlari mavjud bo'lgan taqdirda, ular ko'rsatilgan yer uchastkasiga bo'lgan huquqni yoki ushbu yer uchastkasining maydoni o'zgariganligini tasdiqlovchi hujjatlar rasmiylashtirilgan sanadan boshlab qo'shilgan qiymat solig'ini va foyda solig'ini to'lashga o'tadi.

Oddiy shirkat ishlarini yuritish o'z zimmasiga yuklatilgan ishonchli shaxs bo'lgan oddiy shirkat ishtirokchisi oddiy shirkat shartnomasi doirasida amalga oshirilayotgan faoliyat bo'yicha oddiy sheriklik shartnomasi tuzilgan sanadan boshlab qo'shilgan qiymat solig'ini va foyda solig'ini to'lashga o'tadi.

Bozorlar va savdo komplekslari, notijorat tashkilotlari davlat ro'yxatidan o'tkazilgan sanadan e'tiboran, budjet tashkilotlari esa

tashkil topgan sanadan e'tiboran qo'shilgan qiymat solig'ini va foyda solig'ini to'lashga o'tadi.

Auditorlik tashkilotlari auditorlik xizmatlari ko'rsatish uchun shartnoma tuzilgan sanadan boshlab qo'shilgan qiymat solig'ini hamda foyda solig'ini to'lashga o'tadi.

Soliqni to'lash soliq to'lovchini quyidagilardan ozod etmaydi:

- uning zimmasiga yuklatilgan soliq agentining majburiyatlarini bajarishdan;
- hisobvara-q-faktura taqdim etish, xaridlarni hisobga olish kitobini va sotishlarni hisobga olish kitobini yuritish majburiyatidan.

6.4. Aylanmadan olinadigan soliq stavkalari

6.4.1-jadval

Soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

T/r.	Soliq to'lovchilar	Soliq stavkalari, foizlarda
1.	Iqtisodiyotning barcha tarmoqlaridagi soliq to'lovchilar	4
2.	Bojxona rasmiylashtiruv bo'yicha xizmatlar ko'rsatadigan yuridik shaxslar (bojxona brokerlari)	5
3.	Lombardlar	25
4.	Kontert-tomosha ko'rsatish faoliyati bilan shug'ullanish uchun litsenziyaga ega bo'lgan yuridik va jismoniy shaxslarni (shu jumladan norezidentlarni) jalb etish yo'li bilan ommaviy tomosha tadbirlarini tashkil etishdan daromadlar oladigan yuridik shaxslar	5
5.	Brokerlik idoralari, shuningdek, vositachilik, topshiriq shartnomasi va vositachilik xizmatlari ko'rsatishga doir boshqa shartnomalar bo'yicha vositachilik xizmatlari ko'rsatadigan yuridik shaxslar, shu jumladan, telekommunikatsiya operatorlari va (yoki) provayderlariga vositachilik xizmatlarini ko'rsatuvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar	25
6.	Sug'urta agentlari, shuningdek sug'urta, qimmatli	13

	qog'ozlar bozori va tovar-xomashyo birjalarida brokerlik faoliyatini amalga oshiradigan yuridik shaxslar, shuningdek, rieltorlik faoliyatini amalga oshiruvchi ko'rsatuvchi shaxslar	
7.	Asosiy faoliyati mol-mulkni ijaraga berish hisoblangan yuridik shaxslar (lizing kompaniyalari bundan mustasno)	8
8.	Umumiy ovqatlanish korxonalari	
	joylashgan joyiga qarab:	
	aholisi soni yuz ming nafar va undan ko'p kishidan iborat shaharlarda	8
	boshqa aholi punktlarida	6
	borish qiyin bo'lgan va tog'li tumanlarda	4
	shundan	
	umumta'lim maktablari, maktab-internatlar, o'rta maxsus, kasb-hunar va oliy o'quv yurtlariga xizmat ko'rsatuvchi ixtisoslashgan umumiy ovqatlanish korxonalari	Joylashgan joyiga qarab belgilangan soliq stavkasining 75%i
9.	Chakana savdo sohasidagi soliq to'lovchilar	
9.1.	joylashgan joyiga qarab:	
	aholisi soni yuz ming nafar va undan ko'p kishidan iborat shaharlarda	4
	boshqa aholi punktlarida	2
	borish qiyin bo'lgan va tog'li tumanlarda	1
9.2.	joylashgan joyidan qat'i nazar, tamaki mahsulotlari realizatsiyasidan tovar aylanmasi bo'yicha:	4
10.	Ulgurji, shuningdek ulgurji-chakana savdoni amalga oshiradigan savdo korxonalari	4
11.	Quyidagi joylarda joylashgan ulgurji va chakana dorixona tashkilotlari:	
	aholisi soni yuz ming nafar va undan ko'p kishidan iborat shaharlarda	3
	boshqa aholi punktlarida	2
	borish qiyin bo'lgan va tog'li tumanlarda	1
12.	Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini sotib oluvchi, saralovchi, saqlovchi va qadoqlovchi tayyorlov	tovar aylanmasining 4%i

	tashkilotlari	yoki yalpi daromadning 25%i
13.	Tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) elektron savdosini amalga oshiruvchi soliq to'lovchilar	2
14.	Yagona ishtirokchisi nogironligi bo'lgan shaxslarning jamoat birlashmalari, «Nuroni» jamg'armasi va «O'zbekiston Chernobilchilari» assotsiatsiyasi bo'lgan, umumiy sonida nogironligi bo'lgan shaxslar, urush va 1941–1945-yillar mehnat fronti veteranlari 50 foizdan kam bo'lmagan va nogironligi bo'lgan shaxslar, urush va 1941–1945- yillar mehnat fronti veteranlarining mehnatiga haq to'lash fondi umumiy mehnatga haq to'lash fondining 50 foizidan kam bo'lmagan soliq to'lovchilar	0

Turli soliq solish obyektlari va (yoki) soliq stavkalari belgilangan bir necha faoliyat turi bilan shug'ullanadigan soliq to'lovchilar bunday faoliyat turlari bo'yicha alohida-alohida hisob yuritishi hamda soliq to'lovchilarning tegishli toifalari uchun belgilangan stavkalar bo'yicha soliqni to'lashi shart.

6.5. Aylanmadan olinadigan soliqni hisoblash va soliqni to'lash tartibi

Kalendar yil soliq davridir. Bir oy hisobot davridir.

Hisobot (soliq) davri yakunlari bo'yicha soliq summasi soliq to'lovchi tomonidan mustaqil aniqlanadi.

Hisobot davri yakunlari bo'yicha soliq summasi soliq davri boshidan ortib boruvchi yakun bilan soliq bazasining mos soliq stavkasiga foiz ulushi sifatida hisoblab chiqariladi.

Soliq hisoboti soliq to'lovchi tomonidan soliq hisobida turgan joyidagi soliq organiga quyidagi muddatlarda taqdim etiladi:

✓ hisobot davri yakunlari bo'yicha hisobot davridan keyingi oyning o'n beshinchi kunidan kechiktirmay;

✓ soliq davri yakunlari bo'yicha soliq davridan keyingi davrning 15-fevralidan kechiktirmay.

Hisobot (soliq) davri yakunlari bo'yicha soliqni to'lash tegishli hisobot (soliq) davri uchun soliq hisobotini taqdim etish muddatidan kechiktirmay amalga oshiriladi.

Takrorlash uchun savollar

1. Aylanmadan olinadigan soliqni to'lovchilar tarkibini tushuntirib bering.

2. Aylanmadan olinadigan soliqni qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?

3. Aylanmadan olinadigan soliq solish obyekti nimalardan iborat?

4. Aylanmadan olinadigan soliq bazasini tushuntirib bering.

5. Aylanmadan olinadigan soliqni hisoblab chiqarish, soliq hisobotlarini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi qanday?

VII BOB. QO‘SHILGAN QIYMAT SOLIG‘I

7.1. Qo‘shilgan qiymat solig‘ini to‘lovchilar va soliq solish obyekti

O‘zbekiston Respublikasida tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi va tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qiluvchi quyidagilar qo‘shilgan qiymat solig‘ini to‘lovchilar deb e’tirof etiladi:

- O‘zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari, tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromadi soliq davrida bir milliard so‘mdan oshgan yoxud ixtiyoriy ravishda qo‘shilgan qiymat solig‘ini to‘lashga o‘tgan yakka tartibdagi tadbirkorlar.
- O‘zbekiston Respublikasi hududida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qiluvchi chet el yuridik shaxslari, agar tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish joyi deb O‘zbekiston Respublikasi e’tirof etilsa;
- faoliyatni O‘zbekiston Respublikasida doimiy muassasalar orqali amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari;
- oddiy shirkat shartnomasi (birgalikdagi faoliyat to‘g‘risidagi shartnoma) doirasida amalga oshiriladigan faoliyat bo‘yicha oddiy shirkatning ishlarini yuritish vazifasi zimmasiga yuklatilgan ishonchli shaxs – oddiy shirkatning ishtirokchisi;
- O‘zbekiston Respublikasining bojxona chegarasi orqali tovarlarni olib o‘tuvchi shaxslar. Mazkur shaxslar bojxona to‘g‘risidagi qonunchilikka muvofiq qo‘shilgan qiymat solig‘ini to‘lovchilar deb e’tirof etiladi.

Qo‘shilgan qiymat solig‘i bo‘yicha soliq majburiyatlari soliq agentlari tomonidan bajariladi.

Quyidagilar soliq to‘lovchilar deb hisoblanmaydi:

- davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari o‘z zimmasiga yuklatilgan vazifalarni bajarish doirasida;
- aylanmadan olinadigan soliqni to‘lovchi shaxslar.

Soliq to'lovchilar O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilangan tartibda soliq organlarida qo'shilgan qiymat solig'ini to'lovchi sifatida maxsus ro'yxatdan o'tkazish hisobida tura-di.

Quyidagilar soliq solish obyektidir:

- ✓ realizatsiya qilish joyi O'zbekiston Respublikasi bo'lgan tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bo'yicha aylanma;

- ✓ O'zbekiston Respublikasi hududiga tovarlarni olib kirish.

Faoliyatni O'zbekiston Respublikasida doimiy muassasa orqali amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bo'yicha aylanmani bunday doimiy muassasaning faoliyatidan kelib chiqqan holda belgilaydi;

Quyidagilar soliq solish obyektini hisoblanmaydi:

- ✓ yakka tartibdagi tadbirkor tomonidan o'z tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lmagan shaxsiy (oilaviy) mol-mulkni realizatsiya qilish;

- ✓ yuridik shaxs qayta tashkil etilayotganda uning mol-mulkini huquqiy vorisga (huquqiy vorislarga) o'tkazish;

- ✓ ishonchli boshqaruvning muassisi tomonidan mol-mulkni ishonchli boshqaruvchiga berish va ishonchli boshqaruv shartnomasining amal qilish muddati tugagan taqdirda, ishonchli boshqaruvchining o'zi ishonchli boshqaruvga berilgan mol-mulkni qaytarishi;

- ✓ milliy valyuta yoki chet el valyutasi muomalasi bilan bog'liq operatsiyalarni amalga oshirish.

Tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishda soliq bazasi soliq to'lovchi tomonidan o'zi ishlab chiqargan yoki olgan tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishning o'ziga xos xususiyatlariga qarab aniqlanadi.

Tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda soliq bazasi soliq to'lovchi tomonidan bojxona to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq aniqlanadi.

Soliq bazasini aniqlash chog'ida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan tushum soliq to'lovchining ushbu tovarlarga (xizmatlarga) pulda va natura shakllaridagi to'lov, shu jumladan, qimmatli qog'ozlar bilan haq to'lash sifatida olingan barcha daromadlaridan kelib chiqqan holda hisobga olinadi.

Soliq bazasini aniqlash chog'ida soliq to'lovchining chet el valyutasida ifodalangan tushumi (xarajatlari) belgilangan tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bo'yicha aylanma amalga oshirilgan sanada O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan belgilangan kurs bo'yicha milliy valyutada qayta hisoblab chiqiladi.

Agar sotuvchi va xaridor o'rtasidagi shartnomada tovarlarga (xizmatlarga) chet el valyutasida belgilangan summaga teng bo'lgan summadagi milliy valyutada haq to'lash nazarda tutilgan bo'lsa hamda bunda realizatsiya qilingan tovarlarga (xizmatlarga) haq to'langan sana ularni realizatsiya qilish bo'yicha aniqlanadigan aylanma amalga oshirilgan sanaga to'g'ri kelmasa, mazkur sanalarda chet el valyutasi kurslaridagi farq tufayli yuzaga kelgan tushum summasidagi ijobiy yoki salbiy farq soliq bazasini belgilashda hisobga olinmaydi. Bunday ijobiy yoki salbiy farq boshqa daromadlar yoki boshqa xarajatlar tarkibida sotuvchi tomonidan hisobga olinishi lozim.

O'z ehtiyojlari uchun soliq solish obekti deb e'tirof etiladigan tovarlar berilgan (xizmatlar ko'rsatilgan) taqdirda, soliq bazasi soliq to'lovchi tomonidan aniqlanadi.

Soliq bazasi aksiz solig'ini (aksiz to'lanadigan tovarlar, xizmatlar uchun) hisobga olib, unga soliqni kiritmagan holda, bitim taraflari tomonidan qo'llanilgan narxdan (tarifdan) kelib chiqqan holda realizatsiya qilinadigan tovarlarning (xizmatlarning) qiymati sifatida aniqlanadi.

Xaridorlarga realizatsiya qilish bo'yicha aylanmani amalga oshirish sanasida chegirmalar (boshqa tijorat bonuslari) bergan soliq to'lovchi soliq bazasini bunday chegirmalar (tijorat bonuslari) chegirib tashlangan holdagi narxdan (tarifdan) kelib chiqqan holda aniqlaydi.

Tovarlarni O‘zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda soliq bazasi quyidagilarni qo‘shgan holda hisoblab chiqarilgan ushbu tovarlarning qiymati sifatida aniqlanadi:

✓ tovarlarning bojxona to‘g‘risidagi qonunchilikka muvofiq aniqlanadigan bojxona qiymatini;

✓ tovarlar O‘zbekiston Respublikasiga olib kirilayotganda to‘lanishi lozim bo‘lgan aksiz solig‘i va bojxona boji.

7.1.1-jadval

**2021-yil uchun O‘zbekiston Respublikasi Davlat budjeti
daromadlari prognozi**

mlrd so‘m

T/r.	Ko‘rsatkichlar	Summa
	Jami daromadlar	147 202,3
1.	Bevosita soliqlar	46 845,2
1.1	Foyda solig‘i	27 779,4
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 160,0
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	16 905,8
2.	Bilvosita soliqlar	62 526,7
2.1	Qo‘shilgan qiymat solig‘i	46 955,4
2.2	Aksiz solig‘i	11 820,1
2.3	Bojxona boji	3 751,2
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig‘i	19 426,8
3.1	Mol-mulk solig‘i	2 510,3
3.2	Yer solig‘i	2 941,0
3.3	Yer qa‘ridan foydalanganlik uchun soliq	13 588,2
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	387,3
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo‘lmagan boshqa tushumlar	18 403,6

Manba. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30- dekabrda
PQ-4938-son Qarori.

7.1.2-jadval

**2022-yil uchun O‘zbekiston Respublikasi Davlat budjeti
daromadlari prognozi**

mlrd so‘m

T/r.	Ko‘rsatkichlar	Summa
	Jami daromadlar	200 000,0
1.	Bevosita soliqlar	63 330,5
1.1	Foyda solig‘i	38 557,2
1.2	Aylanmadan olinadigan soliq	2 728,3
1.3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	22 045,0
2.	Bilvosita soliqlar	73 164,9
2.1	Qo‘shilgan qiymat solig‘i	53 300,0
2.2	Aksiz solig‘i	15 038,3
2.3	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs soliqlari va mol-mulk solig‘i	22 740,5
3.1	Mol-mulk solig‘i	3 173,8
3.2	Yer solig‘i	4 253,3
3.3	Yer qa‘ridan foydalanganlik uchun soliq	14 403,5
3.4	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	910,0
4.	Boshqa daromadlar va soliq bo‘lmagan boshqa tushumlar	40 764,1

Manba. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 30-dekabrdagi PQ-73-son Qarori.

7.1.3-jadval

**2022-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining respublika budjeti
daromadlari prognozi**

mlrd so‘m

T/r.	Ko‘rsatkichlar	Summa
	O‘zbekiston Respublikasining respublika budjeti daromadlari	162 587,0
1.	Bevosita soliqlar	44 342,0
1.1.	Foyda solig‘i	35 448,6
	shundan, «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» aksiyadorlik jamiyatlari bo‘yicha	22 886,2
1.2.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i	8 893,4

2.	Bilvosita soliqlar	69 814,4
2.1.	Qo'shilgan qiymat solig'i	53 300,0
2.2.	Aksiz solig'i	11 687,8
2.3.	Bojxona boji	4 826,6
3.	Resurs to'lovlari	13 760,3
3.1.	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	13 760,3
4.	Dividendlar (dividendlar ko'rinishidagi daromadlardan olinadigan foyda solig'ini hisobga olmagan holda)	30 222,3
	shundan, «Navoiy kon-metallurgiya kombinati» va «Olmaliq kon-metallurgiya kombinati» aksiyadorlik jamiyatlari bo'yicha	27 031,9
5.	Boshqa daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	4 448,0

Manba. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 30-dekabrdagi 2022-yil uchun O'zbekiston Respublikasining davlat budjeti to'g'risidagi O'RQ-742-son Qonuni.

O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan tashqarida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga muvofiq O'zbekiston Respublikasi hududidan ilgari olib chiqilgan tovarlarning qayta ishlash mahsulotlari ushbu hududga olib kirilayotganda soliq bazasi bunday qayta ishlashning qiymati sifatida aniqlanadi.

Soliq bazasi O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kiriladigan bir nomdagi, turdagi va markadagi tovarlarning har bir guruhi bo'yicha alohida aniqlanadi.

Agar O'zbekiston Respublikasining bojxona hududiga olib kiriladigan tovarlarning bir turkumi tarkibida bir vaqtning o'zida ham aksiz to'lanadigan, ham aksiz to'lanmaydigan tovarlar mavjud bo'lsa, soliq bazasi mazkur tovarlarning har bir guruhiga nisbatan alohida aniqlanadi.

Agar O'zbekiston Respublikasining bojxona hududiga olib kiriladigan tovarlar turkumi tarkibida bojxona hududidan tashqarida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga muvofiq O'zbekiston Respublikasi hududidan ilgari olib chiqilgan tovarlarning qayta ishlash

mahsulotlari mavjud bo'lsa, soliq bazasi xuddi shunday tartibda aniqlanadi.

7.2. Qo'shilgan qiymat solig'i solishdan ozod etish

Quyidagilarni realizatsiya qilish bo'yicha aylanma soliq solishdan ozod etiladi:

- maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga qarash bo'yicha xizmatlarni;
- bemorlar va keksalarni parvarish qilish bo'yicha xizmatlarni;
- dafn etish byurolari va qabristonlarning marosim xizmatlarini, diniy ashyolarni, diniy tashkilotlar hamda birlashmalar tomonidan udumlarni va marosimlarni o'tkazishga doir xizmatlarni;
- protez-ortopediya buyumlarini, nogironligi bo'lgan shaxslar uchun inventarni, shu jumladan, ushbu buyumlar va inventarni ishlab chiqaruvchilar tomonidan realizatsiya qilinadigan buyumlar va inventarni, shuningdek nogironligi bo'lgan shaxslarga ortopedik protezlash, nogironligi bo'lgan shaxslar uchun mo'ljallangan protez-ortopediya buyumlarini va inventarni ta'mirlash hamda ularga xizmat ko'rsatish bo'yicha ko'rsatiladigan xizmatlarni;
- davolash muassasalari huzuridagi davolash-ishlab chiqarish ustaxonalarining mahsulotlarini ushbu muassasalar tomonidan realizatsiya qilish;
- ishlovchilari umumiy sonining kamida 50 foizi nogironligi bo'lgan shaxslardan iborat bo'lgan hamda nogironligi bo'lgan shaxslar mehnatiga haq to'lash fondi umumiy mehnatga haq to'lash fondining kamida 50 foizini tashkil etadigan, yagona ishtirokchisi nogironligi bo'lgan shaxslarning jamoat birlashmalari hisoblangan yuridik shaxslar tomonidan realizatsiya qilinadigan tovarlar va xizmatlarni;
- pochta markalarini (kolleksiya qilinadiganlaridan tashqari), markali otkritkalarni, konvertlarni;
- pensiyalar va nafaqalar to'lashga doir xizmatlarni;

– budget mablag‘lari hisobidan bajariladigan ilmiy tadqiqot va innovatsiya ishlarini. Mazkur soliq solishdan ozod etish tegishli moliya organining budgetdan mablag‘lar ajratish to‘g‘risidagi xulosasi mavjud bo‘lgan taqdirda qo‘llaniladi;

– o‘qitish (ta‘lim) sohasidagi xizmatlarni, shu jumladan, test sinovlari va imtihonlar o‘tkazishni tashkil etish xizmatlarini, xususan:

– boshlang‘ich, o‘rta, o‘rta maxsus, texnik va kasb-hunar, oliy ta‘lim va oliy o‘quv yurtidan keyingi ta‘lim sohasidagi ta‘lim xizmatlarini.

– ta‘lim muassasalari (tashkilotlari), shuningdek, kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishni amalga oshiradigan tashkilotlar tomonidan ko‘rsatiladigan qo‘shimcha ta‘lim berish bo‘yicha xizmatlarni.

– maktabgacha ta‘lim va tarbiya dasturlari doirasida ta‘lim va tarbiyalash faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlarda bolalarga qarash va ularni parvarishlash bo‘yicha xizmatlarni, to‘garaklarda, sekstiyalarda (shu jumladan, sport seksiyalarida) va studiyalarda voyaga etmagan bolalar bilan mashg‘ulotlar o‘tkazish bo‘yicha xizmatlarni.

Tibbiy xizmatlar. Tibbiy xizmatlar jumlasiga, xususan, quyidagilar kiradi:

✓ tibbiy yordamga va sanitariya xizmati ko‘rsatishga doir xizmatlar;

✓ tashxis qo‘yish, profilaktika va davolash bo‘yicha xizmatlar;

✓ stomatologik xizmatlar, shu jumladan tishlarni protezlash bo‘yicha xizmatlar.

Veterinariya xizmatlari. Veterinariya xizmatlari jumlasiga, xususan, quyidagilar kiradi:

✓ veterinariyaga oid xizmatlar ko‘rsatish, hayvonlarga tashxis qo‘yish va ularni davolash bo‘yicha xizmatlar;

✓ hayvonlar va inson uchun umumiy bo‘lgan kasalliklardan aholini himoya qilish;

✓ O‘zbekiston Respublikasi hududini hayvonlarning yuqumli kasalliklari kirib kelishidan himoya qilish;

✓ davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarning veterinariya va veterinariya-sanitariya xavfsizligini ta’minlash.

Dori vositalari. Veterinariya dori vositalarini, tibbiyot va veterinariya uchun mo‘ljallangan buyumlarni.

Sanatoriy-kurort. Sog‘lomlashtirish xizmatlarini, shuningdek, budjet tashkilotlari tomonidan ko‘rsatiladigan jismoniy tarbiya va sportga doir xizmatlarni. Ushbu bandning maqsadida:

a) sanatoriy-kurort va sog‘lomlashtirish xizmatlari jumlasiga sanatoriylar, shifoxonalar, profilaktoriylar, kurortlar, pansionatlar, dam olish uylari va zonalari, bolalar dam olish oromgohlari hamda boshqa dam olish tashkilotlari tomonidan ularning asosiy faoliyati doirasida ko‘rsatiladigan, ular yuridik shaxslar yoki yuridik shaxslarning tarkibiy bo‘linmalari tomonidan ko‘rsatilishidan qat’i nazar, yo‘llanmalar yoki joysiz davolanish uchun beriladigan hujjatlar bilan rasmiylashtirilgan xizmatlar kiradi;

b) budjet tashkilotlari tomonidan ko‘rsatiladigan jismoniy tarbiya va sport xizmatlari jumlasiga, xususan, sport inshootlarida, maktablarda, klublarda sport turlari bo‘yicha o‘quv guruhleri hamda jamoalarida sog‘lomlashtirish yo‘nalishidagi jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlarini o‘tkazishga oid xizmatlar, umumjismoniy tayyorgarlik xizmatlari, sport musobaqalarini yoki bayramlarini, sport-tomosha tadbirlarini o‘tkazish bo‘yicha xizmatlar, shuningdek, mazkur tadbirlarga tayyorgarlik ko‘rish va ularni o‘tkazish uchun sport inshootlarini ijaraga berish kiradi.

Yo‘lovchilarni yagona tariflar bo‘yicha tashish xizmatlarini ko‘rsatish:

a) umumiy foydalanishdagi yo‘lovchi tashish shahar transportida va yo‘lovchi tashish avtomobil transportida (bundan taksi, shu jumladan yo‘nalishli taksi mustasno) mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan belgilanadigan tariflar bo‘yicha;

b) shahar atrofidagi yo‘nalishda temiryo‘l transportida.

Uy-joy fondini saqlash va ta'mirlash yuzasidan aholiga ko'rsatilayotgan xizmatlar. Uy-joy fondini saqlash va ta'mirlash yuzasidan ko'rsatiladigan xizmatlar jumlasiga lift xo'jaliklari, O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi huzuridagi Kadastr agentligi Davlat kadastrlari palatasining hududiy boshqarmalari va bo'limlari, uy-joy fondidan foydalanish, uni saqlash va ta'mirlash boshqarmalari hamda bo'limlarining bevosita aholi tomonidan haq to'lanadigan xizmatlari, shu jumladan ushbu xizmatlarga uy-joy mulkdorlari shirkatlari orqali haq to'lash kiradi.

Boshqaruvchi tashkilotlar yoki ko'p kvartirali uylarni boshqaruvchilar tomonidan umumiy mol-mulkni boshqarish, unga texnik xizmat ko'rsatish va uni ta'mirlash, shuningdek, ko'p kvartirali uylarga tutash yer uchastkalarini obodonlashtirish bo'yicha ko'rsatilayotgan xizmatlar hamda bajarilayotgan ishlar.

- tovarlarni (xizmatlarni), agar tovarlarni berish (xizmatlar ko'rsatish) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoki O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori asosida bepul amalga oshirilsa;

- qimmatbaho metallardan ishlangan bank va o'lchovli quymalarini, qimmatbaho metallardan ishlangan quyma (investitsiya) tangalarni (numizmatika maqsadlari uchun foydalaniladigan tangalardan, shuningdek qimmatbaho metallardan ishlangan chet el tangalaridan tashqari), zargarlik buyumlarini, qimmatbaho metallarni ishlab chiqarish jarayonida hosil bo'ladigan parchalarni va chiqindilarni, qimmatbaho metallarning o'lchov plastinalari va granulalarini, qimmatbaho va yarim qimmatbaho toshlarni, shuningdek qimmatbaho metallardan va qimmatbaho toshlardan yasalgan yarim tayyor mahsulotlarni;

- bojsiz savdo bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni, yuridik va jismoniy shaxslarga muayyan huquqlar berilganda fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari va vakolatli organlar, tashkilotlar tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlarni, agar bunday xizmatlar ko'rsatish shart ekanligi qonunchilikda belgilangan bo'lsa, faoliyatning muayyan sohasida ushbu organlar va tashkilotlarning zimmasiga

yuklatilgan alohida vakolatlarni bajarish doirasida davlat boji yoki boshqa to'lovlar undiriladi;

- budjet mablag'lari hisobidan bajariladigan yer-kadastr, yer tuzish, tuproqqa oid va geobotanika ishlarini;

- budjet mablag'lari hisobidan har yillik mineral xomashyo bazasini rivojlantirish va qayta tiklash davlat dasturlari doirasida ko'rsatiladigan geologiya xizmatlari;

- xalqaro moliyaviy institutlarning qarzlar va hukumat tashkilotlarining xalqaro qarzlar hisobidan olinadigan tovarlarni (xizmatlarni), agar ularni soliqdan ozod etish qonunda nazarda tutilgan bo'lsa;

- O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasining qo'riqlash bo'linmalari xizmatlarini;

- telekommunikatsiya tarmoqlarida operativ-qidiruv tadbirlari tizimining texnik vositalari, shuningdek, mazkur vositalardan foydalanishga hamda ularga xizmat ko'rsatishga doir xizmatlar;

- mestenatlik ko'magi tarzida beriladigan (ko'rsatiladigan) tovarlarni (xizmatlarni);

- moliyaviy xizmatlarni, hayotni sug'urta qilish xizmatlarini va boshqa sug'urta xizmatlarini.

Tovarlar (xizmatlar) realizatsiya qilishga doir aylanma soliq to'lovchilarda bunday faoliyatni amalga oshirish uchun tegishli litsenziyalar va boshqa ruxsat etuvchi hujjatlar mavjud bo'lgan taqdirda, agar uning amalga oshirilishini litsenziyalash lozim bo'lsa yoki ruxsat etuvchi hujjatlar talab etsa, qonunchilikka muvofiq soliq solishdan ozod etiladi.

Quyidagi moliyaviy xizmatlar soliq solishdan ozod etiladi:

1. Bank operatsiyalari, bundan qiymati qat'iy summada belgilangan xizmatlar mustasno, xususan:

- ✓ yuridik va jismoniy shaxslarning pul mablag'larini omonatlarga jalb etish;

- ✓ yuridik va jismoniy shaxslarning jalb etilgan pul mablag'larini banklar nomidan hamda ularning hisobidan joylashtirish;

✓ yuridik va jismoniy shaxslarning bank hisobvaraqlarini, shu jumladan bank kartalari bo'yicha hisob-kitoblar uchun xizmat qiluvchi bank hisobvaraqlarini yuritish, shuningdek bank kartalariga xizmat ko'rsatish bilan bog'liq operatsiyalar;

✓ yuridik va jismoniy shaxslarning, shu jumladan, vakil banklarning topshirig'iga ko'ra ularning bank hisobvaraqlari bo'yicha hisob-kitoblarni amalga oshirish;

✓ yuridik va jismoniy shaxslarga kassa xizmatlarini bank kassalari yoki maxsus asbob-uskunalar (bankomat, avtomatik depozit mashinalar va hokazo) orqali ko'rsatish;

✓ chet el valyutasining naqd puldagi va naqd pulsiz oldi-sotdisi (shu jumladan, chet el valyutasining oldi-sotdi operatsiyalariga doir vositachilik xizmatlari ko'rsatish);

✓ bank kafolatlarini bajarish (bank kafolati bo'yicha to'lov).

✓ majburiyatlarning pul shaklida bajarilishini nazarda tutuvchi uchinchi shaxslar uchun kafillik berish;

✓ akkreditivlar bo'yicha hisob-kitoblar va to'lovlar;

✓ to'lov tizimlari, dasturlaridan va uskunalardan foydalangan holda hisob-kitoblarni (to'lovlarni) amalga oshirish.

2. Hisob-kitoblar ishtirokchilari o'rtasida axborot va texnologik hamkorlikni, shu jumladan, hisob-kitoblar ishtirokchilariga bank kartalari bilan amalga oshiriladigan operatsiyalar bo'yicha axborotni to'plash, unga ishlov berish va uni taqdim etish yuzasidan xizmatlar ko'rsatilishini ta'minlovchi tashkilotlar tomonidan amalga oshiriladigan operatsiyalar.

3. Yuridik shaxslarning ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushlarini, kooperativlarning pay fondlaridagi va invetsistiya pay jamg'armalaridagi paylarni, qimmatli qog'ozlarni hamda hosila moliyaviy vositalarni realizatsiya qilish, bundan soliq solinishi lozim bo'lgan hosila moliyaviy vositalarning asos aktivini realizatsiya qilish mustasno. Hosila moliyaviy vositani realizatsiya qilish deganda uning asos aktivini realizatsiya qilish, shuningdek, kontrakt bo'yicha mukofotlar summalarini, variatsiyaga oid marja summalarini to'lash, hosila moliyaviy vositalar shart-

lariga muvofiq asos aktiv to'lovi bo'lmagan hosila moliyaviy vosita taraflarining boshqa davriy yoki bir martalik to'lovlari tushuniladi.

4. Realizatsiya qilinishi soliq solishdan ozod etiladigan hosila moliyaviy vositalar asosida yuzaga keladigan majburiyatlar bo'yicha huquqlardan (talablardan) boshqa shaxs foydasiga voz kechish (ularni boshqalarga berish).

5. Forfeyting va faktoring operatsiyalari.

6. Zayomlarni pul shaklida berishga doir shartnomalardan va kredit shartnomalaridan kelib chiqadigan majburiyatlar yuzasidan kreditorning huquqlaridan (talablaridan) boshqa shaxs foydasiga voz kechish (ularni boshqalarga berish, olish) bo'yicha, shuningdek, boshqa shaxs foydasiga voz kechish shartnomasi asosida dastlabki shartnoma yuzasidan qarz oluvchining har bir yangi kreditor oldidagi majburiyatlarining bajarilishga doir operatsiyalar.

7. Kreditlarni, zayomlarni pul shaklida va qimmatli qog'ozlar bilan berish, shu jumladan ular bo'yicha foizlar bilan birga berish, shuningdek REPO operatsiyalari, shu jumladan, REPO operatsiyalari bo'yicha qimmatli qog'ozlar berilganligi uchun to'lanishi lozim bo'lgan pul summalari.

8. Mol-mulknini moliyaviy ijaraga (lizingga) berishga doir xizmatlarning ushbu xizmatlar bo'yicha foizli daromadlar olishga taalluqli qismi bo'yicha.

9. Qimmatli qog'ozlar (aksiyalar, obligatsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar) bilan bog'liq operatsiyalar. Qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq operatsiyalar jumlasiga qimmatli qog'ozlarni saqlash, qimmatli qog'ozlarga bo'lgan huquqni hisobga olish, qimmatli qog'ozlarni o'tkazish hamda ularning reestrini yuritish, qimmatli qog'ozlar savdosini tashkil etish bo'yicha operatsiyalar kiradi.

10. Tranzaksiyalarni bir vaqtning o'zida to'lov ishtirokchilari o'rtasida vositachilik haqlarini taqsimlagan holda amalga oshirish bilan bog'liq to'lov tizimlarining moliya xizmatlari.

O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi bilan birgalikda O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki va qimmatli qog‘ozlarga taalluqli qism bo‘yicha qimmatli qog‘ozlar bozorini rivojlantirish bo‘yicha vakolatli organ bilan kelishilgan holda, shu jumladan ayrim aylanmalarni batafsil aniqlashtirish bo‘yicha tushuntirishlar berishga haqli.

Sug‘urta qilish, birgalikda sug‘urta qilish va qayta sug‘urta qilish xizmatlari bo‘yicha sug‘urta bozorining professional ishtirokchilari tomonidan amalga oshiriladigan sug‘urta qilish bo‘yicha xizmatlar bu xizmatlar natijasida:

1. Sug‘urta bozorining professional ishtirokchisi quyidagilarni olsa, qo‘shilgan qiymat solig‘idan ozod qilinadi:

- ✓ sug‘urta qilish, birgalikda sug‘urta qilish va qayta sug‘urta qilish shartnomalari bo‘yicha sug‘urta mukofotlari;

- ✓ qayta sug‘urta qilishga topshirilgan shartnomalar bo‘yicha vositachilik haqi va tantemalar;

- ✓ sug‘urta agenti, sug‘urta va qayta sug‘urta brokeri, syurveyer hamda sug‘urta bozorining boshqa professional ishtirokchilarining xizmatlari uchun vositachilik haqi;

- ✓ sug‘urta bozorining professional ishtirokchilari (aktuariylar, ajasterlar, syurveyerlar, assitsans xizmatlari va shu singarilar) ko‘rsatgan xizmatlardan olinadigan daromadlar;

- ✓ qonunchilikka muvofiq sug‘urtalovchiga o‘tgan, sug‘urta qildiruvchining (naf oluvchining) yetkazilgan zarar uchun javobgar shaxslardan talab qilish huquqini realizatsiya qilishdan olinadigan mablag‘lar;

- ✓ qayta sug‘urta qilish shartnomalari muddatidan ilgari tugatilgan taqdirda, ular bo‘yicha sug‘urta mukofotlarining qaytarib berilgan qismi summalari;

- ✓ bevosita sug‘urta faoliyatini amalga oshirishdan olinadigan boshqa daromadlar.

2. Sugʻurta qildiruvchi (naf oluvchi) quyidagilarni olsa, qoʻshilgan qiymat soligʻidan ozod qilinadi:

- ✓ sugʻurta toʻlovi (sugʻurta toʻvoni);
- ✓ preventiv tadbirlar oʻtkazish uchun beriladigan mablagʻlar;
- ✓ sugʻurta qilish shartnomasi zararsiz amal qilishi uchun sugʻurtalovchi toʻlaydigan mablagʻlar;
- ✓ sugʻurta qilish shartnomasiga mvofiq boshqa mablagʻlar.

Oʻzbekiston Respublikasi Moliya vazirligi Oʻzbekiston Respublikasi Davlat soliq qoʻmitasi bilan birgalikda ayrim aylanmalarni batafsil-lashtirgan holda, tushuntirishlar berishga haqli.

Quyidagilarni Oʻzbekiston Respublikasi hududiga olib kirish soliq solishdan ozod etiladi:

1. Jismoniy shaxslar tomonidan tovarlarni bojsiz olib kirishning bojxona toʻgʻrisidagi qonunchilikda tasdiqlangan normalari doirasida olib kirilayotgan tovarlar.

2. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadigan tartibda insonparvarlik yordami sifatida olib kirilayotgan tovarlar.

3. Davlatlar, hukumatlar, xalqaro tashkilotlar, shuningdek Oʻzbekis-ton Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlarida nazarda tutilgan hollarda boshqa tashkilotlar va shaxslar yoʻnalishlari boʻyicha xayriya yordami maqsadlarida, shu jumladan, texnik yordam koʻrsatish (grantlar) uchun olib kiriladigan tovarlar.

4. Chet el diplomatik vakolatxonalari va ularga tenglashtirilgan vakolatxonalar rasmiy foydalanishi uchun, shuningdek ushbu vakolat-xonalarning diplomatik va maʼmuriy-texnik xodimlari, shu jumladan, ularning oʻzlari bilan birga yashayotgan oila aʼzolari shaxsiy foydalanishi uchun moʻljallangan tovarlar.

5. Qonunchilikka muvofiq alohida qimmatga ega madaniy meros obyektlari jamoasiga kiritilgan, davlat madaniyat muassasalari tomonidan olingan yoki ular tomonidan sovgʻaga olingan madaniy qimmatliklar.

Ushbu soliq solishdan ozod etish O‘zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligining tegishli tasdiqnomasi mavjud bo‘lgan taqdirda qo‘llaniladi.

6. O‘xshashi O‘zbekiston Respublikasida ishlab chiqarilmaydigan, tasdiqlangan ro‘yxat bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi hududiga olib kiriladigan texnologik asbob-uskunalar.

7. Xalqaro kitob almashinuvi bo‘yicha davlat kutubxonalari va muzeylari tomonidan olinadigan bosma nashrlarning barcha turlari, shuningdek xalqaro notijorat almashinuvini amalga oshirish maqsadida ixtisoslashtirilgan davlat tashkilotlari tomonidan olib kiriladigan kinematografiya asarlari.

8. Milliy valyuta va chet el valyutasi, qonuniy to‘lov vositalari bo‘lgan banknotlar, shuningdek, qimmatli qog‘ozlar.

9. Xalqaro moliya institutlarining qarzlar va hukumat tashkilotlarining xalqaro qarzlar hisobidan olib kiriladigan tovarlar, agar ular olib kirilayotganda soliqdan ozod etilishi qonunda nazarda tutilgan bo‘lsa.

10. Vakolatli davlat organining yozma shakldagi tasdig‘i mavjud bo‘lgan taqdirda, telekommunikatsiyalar operatorlari va tezkor-qidiruv tadbirlari tizimining texnik vositalarini sertifikatlashtirish bo‘yicha maxsus organ tomonidan olinadigan tezkor-qidiruv tadbirlari tizimining texnik vositalari.

11. Dori vositalari, veterinariya dori vositalari, tibbiyot va veterinariya uchun mo‘ljallangan buyumlar, shuningdek, dori vositalarini, veterinariya dori vositalarini, tibbiyot va veterinariya uchun mo‘ljallangan buyumlarni ishlab chiqarish uchun qonunchilikda belgilanadigan ro‘yxat bo‘yicha olib kiriladigan xomashyo. Mazkur norma O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadigan ro‘yxat bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasida ham ishlab chiqariladigan, olib kiriladigan tayyor dori vositalariga, veterinariya dori vositalariga, tibbiyot va veterinariya uchun mo‘ljallangan buyumlarga nisbatan tatbiq etilmaydi.

7.3. Qo‘shilgan qiymat solig‘i stavkalari va nol darajali stavka bo‘yicha soliq solinadigan aylanma

Qo‘shilgan qiymat solig‘i stavkasi 15 foiz va 0 foiz miqdorida belgilanadi. Bir oy soliq davridir.

Nol darajali stavka bo‘yicha soliq solish quyidagilar realizatsiya qilinganda amalga oshiriladi:

1. O‘zbekiston Respublikasi hududidan eksport bojxona tartib-taomiliga olib chiqilgan tovarlar.

2. Ilgari O‘zbekiston Respublikasi bojxona hududida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan, O‘zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqilgan tovarlar va O‘zbekiston Respublikasi hududidan bojxona hududida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni qayta ishlash natijasida olingan (hosil bo‘lgan) tovarlar (qayta ishlash mahsulotlari, chiqindilar va qoldiqlar).

3. O‘zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqilgan g‘amlab qo‘yilgan narsalar. Havo kemalaridan risoladagidek foydalanilishini ta‘minlash uchun zarur bo‘lgan yoqilg‘i va yonilg‘i-moylash materiallari g‘amlab qo‘yilgan narsalar deb e‘tirof etiladi.

4. Chet eldan keltirilgan tovarlarni tashish chog‘ida bojxona tranziti bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni bevosita O‘zbekiston Respublikasi hududiga etib kelish joyidagi bojxona organidan O‘zbekiston Respublikasi hududidan chiqib ketish joyidagi bojxona organigacha tashish yoxud transportda tashish bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan xizmatlar.

5. Xalqaro tashishlar bilan bevosita bog‘liq bo‘lgan xizmatlar.

Nol darajali stavkani qo‘llash huquqini tasdiqlovchi hujjatlar soliq hisoboti bilan birga taqdim etiladi.

Tovarlar eksport qilinganligini tasdiqlovchi hujjatlar quyidagilardan iborat:

✓ kontrakt (kontraktning belgilangan tartibda tasdiqlangan ko‘chirma nusxasi);

✓ tovarlarni chiqarishni amalga oshiruvchi bojxona organining tovarlarni O'zbekiston Respublikasi bojxona hududidan olib chiqish uchun belgisi qo'yilgan bojxona yuk deklaratsiyasi;

✓ O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan o'tkazish punktida joylashgan bojxona organining tovarlar belgilangan mamlakatga jo'natilganligini tasdiqlovchi belgisi qo'yilgan, tovarga ilova qilinadigan hujjatlar.

Tovarlar eksportga vositachi (ishonchli vakil) orqali vositachilik (topshiriq) shartnomasi bo'yicha realizatsiya qilinganda eksportni tasdiqlash uchun komitent (ishonch bildiruvchi) tomonidan qo'shimcha tarzda soliq to'lovchining vositachi yoki ishonchli vakil bilan tuzilgan vositachilik shartnomasi yoki topshiriq shartnomasi (shartnomaning ko'chirma nusxasi) taqdim etiladi.

Tovarlar eksport qilinganligini tasdiqlash uchun amalga oshirilayotgan faoliyatning turiga qarab boshqa hujjatlar taqdim etilishi mumkin. Soliq to'lovchining amalga oshiriladigan faoliyat turiga qarab nol soliq stavkasini qo'llash huquqini tasdiqlash uchun zarur bo'lgan hujjatlar ro'yxati hamda ularni taqdim etish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi.

Bojxona to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq O'zbekiston Respublikasining bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilgan tovarlarni qayta ishlash bo'yicha xizmatlarga qayta ishlash mahsulotlarini O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan tashqariga olib chiqish sharti bilan nol stavka bo'yicha soliq solinadi.

O'zbekiston Respublikasining bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilgan tovarlarni qayta ishlash bo'yicha xizmatlarga qayta ishlash mahsulotlarini keyinchalik bojxona to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq erkin muomalaga chiqarish rejimiga joylashtirgan holda belgilangan soliq stavkasi bo'yicha soliq solinishi lozim.

Nol stavka bo'yicha soliq solish quyidagilarni realizatsiya qilish chog'ida amalga oshiriladi:

- tovarlarni xalqaro tashish bo'yicha xizmatlarni. Tovarlarini xalqaro tashish deganda tovarlarning jo'natish punkti yoki belgilangan punkti O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida joylashgan taqdirda tovarlarni havo kemalari, temir yo'l transporti va avto-transport vositalari orqali tashish tushuniladi;

- chet eldan keltirilgan tovarlarni tashish chog'ida bojxona tranziti bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga etib kelish joyidagi bojxona organidan to O'zbekiston Respublikasi hududidan chiqib ketish joyidagi bojxona organigacha tashish yoki transportda tashish bilan bevosita bog'liq bo'lgan xizmatlarni;

- tashishlar yagona xalqaro tashish hujjatlari asosida rasmiylashtirilgan taqdirda, basharti yo'lovchilarni, pochtani va bagajni jo'natish punkti yoki belgilangan punkti O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida joylashgan bo'lsa, yo'lovchilarni, pochtani va bagajni tashish bo'yicha xizmatlarni;

- O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga eksport qilinadigan tovarlarni tashish yoki transportda tashish, shuningdek O'zbekiston Respublikasi hududidagi qayta ishlash mahsulotlarini O'zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqish bo'yicha O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari bo'lgan tashuvchilar tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlarni. Ushbu bandning qoidolari, basharti tashish hujjatlarida bojxona organlarining belgilari qo'yilgan bo'lsa, qo'llaniladi;

- havo kemalariga bevosita O'zbekiston Respublikasi aeroportlarida va O'zbekiston Respublikasining havo hududida ko'rsatiladigan xizmatlarni, shu jumladan, aeronavigatsiya xizmatini.

Tovarlarini (xizmatlarni) realizatsiya qilish aylanmasi to'langan soliqni qoplash (qaytarish) yo'li bilan nol darajali stavkasi bo'yicha tortiladi, agar ushbu tovarlar (xizmatlar) quyidagicha olinsa:

✓ chet el diplomatik vakolatxonalarining va ularga tenglash-tirilgan vakolatxonalarning rasmiy foydalanishi uchun, shuningdek, ushbu vakolatxonalar diplomatik va ma'muriy-texnik xodimlarining (shu jumladan, ular bilan birga yashaydigan oila a'zolarining) shaxsiy foydalanishi uchun;

✓ mahsulot taqsimotiga oid bitim doirasida tovarlarni (xizmatlarni) sotib olayotgan soliq to'lovchilar tomonidan, agar bitimda nol darajali stavka qo'llanilishi nazarda tutilgan bo'lsa.

Agar tegishli chet davlatning qonunchiligida O'zbekiston Respublikasining diplomatik vakolatxonalariga va ularga tenglash-tirilgan vakolatxonalarga, ushbu vakolatxonalarning diplomatik hamda ma'muriy-texnik xodimlariga (shu jumladan, ular bilan birga yashaydigan oila a'zolariga) nisbatan xuddi shunday tartib belgilangan bo'lsa yoxud bunday norma O'zbekiston Respublikasining xalqaro shart-nomasida nazarda tutilgan bo'lsa, nol darajali stavkani qo'llash amalga oshiriladi.

Suv ta'minoti, kanalizatsiya, sanitariya jihatdan tozalash, issiqlik ta'minoti bo'yicha aholiga ko'rsatiladigan xizmatlarni realizatsiya qilishga doir aylanmaga, shu jumladan, bunday xizmatlarni uy-joy mulkdorlari shirkatlari tomonidan aholi nomidan, shuningdek idoraviy uy-joy fondi uylarida yashayotgan aholi uchun O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligining va O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasining bo'linmalari tomonidan olishga, nol darajali stavka bo'yicha soliq solinadi.

Nol darajali stavka qimmatbaho metallarni ishlab chiqaruvchilar tomonidan qimmatbaho metallarni olish bo'yicha vakolatli organga realizatsiya qilinadigan bunday metallarga nisbatan qo'llaniladi.

7.4. Qo'shilgan qiymat solig'ini hisoblash va to'lash tartibi

Qo'shilgan qiymat solig'i bazasini aniqlashda soliq summasi soliq bazasining soliq stavkasiga muvofiq bo'lgan foizli ulushi sifatida hisoblab chiqariladi.

Soliq summasi tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishga doir operatsiyalarning soliq bazasidan, tegishli soliq davriga taalluqli bo'lgan aylanmalarni amalga oshirish sanasidan kelib chiqqan holda, tegishli soliq davrida soliq bazasini ko'paytiradigan yoki kamaytiradigan barcha o'zgartishlar hisobga olingan holda har bir soliq davrining yakunlariga ko'ra hisoblab chiqariladi.

Tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda soliqning umumiy summasi hisoblab chiqarilgan soliq bazasining soliq stavkasiga mos keladigan foizli ulushi sifatida hisoblab chiqariladi.

Soliq bazasi O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kiriladigan tovarlarning har bir guruhi bo'yicha alohida aniqlansa, soliq summasi mazkur soliq bazalarining har biri bo'yicha alohida hisoblab chiqariladi. Bunda soliqning umumiy summasi bunday soliq bazalarining har biri bo'yicha alohida hisoblab chiqarilgan soliq summalarini qo'shish orqali hisoblab chiqariladi.

Budjetga to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasini aniqlashda soliq to'lovchi haqiqatda olingan tovarlar (xizmatlar) bo'yicha to'langan (to'lanishi lozim bo'lgan) soliq summasini hisobga olish orqali hisoblab chiqarilgan soliqning umumiy summasini kamaytirishga, quyidagi shartlarni bir vaqtda bajargan taqdirda, haqli bo'ladi:

- soliq to'lovchining tovarlarni ishlab chiqarish va realizatsiya qilish (xizmat ko'rsatish) bilan bog'liq faoliyatini amalga oshirish chog'ida tovarlardan (xizmatlardan), foydalanilganda realizatsiya qilish bo'yicha aylanmasiga soliq solinishi, shu jumladan, nol stavka bo'yicha soliq solinishi lozim bo'lganda;

- olingan tovarlarga (xizmatlarga) soliq to'lovchi tomonidan hisobvara-q-faktura yoki yetkazib beruvchi tomonidan taqdim etilgan soliq summasi alohida ajratib ko'rsatilgan boshqa hujjat olinganda hamda tovarlarni (xizmatlarni) yetkazib beruvchi soliq to'lovchi sifatida ro'yxatdan o'tkazilganda;

- tovarlar olib kirilgan (import qilingan) taqdirda soliq budjetga to'langanda;

– soliq qonunchiligida nazarda tutilgan hollarda soliq budjetga to‘langanda;

– nol darajali stavka bo‘yicha soliq solinadigan tovarlar eksportida chet ellik sotib oluvchi (to‘lovchi) tomonidan eksport qilinayotgan tovarlar uchun haq to‘langanligini tasdiqlovchi bank hujjatidan ko‘chirma mavjud bo‘lsa.

Nol darajali stavka bo‘yicha soliq solinadigan tovarlarni eksportga realizatsiya qilish aylanmasi maqsadida foydalaniladigan, haqiqatda olingan tovarlar (ishlar, xizmatlar) bo‘yicha to‘lanishi lozim bo‘lgan (to‘langan) soliq tovarlar eksportidan soliq to‘lovchining O‘zbekiston Respublikasidagi bank hisobvarag‘iga kelib tushgan valyuta tushumi-ning ulushida hisobga olinadi.

Agar soliq to‘lovchi oxirgi bir yil davomida valyuta tushumlarini o‘z vaqtida ta‘minlab kelayotgan va eksport shartnomalari bo‘yicha muddati o‘tgan debitor qarzdorligi bo‘lmagan intizomli soliq to‘lovchilar toifasiga kiritilgan bo‘lsa, eksport qilinadigan tovarlar uchun ishlatilgan, haqiqatda olingan tovarlar (xizmatlar) bo‘yicha to‘lanishi lozim bo‘lgan (to‘langan) soliq summasi soliq to‘lovchining O‘zbekiston Respublikasi banklaridagi hisobvaraqlariga chet el valyutasi tushumi kelib tushishidan qat’i nazar hisobga olinadi. Tovarlarni «eksport» bojxona rejimi ostida chiqarilgan kundan e’tiboran bir yuz sakson kalendar kuni ichida valyuta tushumi yoki uning bir qismi soliq to‘lovchining O‘zbekiston Respublikasi banklaridagi hisobvaraqlariga kelib tushmagan taqdirda, hisobga olingan soliq summasi yoki uning tegishli qismi belgilangan tartibda hisobdan chiqariladi.

Nol darajali stavka bo‘yicha tortiladigan tovarlar eksporti vositachilik, topshiriq shartnomasi bo‘yicha vositachi, ishonchli vakil orqali amalga oshirilgan taqdirda, soliq vositachining, ishonchli vakilning yoki soliq to‘lovchining hisob varag‘iga kelib tushgan valyuta tushumining summasi ulushida hisobga olinadi.

O‘zbekiston Respublikasi hududi realizatsiya qilish joyi deb e’tirof etilmaydigan xizmatlarni ko‘rsatuvchi yakka tartibdagi tadbir-

korlar va O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari belgilangan tartibda haqiqatda olingan tovarlar bo'yicha to'langan (to'lanishi lozim bo'lgan) soliq summasini hisobga olish huquqiga ega. Bunday xizmatlarni realizatsiya qilish bo'yicha aylanmadan olinadigan soliq solinadigan aylanmaga tenglashtiriladi.

Soliq to'lovchi tomonidan asosiy vositalar (shu jumladan o'rnatiladigan asbob-uskunalar), nomoddiy aktivlar va ko'chmas mulk obyektlari, shu jumladan, qurilishi tugallanmagan obyektlar sotib olinganda, shuningdek, kelgusida o'z asosiy vositalari sifatida foydalanish uchun mo'ljallangan aktivlarni yaratish uchun tovarlar (xizmatlar) sotib olinganda sotuvchi tomonidan soliq to'lovchiga taqdim etilgan soliq summasini hisobga olish to'liq hajmda amalga oshiriladi. Soliq to'lovchi O'zbekiston Respublikasi hududiga bunday tovarlarni olib kirish chog'ida ushbu soliq to'lovchi tomonidan to'langan soliq summasini hisobga olish xuddi shunday tartibda amalga oshiriladi.

Mol-mulk ustav fondiga (ustav kapitaliga) hissa sifatida olingan taqdirda, oluvchi mol-mulkni ustav fondiga (ustav kapitaliga) berish chog'ida ishtirokchi tomonidan to'langan soliq summasini hisobga olish huquqiga ega. Ustav fondiga (ustav kapitaliga) hissa sifatida olingan asosiy vositalar, nomoddiy aktivlar va ko'chmas mol-mulk obyektlari, shu jumladan qurilishi tugallanmagan obyektlar bo'yicha ishtirokchi ularni berish chog'ida to'langan soliq soliq qonunchiligida nazarda tutilgan tartibda berilgan aktivlarni oluvchi soliq to'lovchida hisobga olinadi.

Soliq to'lovchi bo'lmagan shaxs soliq to'lovchi sifatida soliq qonunchiligida muvofiq maxsus ro'yxatga olish hisobiga qo'yilganda, shuningdek soliq to'lashdan ozod etish bekor qilingan taqdirda soliq to'lovchi maxsus ro'yxatga olish hisobiga qo'yish (ozod qilishni bekor qilish) sanasida o'z balansida mavjud bo'lgan tovar-moddiy zaxiralar qoldiqlarining va uzoq muddatli aktivlarning balans qiymatida hisobga olingan soliq summasini soliq qonunchiligida belgilangan shartlarga rioya etilgan taqdirda, hisobga olish huquqiga ega.

Hisobga olinadigan soliq summasi:

➤ tovar-moddiy zaxiralarning qoldiqlari bo'yicha shaxs ro'yxatdan o'tkazish hisobiga qo'yilgan sanadan oldingi so'nggi o'n ikki oy ichida olingan, soliq to'lovchida uni ro'yxatdan o'tkazish hisobiga qo'yish (ozod etishni bekor qilish) sanasida mavjud bo'lgan tovar-moddiy zaxiralar qoldig'iga to'g'ri keladigan tovarlarning (xizmatlarning) haqiqiy qiymati bo'yicha;

➤ uzoq muddatli aktivlar bo'yicha mazkur obyektlarning shaxs soliq bo'yicha ro'yxatdan o'tkazish hisobiga qo'yilgan (ozod etish bekor qilingan) sanadagi qayta baholanishi hisobga olinmagan, soliqning tegishli summasini o'z ichiga olgan balans (qoldiq) qiymatidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Agar soliq to'lovchi sifatida hisobda turmaydigan chet el yuridik shaxsi komitent (ishonch bildiruvchi) bo'lsa, tovar tegishli vositachilik (topshiriq) shartnomasiga muvofiq shartlar asosida vositachi (ishonchli vakil) tomonidan realizatsiya qilingan taqdirda, ushbu tovar O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirilganda to'langan soliq summasi tegishli soliq davrida vositachi (ishonchli vakil) tomonidan realizatsiya qilingan tovarlar ulushiga to'g'ri keladigan ulushda vositachi (ishonchli vakil) tomonidan hisobga olish uchun qabul qilinadi.

O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxsi yoki yakka tartibdagi tadbirkor bo'lgan komitentning (ishonch bildiruvchining) topshirig'iga ko'ra olingan tovar O'zbekiston Respublikasi hududiga vositachi (ishonchli vakil) tomonidan olib kirilgan taqdirda, import qilingan tovarning bojxona rasmiylashtiruvi chog'ida vositachi (ishonchli vakil) tomonidan to'langan soliq komitentda (ishonch bildiruvchida) hisobga olinishi lozim.

Transport ekspeditsiyasi shartnomasi bo'yicha majburiyatlarni bajarish chog'ida ekspeditor tomonidan tashuvchidan va boshqa yetkazib beruvchilardan olingan xizmatlarga doir soliq summasi bunday shartnoma bo'yicha ekspeditorning mijoz bo'lgan tarafda hisobga olinadi.

Sotuvchilar tomonidan O‘zbekiston Respublikasining soliq to‘lovchisi bo‘lmagan chet ellik shaxsga ushbu chet ellik shaxs tomonidan O‘zbekiston Respublikasida tovarlarni (xizmatlarni) olish chog‘ida taqdim etilgan yoki ushbu chet ellik shaxslar tovarlarni ishlab chiqarish va realizatsiya qilish maqsadlari uchun O‘zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishi chog‘ida ular tomonidan to‘langan soliq summolari hisobga olinishi lozim. Soliqning mazkur summolari soliq qonunchiligida muvofiq soliq agenti tomonidan ushbu chet ellik shaxsning daromadlaridan ushlab qolingani soliq budjetga to‘langanidan keyin, ushbu shaxs olgan (olib kirgan) tovarlardan (xizmatlardan) faqat soliq agenti qiymatidan soliqni ushlab qolgan tovarlarni ishlab chiqarish va realizatsiya qilish maqsadida foydalanilgan qismi bo‘yichagina hisobga olinishi yoki ushbu chet ellik shaxsga qaytarilishi lozim. Bunda soliqning mazkur summolari, basharti chet ellik shaxs soliq qonunchiligida muvofiq soliq to‘lovchi sifatida maxsus ro‘yxatdan o‘tkazish hisobiga qo‘yilgan bo‘lsa, hisobga olinishi yoki ushbu shaxsga qaytarilishi lozim.

Agar soliq to‘lovchi realizatsiya qilish bo‘yicha aylanmasiga soliq solinishi lozim bo‘lgan tovarlarni (xizmatlarni), shuningdek realizatsiya qilish bo‘yicha aylanmasi soliq solishdan ozod etiladigan tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilsa, hisobga olinishi lozim bo‘lgan soliq summasi soliq qonunchiligida belgilangan tartibda aniqlanadi.

Agar hisobga olish huquqi tovarlarni (xizmatlarni) olish bo‘yicha qalbaki yoki ko‘zbo‘yamachilik uchun tuzilgan bitim natijasida vujudga kelganligiga oid dalillar mavjud bo‘lsa, soliq organlari hisobga olishni bekor qilishni yoki unga tuzatishni amalga oshirishga haqli.

7.5. Qo‘shilgan qiymat solig‘i hisobotini taqdim etish va soliqni to‘lash tartibi

Soliq to‘lovchilar soliq hisobotini o‘zlari soliq hisobida turgan joydagi soliq organlariga o‘tgan soliq davridan keyingi oyning yigirmanchi kunidan kechiktirilmagan muddatda taqdim etishlari shart.

Hisoblab chiqarilgan soliqni to‘lash soliq hisobida turilgan joy bo‘yicha har bir soliq davrining yakunlariga ko‘ra, soliq hisoboti taqdim etishlari muddatidan kechiktirmay amalga oshiriladi.

O‘zbekiston Respublikasi hududiga tovarlarni olib kirish chog‘ida soliq hisobga olingan holda, bojxona to‘g‘risidagi qonunchilikda belgilangan tartibda va muddatlarda budjetga to‘lanadi.

Soliq agentlari soliqni o‘zi soliq hisobida turgan joy bo‘yicha to‘laydi. Soliq to‘lovchilar bo‘lmagan soliq agentlari o‘zi soliq hisobida turgan joydagi soliq organlariga tegishli soliq hisobotini soliq qonunchiligida muvofiq to‘lash amalga oshirilgan o‘tgan soliq davridan keyingi oyning yigirmanchi kunidan kechiktirmay taqdim etishi shart.

Soliq hisobotiga soliq to‘lovchining xaridlar reestrada va sotuvlar reestrada ko‘rsatilgan ma‘lumotlar kiritiladi.

Vositachilik (topshiriq) va transport ekspeditsiyasi shartnomalari asosida boshqa shaxsning manfaatlarni ko‘zlab, tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi shaxslar olingan va taqdim etilgan hisobvaraqq-fakturalar daftarlaridagi ma‘lumotlarni ham belgilangan shakl bo‘yicha taqdim etishi shart. Agar bunday shaxslar soliq to‘lovchilar bo‘lmasa, ular soliq hisobotiga faqat soliq agenti sifatida operatsiyalarni yoki vositachilik (topshiriq) shartnomasi asosida komitentning (ishonch bildiruvchining), transport ekspeditsiyasi shartnomasi asosida yukni oluvchining (yukni jo‘natuvchining) manfaatlarini ko‘zlab, vositachilik operatsiyalarini amalga oshirish chog‘ida olingan hamda taqdim etilgan hisobvaraqq-fakturalarni hisobga olish daftarlarida aks ettiriladigan ma‘lumotlarni kiritadi.

Xaridlar va sotuvlar reestrlarini, shuningdek kelib tushgan va taqdim etilgan hisobvaraƣ-fakturalarni hisobga olish daftarlarini yuritish shakllari va tartibi O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi va Moliya vazirligi tomonidan belgilanadi.

Tovarlarni O‘zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda soliq solish tanlangan bojxona rejimiga qarab, quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

- ✓ tovarlar erkin muomalada bo‘lish (import) uchun chiqarish bojxona rejimiga joylashtirilganda soliq to‘liq hajmda hisoblanadi;

- ✓ tovarlar reimport bojxona rejimiga joylashtirilganda soliq to‘lovchi ushbu Kodeksga muvofiq tovarlar eksport qilinganda to‘lashdan ozod etilgan soliq summalarini yoxud unga tovarlar eksport qilinganligi tufayli qaytarib berilgan summalarni to‘laydi. Sanab o‘tilgan summalarni to‘lash bojxona to‘g‘risidagi qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda amalga oshiriladi;

- ✓ tovarlar tranzit, bojxona ombori, reeksport, boj olinmaydigan savdo, erkin bojxona hududi, yo‘q qilish, davlat foydasiga voz kechish bojxona rejimiga, shuningdek, g‘amlab qo‘yilgan narsalar bojxonada deklaratsiya qilinganda soliq to‘lanmaydi;

- ✓ tovarlar O‘zbekiston Respublikasi bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilganda, basharti qayta ishlash mahsulotlarini muayyan muddatda O‘zbekiston Respublikasining bojxona hududidan olib chiqilsa, soliq to‘lanmaydi;

- ✓ tovarlar vaqtincha olib kirish bojxona rejimiga joylashtirilganda bojxona to‘g‘risidagi qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda soliq to‘lashdan to‘liq yoki qisman ozod etish qo‘llaniladi;

- ✓ bojxona hududidan tashqarida qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilgan tovarlarni qayta ishlash mahsulotlari olib kirilgan taqdirda, soliq to‘lovi bojxona to‘g‘risidagi qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda amalga oshiriladi;

- ✓ tovarlar ichki iste‘mol uchun qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilganda soliq to‘liq hajmda to‘lanadi.

Tovarlar O‘zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqilayotganda soliq solish quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

- tovarlar O‘zbekiston Respublikasi hududidan eksport bojxona tartib-taomilida olib chiqilayotganda soliq to‘lanmaydi. Mazkur qoida tovarlarni keyinchalik eksport bojxona tartib-taomiliga muvofiq olib chiqish maqsadida ushbu tovarlar bojxona ombori tartib-taomiliga joylashtirilganda ham qo‘llaniladi;

- tovarlar O‘zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga reeksport bojxona tartib-taomilida olib chiqilayotganda soliq to‘lanmaydi, O‘zbekiston Respublikasi hududiga olib kirish chog‘ida to‘langan soliq summolari esa soliq to‘lovchiga bojxona to‘g‘risidagi qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda qaytariladi. Mazkur qoida tovarlar reeksport bojxona tartib-taomiliga muvofiq keyinchalik olib chiqish maqsadida bojxona ombori bojxona tartib-taomiliga joylashtirilganda ham qo‘llaniladi;

- maxsus bojxona tartib-taomilini tugallash maqsadida g‘amlab qo‘yilgan narsalar, shuningdek, tovarlar O‘zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqilayotganda soliq to‘lanmaydi;

- tovarlar O‘zbekiston Respublikasi hududidan tartib-taomillarga muvofiq olib chiqilayotganda, agar bojxona to‘g‘risidagi qonunchilikda boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo‘lsa, bojxona tartib-taomillari bilan soliq to‘lashdan ozod etish va to‘langan soliq summalarini qaytarish amalga oshirilmaydi.

Jismoniy shaxslar tomonidan shaxsiy, oilaviy, uy-ro‘zg‘or ehtiyojlari va tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog‘liq bo‘lmagan boshqa ehtiyojlar uchun mo‘ljallangan tovarlar olib o‘tilayotganda, tovarlar O‘zbekiston Respublikasining bojxona chegarasi orqali olib o‘tilayotganligi munosabati bilan soliq to‘lash tartibi bojxona to‘g‘risidagi qonunchilikda belgilanadi.

Takrorlash uchun savollar:

1. Davlat budjetini daromadlarini shakllantirishda qo'shilgan qiymat solig'i bilan to'ldirish g'oyasi qachon vujudga kelgan?
2. Qo'shilgan qiymat solig'i ilk bor qayerda va kim tomonidan qanday nom bilan joriy etilgan?
3. Bu soliq turi ilk bor qo'shilgan qiymat solig'i nomi bilan kim tomonidan qachon taklif qilingan?
4. Qo'shilgan qiymat solig'i ilk bor qachon va qaysi mamlakat soliq tizimiga soliq turi sifatida kiritilgan?
5. O'zbekiston Respublikasida qo'shilgan qiymat solig'i qachon joriy etilgan?
6. Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi davlatlarida qachondan boshlab qo'shilgan qiymat solig'i joriy etilgan?
7. Qo'shilgan qiymat solig'ini to'lovchilar bo'lib kimlar hisoblanadi?
8. Qo'shilgan qiymat solig'i nimani ifodalaydi?
9. Qo'shilgan qiymat solig'i solish obyektiga nimalar kiradi?
10. Qo'shilgan qiymat solig'i stavkalari qanday aniqlanadi?
11. Qo'shilgan qiymat solig'ini hisoblash va to'lash tartibi qanday?
12. Qo'shilgan qiymat solig'i bazasi qanday aniqlanadi?

XULOSA

Hozirgi kunda mamlakat iqtisodiyotini yetakchi soha va tarmoqlarining zamon bilan hamnafas faoliyat yuritishiga barcha zarur sharoit yaratib berilmoqda. Biznes va xususiy tadbirkorlikka keng yo'l ochib berilayotgani, ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llagan holda biznesni soliqqa tortish hayotimizga izchillik bilan joriy etilayotgani erishilayotgan samarali yutuqlarimizning mustahkam poydevorini tashkil etmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-dekabrdagi Oliy Majlisga Murojaatnomasida davlat korxonalariga va 500 mingdan ziyod tadbirkorlik subyekti hamda qariyb 8 million fuqaroga jami 66 trillion so'mlik soliq imtiyozlari va moliyaviy qo'llab-quvvatlash bo'yicha amaliy yordamlar berilgani ta'kidlandi.

«Pandemiya oqibatlarini yumshatish va bartaraf etish uchun davlat tomonidan jami 82 trillion so'mlik kompleks chora-tadbirlar amalga oshirildi. Jumladan, Inqirozga qarshi jamg'arma tashkil etilib, koronavirusga qarshi kurashish, aholi va korxonalarni qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq tadbirlarga budjetdan 16 trillion so'mdan ortiq mablag' yo'naltirildi. Shuningdek, davlat korxonalariga va 500 mingdan ziyod tadbirkorlik subekti hamda qariyb 8 million fuqaroga jami 66 trillion so'mlik soliq imtiyozlari, kredit muddatlarini uzaytirish va moliyaviy qo'llab-quvvatlash bo'yicha amaliy yordamlar berildi»¹.

Soliq sohasida amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar natijasida mamlakatimiz iqtisodiyoti barqaror su'ratlar bilan rivojlanib, ishbilarmonlik muhitini yanada yaxshilanishiga zamin yaratmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

I. O‘zbekiston Respublikasi Qonunlari:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: O‘zbekiston NMIU. 2019-y. 40 b.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 30 декабрдаги 2022 йил учун Ўзбекистон Республикасининг давлат бюджети тўғрисидаги ЎРҚ-742-сон Қонуни.
3. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 9-dekabrdagi “2020-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat budjeti to‘g‘risida”gi O‘RQ-589-son Qonuni.
4. O‘zbekiston Respublikasining Soliq Kodeksi. (yangi tahriri). Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 31.12.2019-y.
5. O‘zbekiston Respublikasining Budget Kodeksi. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2018-y.,1-son
6. O‘zbekiston Respublikasining 1997-yil 29-avgustdagi “Davlat soliq xizmati to‘g‘risida”gi Qonuni. 474-1-son. Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 30.12.2017-y

II. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari:

7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 30-dekabrdagi “O‘zbekiston Respublikasining «2020-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat budjeti to‘g‘risida»gi Qonuni ijrosini ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4555-son Qarori
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-dekabrdagi O‘zbekiston Respublikasining «2021-yil uchun O‘zbekiston Respublikasining davlat budjeti to‘g‘risida»gi Qonuni ijrosini ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risidagi PQ-4938-son Qarori
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 30 декабрдаги Ўзбекистон Республикасининг «2022 йил учун Ўзбекистон Республикасининг давлат бюджети тўғрисида»ги

қонуни ижросини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-73-сон Қарори.

10. О‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-oktabrdagi “Yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va soliq organlari faoliyati samaradorligini oshirish bo‘yicha tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-6098-son Farmoni.

11. О‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi «Raqamli O‘zbekiston 2030» strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi PF-6079-son Farmoni.

12. О‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-sentabr-dagi “Soliq maslahati sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4846-son Qarori.

13. О‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2018-yil 29-iyundagi “O‘zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konstepsiyasi to‘g‘risida”gi PF-5468-son Farmoni.

14. О‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 18-iyuldagi «Soliq ma‘muriyatchiligini tubdan takomillashtirish, soliqlar va boshqa majburiy to‘lovlarning yig‘iluvchanligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PF-5116-son Farmoni.

15. О‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 13 fevraldagi «Soliq qonunchiligini tubdan takomillashtirish bo‘yicha tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida»gi F-5214-son Farmoyishi.

16. О‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 22-yanvardagi «2017–2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha harakatlar strategiyasini «Faol tadbirkorlik, innovastion g‘oyalar va texnologiya-larni qo‘llab-quvvatlash yili»da amalga oshirishga oid davlat dasturi to‘g‘risida»gi PF-5308-son Farmoni.

17. О‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 11- aprel-dagi «Tadbirkorlik faoliyati sohasidagi litsenziyalash va ruxsat berish tartib-taomillarini yanada qisqartirish va soddalashtirish, shuningdek,

biznes yuritish shart-sharoitlarini yaxshilash chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PF-5409-son Farmoni.

18. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 29-dekabr-dagi «O‘zbekiston Respublikasining 2018-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlari prognozi va davlat budjeti parametrlari to‘g‘risida»gi PQ-3454-sonli Qarori.

19. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-dekabr-dagi “O‘zbekiston Respublikasining 2019-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlari prognozi va Davlat budjeti parametrlari hamda 2020–2021-yillarga budget mo‘ljallari to‘g‘risida”gi PQ-4086-son Qarori.

20. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevral-dagi «O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida»gi PF-4947-son Farmoni.

III. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari:

21. 2021-yil – «Yoshlarni qo‘llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili» O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 29-dekabr-dagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi “Xalq so‘zi”, 2020-yil 30-dekabr, №276 (7778).

22. 2020-yil – «Ilm, ma‘rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili» O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi “Xalq so‘zi”, 2020-yil 25-yanvar, №19 (7521).

23. 2019-yil – «Faol investistiyalar va ijtimoiy rivojlanish yili» O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2018-yil 28-dekabr-dagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi “Xalq so‘zi”, 2018-yil 29 -dekabr.

24. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016-yil yakunlari va 2017-yil istiqbollari bag‘ishlangan majlisidagi

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so‘zi gazetasi. 2017-yil 16-yanvar, №11.

25. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. –Toshkent: O‘zbekiston, 2016. - 56b.

26. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. – 48 b

27. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. –Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. – 488 b.

IV. Asosiy adabiyotlar:

28. E. Gadoyev, N. Kuziyeva. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun darslik. TDIU, Iqtisodiyot. 2019-y. 430 b.

29. Xudoyqulov S. Soliq nazariyasi. Darslik. –T.: Iqtisodiyot. 2019. -320 b.

30. Jo‘rayev A.S., Safarov G‘.A., Meyliyev O.R. Soliq nazariyasi. O‘quv qo‘llanma. –T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2019. -358 b.

31. A. Jo‘rayev va b. Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. –T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2019. -350 b.

32. A. Jo‘rayev va b. Yuridik shaxslarni soliqqa tortish. Darslik. –T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2019. -350 b.

33. Vahobov A.V., Jo‘rayev A.S. Soliq va soliqqa tortish. Darslik. –T.: Iqtisodiyot-Moliya. 2018. -408 b.

34. Niyazmetov I.M. Soliq tizimi. –T.: Akademiya. 2018. -162 b.

V. Qo‘shimcha adabiyotlar:

35. Alimardonov M.I., Xudoyqulov S.K., Yusupov O.A., Agzamov A.T. Yuridik shaxslarni soliqqa tortish: Darslik. –T.: TDIU, 2013. - 320 b.

36.Миляков Н.В. Налоги и налогообложение-М:Инфра-М, 2018-227 с.

37.Vahobov A.V, Jo‘raev A.S. Soliqlar va soliqqa tortish. Darslik. –T.: Sharq, 2009. 448- bet.

38.Yahyoyev Q.A. Soliqqa tortish nazariyasi va amaliyoti. Darslik (qayta ishlangan), –T.: Fan va texnologiyalar markazi, 2003. -247-bet.

39.VahobovA.V., Malikov T.S. Moliya. Darslik/Toshkent moliya instituti, –Toshkent: “Noshir”, 2012. 712-bet.

40.Vahobov A.V., Malikov T.S. Moliya. Darslik/Toshkent moliya instituti, – Toshkent: “Noshir”, 2011. 712-bet.

41.Zavalishina I.A. Soliqlar: nazariya va amaliyot. –Toshkent: «Iqtisodiyot va huquq dunyosi», 2005.-300-bet.

VI. Davriy nashrlar, statistik to‘plamlar va hisobotlar:

42. «Soliqlar va bojxona xabarlar» moliyaviy iqtisodiy gazetasi 2019û2021-yillar

43. “O‘zbekiston Respublikasida audit, buxgalteriya hisobini rivojlantirish va MHXSni qo‘llashning dolzarb masalalari” mavzusidagi Respublika onlayn ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami (xorijiy qatnashchilar ishtirokida). – T.: TDIU, 2020. – 527 b.

44. O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari. Respublika ilmiy-amaliy anjumani ilmiy maqola va ma’ruzalar to‘plami (2020-yil 3-dekabr). – T.: TDIU, 2020. – 928 b.

45. O‘zbekiston moliya bozorini rivojlantirishda investitsiya fondlarining jozibadorligini oshirish. Respublika ilmiy-amaliy konferensiya ilmiy maqola va tezislari to‘plami (2020-yil 29-aprel). —T.: TDIU, 2020. – 622 bet.

46. O‘zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi ma’lumotlari.

47. O‘zbekiston Respublikasi Davlat Soliq Qo‘mitasi ma’lumotlari.

48. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika Qo‘mitasi ma’lumotlari.

VII. Internet saytlari:

49. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi hukumat portalı.

50. www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.

51. www.soliq.uz – O‘zbekiston Respublikasi Soliq Qo‘mitasi sayti.

52. www.mf.uz – O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi sayti.

53. www.norma.uz – Elektron huquqiy sayti.

54. www.stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Statistika Qo‘mitasi sayti.

M U N D A R I J A

Kirish.....	3
I.BOB. «Biznesni soliqqa tortish» fanining maqsadi, predmeti hamda vazifalari.....	5
1.1. «Biznesni soliqqa tortish» fanining maqsadi va vazifasi.....	5
1.2. «Biznesni soliqqa tortish» fanining predmeti va o‘rganish usullari.....	6
1.3. «Biznesni soliqqa tortish» fanining boshqa fanlar bilan bog‘liqligi.....	8
1.4. Biznesni soliqqa tortishning asosiy printsiplari.....	9
Takrorlash uchun savollar.....	11
II.BOB. O‘zbekiston Respublikasi soliqlar va yig‘imlar tizimi	12
2.1. O‘zbekiston Respublikasida soliqlar va yig‘imlar.....	12
2.2. Soliq to‘lovchilarning huquqlari.....	15
2.3. Soliq to‘lovchilarning majburiyatlari.....	19
2.4. Soliq agentlari va soliq to‘lovchining vakillari.....	20
Takrorlash uchun savollar.....	23
III.BOB Foyda solig‘i.....	24
3.1. Foyda solig‘ini to‘lovchilar va soliq solish obyekt.....	24
3.2. Jami daromad tarkibi.....	28
3.3. Xarajatlarni guruhlash.....	31
3.4. Foyda solig‘i stavkalari.....	46
3.5. Foyda solig‘ini hisoblash va to‘lash tartibi.....	49
Takrorlash uchun savollar.....	51
IV.BOB Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i.	53
4.1. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ini to‘lovchilar tarkibi va soliq solish obyekt.....	53
4.2. Jami daromad va uning tarkibi.....	56
4.3. Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘i bo‘yicha imtiyozlar va soliq stavkalari.....	70

4.4.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig‘ini hisoblash va to‘lash tartibi.....	81
4.5.	Jami yillik daromad to‘g‘risidagi deklaratsiya asosida daromadlarga soliq solish tartibi.....	86
4.6.	Qat’iy belgilangan miqdorda soliq to‘lashning xususiyatlari.....	92
4.7.	Qat’iy belgilangan miqdorlardagi soliq stavkalari.....	95
	Takrorlash uchun savollar.....	94
V. BOB.	Ijtimoiy soliq.....	98
5.1.	Ijtimoiy soliqni to‘lovchilar va soliq solish obyekti..	98
5.2.	Ijtimoiy soliq stavkalari.....	99
5.3.	Ijtimoiy soliqni hisoblash va to‘lash tartibi.....	100
5.4.	Ayrim toifadagi jismoniy shaxslar tomonidan ijtimoiy soliqni hisoblash va to‘lashning o‘ziga xos xususiyatlari.....	101
	Takrorlash uchun savollar.....	104
VI. BOB	Aylanmadan olinadigan soliq.....	105
6.1.	Maxsus soliq rejimlari.....	105
6.2.	Aylanmadan olinadigan soliqni to‘lovchilar va soliq solish obyekti.....	107
6.3.	Aylanmadan olinadigan soliqni qo‘llashning o‘ziga xos xususiyatlari.....	111
6.4.	Aylanmadan olinadigan soliq stavkalari.....	115
6.5.	Aylanmadan olinadigan soliqni hisoblash va soliqni to‘lash tartibi.....	117
	Takrorlash uchun savollar.....	118
VII. BO	Qo‘shilgan qiymat solig‘i.....	119
B.		
7.1.	Qo‘shilgan qiymat solig‘ini to‘lovchilar va soliq solish obyekti.....	119
7.2.	Qo‘shilgan qiymat solig‘i solishdan ozod etish.....	125

7.3.	Qo‘shilgan qiymat solig‘i stavkalari va nol darajali stavka bo‘yicha soliq solinadigan aylanma.....	135
7.4.	Qo‘shilgan qiymat solig‘ini hisoblash va to‘lash tartibi.....	138
7.5.	Qo‘shilgan qiymat solig‘i hisobotini taqdim etish va soliqni to‘lash tartibi.....	144
	Takrorlash uchun savollar.....	147
	Xulosa.....	148
	Foydalanilgan adabiyotlar	149

**M.I. ALMARDANOV, SH.I. ILXAMOV,
O.A. YUSUPOV, S.R. SHEROV**

BIZNESNI SOLIQQA TORTISH

Oliy o‘quv yurtlari talabalari uchun darslik

**Toshkent – «INNOVATSION RIVOJLANISH
NASHRIYOT-MATBAA UYI» – 2022**

Muharrir:	S. Alimbayeva
Tex. muharrir:	A. Moydinov
Musavvir:	A. Shushunov
Musahhih:	L. Ibragimov
Kompyuterda sahifalovchi:	M. Zoyirova

**E-mail: nashr2019@inbox.ru Tel: +99899920-90-35
№ 3226-275f-3128-7d30-5c28-4094-7907, 10.08.2020.**

Bosishga ruxsat etildi 21.11.2022.

Bichimi 60x84 1/16. «Timez Uz» garniturası.

Ofset bosma usulida bosildi.

Shartli bosma tabog‘i: 10,5. Nashriyot bosma tabog‘i 10,0.

Tiraji: 50. Buyurtma №178.

**«INNOVATSION RIVOJLANISH NASHRIYOT-MATBAA UYI»
bosmaxonasida chop etildi.
100174, Toshkent sh., Olmazor tumani,
Universitet ko‘chasi, 7-uy.**